

Éves jelentés

A Magyar Nemzeti Bank

2001. évről szóló üzleti jelentése

és éves beszámolója

2001.

Készítette: a Magyar Nemzeti Bank
Kiadja: Magyar Nemzeti Bank
Felelős kiadó: Tábori György
1850 Budapest, Szabadság tér 8–9.
www.mnb.hu

ISSN 12166197

Tartalom

A. RÉSZ

A MAGYAR NEMZETI BANK 2001. ÉVI ÜZLETI JELENTÉSE

<i>I. Elnöki összefoglaló</i>	9
<i>II. A Magyar Nemzeti Bankról röviden</i>	11
1. Az MNB céljai, alapfeladatai	11
2. Az MNB szervei, vezetői; döntéshozatal	12
3. A jegybank szervezete	14
<i>III. Az MNB 2001. évi tevékenységének áttekintése (vezetői összefoglaló)</i>	19
1. Monetáris politika 2001-ben	19
2. A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása	20
3. Fizetési rendszer	20
4. Devizatartalék-kezelés, kockázatkezelés	20
5. Emissziós tevékenység	21
6. Az MNB eredménye és gazdálkodása	21
<i>IV. Beszámoló az MNB 2001. évi tevékenységéről</i>	23
1. Monetáris politika 2001-ben	23
Külső környezet, kockázati megítélés	25
Kamatpolitika	26
Árfolyam-alakulás	26
Reálgazdasági folyamatok	28
Az infláció alakulása	29
2. A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása	30
3. Fizetési rendszerek	34
Az MNB szerepe a fizetési rendszer működésében	34
Fejlesztések	34
Szabályozás	35
4. Devizatartalék-kezelés, kockázatkezelés	36
A tartalék tartásának céljai	36
Szervezeti keretek	37
Befektetési politika	38
A pénzügyi kockázatok	39
A tartalék nagysága	40
5. Emissziós tevékenység	40
Pénzkibocsátás	40
Forgalomban lévő készpénz	41
Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység	42
Hamisítványok	42
Az euró bevezetésével kapcsolatos jegybanki intézkedések	43
6. Statisztikai szolgálat	44
Törvényi szabályozás	44
Az európai uniós követelmények	44
Statisztikai tevékenységek	45

Monetáris statisztika	45
Fizetésimérleg-statisztika	45
Pénzügyi számlák	46
Nemzetközi adatszolgáltatás	46
Együttműködés a hazai társintézményekkel	46
7. Az MNB eredménye és gazdálkodása	47
Az MNB eredményének alakulása tevékenységi körök szerint	47
A mérlegtételeket érintő főbb intézkedések, események	48
Az eredmény kialakulására ható tényezők	50
Az MNB 2001. évi belső gazdálkodása	51
Működési költségek	52
a) Személyi költségek	52
b) Banküzemi általános költségek	52
Beruházások	53
a) Az információ-technológia korszerűsítése	54
b) Logisztikai és egyéb beruházások, beszerzések	54
c) Az emissziós tevékenység korszerűsítése	54

B. RÉSZ

A MAGYAR NEMZETI BANK 2001. ÉVI AUDITÁLT ÉVES BESZÁMOLÓJA

<i>I. Auditori jelentés</i>	59
<i>II. A Magyar Nemzeti Bank mérlege</i>	60
<i>III. A Magyar Nemzeti Bank eredménykimutatása</i>	61
<i>IV. Cash flow kimutatás</i>	62
<i>V. Kiegészítő melléklet</i>	63
1. Az MNB számviteli politikája	63
2. A makrogazdasági folyamatok hatása az MNB 2001. évi mérlegére és eredményére	64
3. A központi költségvetéssel szembeni forintkövetelések	64
4. A központi költségvetésnek devizában nyújtott éven túli lejáratú hitelek és azok fedezeti ügyletei	65
5. A központi költségvetés forint- és devizabetétei	65
6. A központi költségvetéssel szembeni nettó pozíció alakulása	66
7. A hitelintézetekkel szembeni forintkövetelések	66
8. A hitelintézetekkel szembeni nettó pozíció alakulása	67
9. A jegybanki arany- és devizatartalék	67
10. Egyéb devizakövetelések	68
11. Egyéb kötelezettségek devizában	68
12. Befektetett eszközök	69
13. Céltartalék és értékvesztés	71
14. A kiegyenlítési tartalékok alakulása	71
15. Aktív és passzív időbeli elhatárolások	72
16. A saját tőke alakulása	72
17. Az MNB mérleg alatti követelései és kötelezettségei	73
18. Az MNB jövedelemtulajdonosonkénti nettó kamateredményének alakulása	74

19. A devizaállományok ártértékeléséből származó eredmény összetevői	75
20. Az előző tételbe nem sorolt szokásos mértékű és rendkívüli eredmény részletezése	75
21. A banküzemi bevételek és ráfordítások alakulása	76
22. A létszám és bérköltség adatainak változása és a vezető tisztségviselők javadalmazása	77

C. RÉSZ

FÜGGELÉKEK

<i>I. sz. függelék: A Magyar Nemzeti Bank 2002. május 8-án tartott évi rendes közgyűlésének 1/2002. (V. 8.) számú határozata</i>	81
<i>II. sz. függelék: Az MNB vezető tisztségviselői</i>	82

A. RÉSZ

A Magyar Nemzeti Bank 2001. évi üzleti jelentése

I. Elnöki összefoglaló

Az átalakulás és a modernizáció éve

 2001 az alapvető változások éve volt a Magyar Nemzeti Bank számára. A magyar Parlament az európai normákkal összhangban lévő, a központi bank intézményi, személyi és pénzügyi függetlenségét garantáló új törvényt fogadott el.

A Magyar Köztársaság Kormányával egyetértésben az MNB azt a célt tűzte ki, hogy 2006-ra felkészültté kell tenni a magyar gazdaságot az euró bevezetésére, azaz teljesíteni kell az úgynevezett koppenhágai és maastrichti kritériumokat. E középtávú cél elérésének rendeltük szolgálatába a monetáris politikát, amely 2001-ben gyökeresen átalakult.

A csúszóleértékelés megszüntetésével és a forint euróhoz viszonyított ingadozási sávjának $\pm 2,25\%$ -ról $\pm 15\%$ -ra történő kiszélesítésével az MNB szabadabb teret biztosított az árfolyam piaci alakulásához, amely 8 hónap alatt 7%-os felértékelődéséhez vezetett. Az év során kialakított inflációs célkövetés rendszere, valamint a monetáris kondíciók szigorodása az MNB-vel szembeni piaci bizalom nagymértékű növekedéséhez, az inflációs várakozások és a gazdaságban tapasztalt inflációs nyomás gyors csökkenéséhez vezetett. A kedvező külső körülmények (pl. olajárcsökkenés) is elősegítették, hogy a korábban évekig 10% körül „beragadt” infláció 2001 végére 6,8%-ra csökkent.

2001-ben – 70 év után – megszűnt a kötött devizagazdálkodás Magyarországon, valamennyi, a vállalkozások és a lakosság előtt álló korlát lebontásával a forint teljes egészében konvertibilis lett.

Szeptember 11. után az MNB – követve a világ jelentős jegybankjainak lépéseit, és a hazai infláció csökkenését – öt alkalommal, 11,25%-ról 9%-ra csökkentette a jegybanki alapkamatot, ezzel is elősegítve a világgazdasági recesszió negatív hatásainak lehetőségekhez képesti mérséklését.

A világgazdasági visszaesés ellenére a magyar gazdaság 2001-ben is gyorsan fejlődött. A GDP éves növekedési üteme 3,8% volt, úgy, hogy a főbb makrogazdasági egyensúlyi mutatók nem romlottak, a folyó fizetési mérleg hiánya a GDP 2,1%-ára csökkent a 2000. évi 2,8%-ról. A működő tőkebeáramlás tovább folytatódott és túlkompenzálta a folyó fizetési mérleg hiányát.

A jegybanki tartalékok állománya 12 Mrd euró körül alakult az év során, amely összhangban volt a Monetáris Tanács azon döntésével, miszerint nincs szükség a tartalékok szintjének további növelésére. A Kormány és a Jegybank tartalékai meghaladják az állami adósság összegét.

A magyar pénzügyi közvetítő rendszer 2001-ben is stabil és hatékony volt. A 38 kereskedelmi bankban jelentős tőke-részesedéssel rendelkeznek az Európai Unió és az Egyesült Államok nagy bankjai is. A pénzügyi piacok stabilak voltak, az állampapírpiacon a kamatok csökkenése követte az infláció és az MNB kamatláb csökkenését, a tízéves lejáratú államkötvény hozama pl. az év eleji 9%-ról az év végére 6,9%-ra csökkent.

Az euró készpénz bevezetése az Európai Unió országai-ban jelentős feladatokat rótt a Magyar Nemzeti Bankra is. Támogattuk a magyarországi bankok felkészülését és tevékenységét, a megszűnő valuták beváltását és a magyarországi valutapénztárosok euróra történő felkészítését.

Jelentős belső átalakítások történtek az MNB-ben, ezek 2002-ben is folytatódnak. Megnőtt a Monetáris Tanács és az Igazgatóság szerepe, felszámoltuk érdekeltségünket a korábban sok veszteséget okozó bécsi leánybankban, megszűntek egyéb, nem jegybanki tevékenységek is, egyszerűsödött a szervezet. A dolgozók létszáma évközben jelentősen csökkent, és reálértékben az előző évinél mintegy 9%-kal alacsonyabbak voltak a működési költségek is.

II. A Magyar Nemzeti Bankról röviden

A társaság cégneve: Magyar Nemzeti Bank
Székhelye: 1054 Budapest, Szabadság tér 8-9.
Működési formája: részvénytársaság
Alapítási ideje: 1924
Tulajdonosa (részvényese): Magyar Állam – képviseli: a pénzügyminiszter
Tevékenységi köre: a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényben meghatározott
Alaptőkéje: 10 milliárd forint

1. Az MNB céljai, alapfeladatai

 A Magyar Nemzeti Bank speciális részvénytársaságként működő jogi személy. 2001. évi tevékenységét az év első felében az 1991. évi LX. tv.-ben, 2001. július 13-i hatálybalépését követően pedig a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. tv.-ben meghatározott körben végezte.

A 2001. július 5-én kihirdetett – a bank elsődleges céljairól, alapvető feladatairól, intézményi, szervezeti, személyi, pénzügyi függetlenségéről, működéséről rendelkező – törvény jelentős változásokat hozott a bank életében és tevékenységének fő hangsúlyaiban. Az Európai Közösséget Létrehozó Szerződés 105. cikkével is összhangban deklarálta, hogy az MNB első és legfontosabb célja az árstabilitás elérése és fenntartása. A függetlenség megteremtéséhez a törvény rögzíti azt is, hogy a jegybank csupán e cél veszélyeztetése nélkül – a rendelkezésére álló monetáris politikai eszközökkel – támogatja a kormány gazdaságpolitikájának megvalósulását.

Az árstabilitás megvalósítása (elérése és fenntartása) mellett, illetve annak érdekében a bank a törvényben meghatározott alapvető feladatait látja el, így:

- a nemzeti fizetőeszköz értékállóságának védelme érdekében meghatározza és megvalósítja a monetáris politikát;
- kizárólagos jogosultként törvényes fizetőeszköznek minősülő bankjegyet és érmét bocsát ki;
- hivatalos deviza- és aranytartalékot képez és kezeli azt;
- a deviztartalék kezelésével és az árfolyam-politika végrehajtásával kapcsolatban devizaműveleteket végez;
- kialakítja és szabályozza a belföldi fizetési és elszámolási rendszereket, támogatja azok biztonságos és hatékony működését;
- a feladatai ellátásához szükséges statisztikai információkat gyűjt és tesz közzé;

- támogatja a pénzügyi rendszer stabilitását, valamint a pénzügyi rendszer prudenciális felügyeletére vonatkozó politika kialakítását és hatékony vitelét.

A fentiekén túl az MNB más tevékenységet csak elsődleges célja és a felsorolt feladatok teljesítésének veszélyeztetése nélkül – jogszabályban meghatározott felhatalmazás alapján – folytathat.

A bank nem nyújt hitelt az államnak, helyi önkormányzatnak vagy az államháztartás körébe tartozó más intézményeknek, valamint az állam, illetve helyi önkormányzat befolyásoló irányítása alatt működő gazdálkodó szervezetnek, ide nem értve a közvetlen vagy közvetett tulajdonban álló hitelintézeteket. Tiltja a törvény azt is, hogy ezen intézmények értékpapírjait az MNB közvetlenül a kibocsátótól vásárolja meg.

A jegybanki függetlenség jegyében az árstabilitás elérését és fenntartását szolgáló monetáris politikát, az annak érvényesítését szolgáló eszközöket a bank a 2001. évi LVIII. tv.-ben foglalt keretek között önállóan alakítja ki. Ilyen eszköz egyebek mellett, hogy az MNB a számlavezetési körében betétet fogad el és megfelelő biztosíték ellenében – a törvény szerinti korlátozással – hitelt nyújt, értékpapírokat vásárol, elad és közvetít, saját értékpapírokat bocsát ki, árfolyamokat és kamatokat befolyásol és meghatároz, értékpapírokat számítol le, szabályozza a kötelező tartalékot.

Az MNB számlavezetési tevékenysége a törvény által meghatározott alanyi körre korlátozódik. A bank vezeti például a kincstári egységes számlát, az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Részvénytársaság, az Államadósság Kezelő Központ Részvénytársaság, a hitelintézetek, az elszámolóházak, továbbá az Országos Betétbiztosítási Alap és a Befektetővédelmi Alap pénzforgalmi számláját.

2. Az MNB szervei, vezetői; döntéshozatal

 A Magyar Nemzeti Bank testületeiről a jegybanktörvény és az abban foglalt eltérésekkel a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény rendelkezik. A 2001. évi LVIII. tv. hatálybalépésével nem csupán az MNB feladatai, hanem döntéshozó szervei és a döntéshozatal rendje is megváltozott.

A fenti két jogszabály alapján az MNB-nél – bár egyszemélyes gazdasági társaság – működik *közgyűlés*, ahol a Magyar Államot mint részvénytulajdonost a pénzügyminiszter képviseli. A közgyűlés összehívására, határozatképességére és hatáskörére vonatkozó szabályokat a jegybanktörvény, a gazdasági társaságokról szóló törvény és a bank alapszabálya tartalmazza. Kizárólagos hatáskörébe tartozik az alapszabály megállapítása és módosítása, az alaptőke meghatározása, a mérleg- és az eredménykimutatás megállapítása, a törvényes működés biztosítékát jelentő könyvvizsgáló megválasztása, visszahívása és díjazásának megállapítása.

Az Európai Unió elvárásaival összhangban az MNB vezető tisztségviselőinek (elnök, alelnökök, a Monetáris Tanács egyéb tagjai) díjazását – a függetlenség további garanciájaként – a 2001. évi LVIII. tv. hatálybalépése óta nem a közgyűlés, hanem a törvény határozza meg.

Az MNB alapfeladataival, az árfolyamrendszer megválasztásával, valamint a hitelintézeteknek szükséghelyzetben történő rendkívüli hitelnyújtással kapcsolatos kérdésekben a Magyar Nemzeti Bank legfőbb döntéshozó szerve a – korábbi jegybanktanácsot a törvény hatálybalépésével felváltó és annál operatívabban működő, gyakrabban ülésező, legalább hét, de legfeljebb kilenc tagból álló – *Monetáris Tanács*. A monetáris tanácsi és az igazgatósági üléseken a jegybanki függetlenséget tiszteletben tartva szavazati jog nélkül a pénzügyminiszter vagy az általa felhatalmazott személy is részt vesz a Kormány képviselőjében. A Kormánnyal való kapcsolattartás ezen módja összhangban áll az Európai Unió irányelveivel, és amellett, hogy ezáltal a kormányzat tájékoztatást kap a bank tevékenységéről és a monetáris folyamatok alakulásáról, a szavazati jog nélküli jelenlét hozzászólási jogot is biztosít az ülés napirendjéhez a Kormány képviselőjének. Fontos kiemelni, hogy a kapcsolattartás módjának jogszabályi szintű rendezése mellett a jegybanktörvény kimondja: az MNB-t a törvényben meghatározott feladatkörében a Kormány nem utasíthatja.

A Monetáris Tanács tagjai:

- Járai Zsigmond elnök – a Monetáris Tanács és az igazgatóság elnöke,
- Auth Henrik általános hatáskörű alelnök, az igazgatóság tagja,
- Adamecz Péter alelnök, az igazgatóság tagja,
- Riecke Werner alelnök, az igazgatóság tagja,
- Dr. Szapáry György alelnök, az igazgatóság tagja,
- Dr. Kádár Béla, a Monetáris Tanács külső tagja,
- Dr. Káró Tamás, a Monetáris Tanács külső tagja,
- Dr. Oblath Gábor, a Monetáris Tanács külső tagja.

A Monetáris Tanács döntéseinek végrehajtásáért, valamint az MNB működésének irányításáért az *igazgatóság* felel, szemben a korábban hatályos törvény rendelkezéseivel, amelyek szerint e felelősség egy személyben az elnököt terhelte. Alapvető változás, hogy a törvény a felelősséget megosztja az MNB testületei között, deklarálva, hogy a korábban konzultatív testületként működött igazgatóság döntéshozóvá vált. Hatáskörébe tartozik egyebek mellett az alapvető feladatokról végrehajtásának irányítása, az MNB mérlegéről, illetőleg vagyoni- és eredménykimutatásáról, valamint az eredmény felosztásáról a közgyűlés elé terjesztendő javaslat elkészítése, az üzletvezetésről, a bank vagyoni helyzetéről és üzletpolitikájáról a közgyűlésnek szóló jelentés tervezetének jóváhagyása; a szervezettel és belső irányítással összefüggő kérdések jóváhagyása, a szakmai tervek és programok, valamint a fejlesztési és működési költségterv jóváhagyása, a belső ellenőrzés tapasztalatainak és tervének megtárgyalása, a kollektív szerződés lényeges módosítására irányuló javaslat elfogadása.

Az MNB operatív vezető testületeként működő igazgatóság legalább négy, de legfeljebb hat tagból áll. Tagjai a bank elnöke és alelnökei.

A Monetáris Tanács és az igazgatóság jogállására, hatáskörére, feladataira, működésének rendjére vonatkozó rendelkezéseket a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény, a gazdasági társaságokról szóló törvény, a

bank 2001. október 11-én módosított alapszabálya, illetve az e testületek által megalkotott ügyrendek tartalmazzák.

A testületek munkáját az igazgatóság döntése alapján – a korábbiakhoz képest megváltozott feladatkörrel és összetételben – szakmai bizottságok segítik. Az *ALCO (Eszközforrás bizottság)* feladata a Monetáris Tanács devizatartalék-kezeléssel kapcsolatos döntéseinek előkészítése, a tevékenységgel kapcsolatos tájékoztató anyagok elfogadása, illetve a Monetáris Tanács és az igazgatóság által delegált hatáskörben az operatív döntések meghozatala. A *Bank-szakmai bizottság* feladata a pénzügyi közvetítő rendszerrel kapcsolatos jegybanki döntések meghozatala. A *Beruházási és költséggazdálkodási bizottság* az igazgatóság által jóváhagyott terv keretein belül a beruházási és költség-gazdálkodási kérdésekben dönt. A *Monetáris bizottság* a Monetáris Tanács monetáris politika vitelével kapcsolatos munkáját támogatja, rendszeresen áttekinti a monetáris helyzetet – a monetáris program és a tényleges monetáris folyamatok egybevetésével – és ennek alapján előkészíti az operatív pénzpolitikai döntéseket, a belföldi deviza piaci és forintpiaci tevékenység összehangolását. A *Tulajdonosi bizottság* az MNB befektetéseivel kapcsolatos stratégiai és üzletpolitikai kérdésekben dönt, illetve végez döntéselőkészítő munkát.

A Magyar Nemzeti Bank ellenőrzését a 2001. évi LVIII. tv. hatálybalépését megelőzően – hasonlóan más részvénytársaságokhoz – felügyelőbizottság végezte. Hat tagját nem a közgyűlés választotta; összetételét az 1991. évi LX. tv. határozta meg. Alapvető változást jelentett az MNB ellenőrzésében bekövetkezett módosulás, amely szerint a felügyelőbizottság szerepét 2001. július 13-tól az Állami Számvevőszék tölti be. Az *Állami Számvevőszék* bevonásával az Országgyűlés ellenőrző szerepe – a gazdálkodást teljes mélységében, helyszíni vizsgálatokkal átvilágító és pártatlan véleményt alkotó ellenőrző szerv révén – erősödik. A monetáris politika független vitelének garanciájaként biztosítja a törvény, hogy a Számvevőszék ellenőrzési hatásköre nem terjed ki a monetáris politika vitelére, alapvető feladataira és azok hatására az MNB eredményére.

3. A jegybank szervezete

 A 2001. év a Magyar Nemzeti Bankban – elsősorban az uniós elvárásoknak való megfelelés jegyében – a változások éve volt. Március 2-án – mandátuma lejártával – dr. Surányi Györgyöt dr. Járai Zsigmond váltotta fel az elnöki székhelyen. Munkájában a korábban kinevezett dr. Szapáry György és Riecke Werner mellett két új alelnök, Adamecz Péter és Auth Henrik segíti. E személyi változásokkal egyidejűleg – részben a változó jogszabályi környezet miatt, részben a hatékonyság és racionalizálás jegyében – a bank szervezetének átalakulása is megkezdődött, a folyamat jelenleg is tart.

A működés és a szervezeti felépítés megújításának során egyebek mellett megszűntek az elemző, kutató tevékenység terén fennálló párhuzamosságok, átfedések; az Európai Unióhoz és az Európai Központi Bankhoz kapcsol-

lódó jogalkotási feladatok hatékony elvégzése érdekében egy kodifikációval és jogharmonizációval foglalkozó önálló osztály alakult; a devizaliberalizáció megvalósulásával megszűntek a devizahatósági feladatok, ami a devizasabályozást és -engedélyezést végző főosztály megszűnéséhez vezetett; a bank mérlegében lévő külföldi követelések, továbbá a bank által külföld felé devizában kibocsátott garanciák nyilvántartása és kezelése a back office területéhez, a behajtásukkal kapcsolatos jogi természetű feladatok a jogi területéhez kerültek; megvalósult a belső és külső kommunikáció irányítási és szervezeti egysége, megtörtént a személyzeti és munkaügyi adminisztráció és ügyintézés integrálása, feladatkörének bővítése mellett átalakult a bankbiztonsággal foglalkozó főosztály, a bank tevékenységében rejlő kockázatok szélesebb körű vizsgálata érdekében korszerűsödött a belső ellenőrzés, megvalósult a bankon belüli back office jellegű tevékenységek centralizációja; megszűntek azok a bankszervek, amelyeknek a feladatköre kiüresedett.

Az MNB jogszabályban meghatározott, valamint működéséhez kapcsolódó feladatainak ellátását, a döntések végrehajtását az igazgatóságon és tagjain túl a bank operatív irányításáért felelős ügyvezető igazgatók irányítják és felügyelik. A hozzájuk rendelt főosztályok, osztályok tevékenységét összefogva a következő területeket vezetik: pénzügyi politika és statisztika, közgazdasági kutatások, elemzések és nemzetközi kapcsolatok, pénzügyi rendszer prudenciális felügyelete, pénzforgalom és emisszió, pénzügy-számvitel és kontrolling, befektetések felügyelete, központi igazgatási területek (jog, emberi erőforrások, titkárság, kommunikáció, bankbiztonság), központi lebonyolítás (műszaki-ellátás, számítástechnika, back office).

Az ügyvezető igazgatókat – az elsődleges monetáris politikai döntéshozói funkciójuk mellett, a közöttük lévő feladatmegosztásnak megfelelően – az elnök, illetve az alelnökök felügyelik.

A 2001-ben működésében és szervezetében is megújult bank gazdálkodását a racionálisabb emberierőforrás-felhasználás jellemezte. Az év során az átlaglétszám 8,5%-kal csökkent, év végén a foglalkoztatottak száma 11,6%-kal (153) fővel volt alacsonyabb a 2000. évi 1316 fős zárólétszámnál.

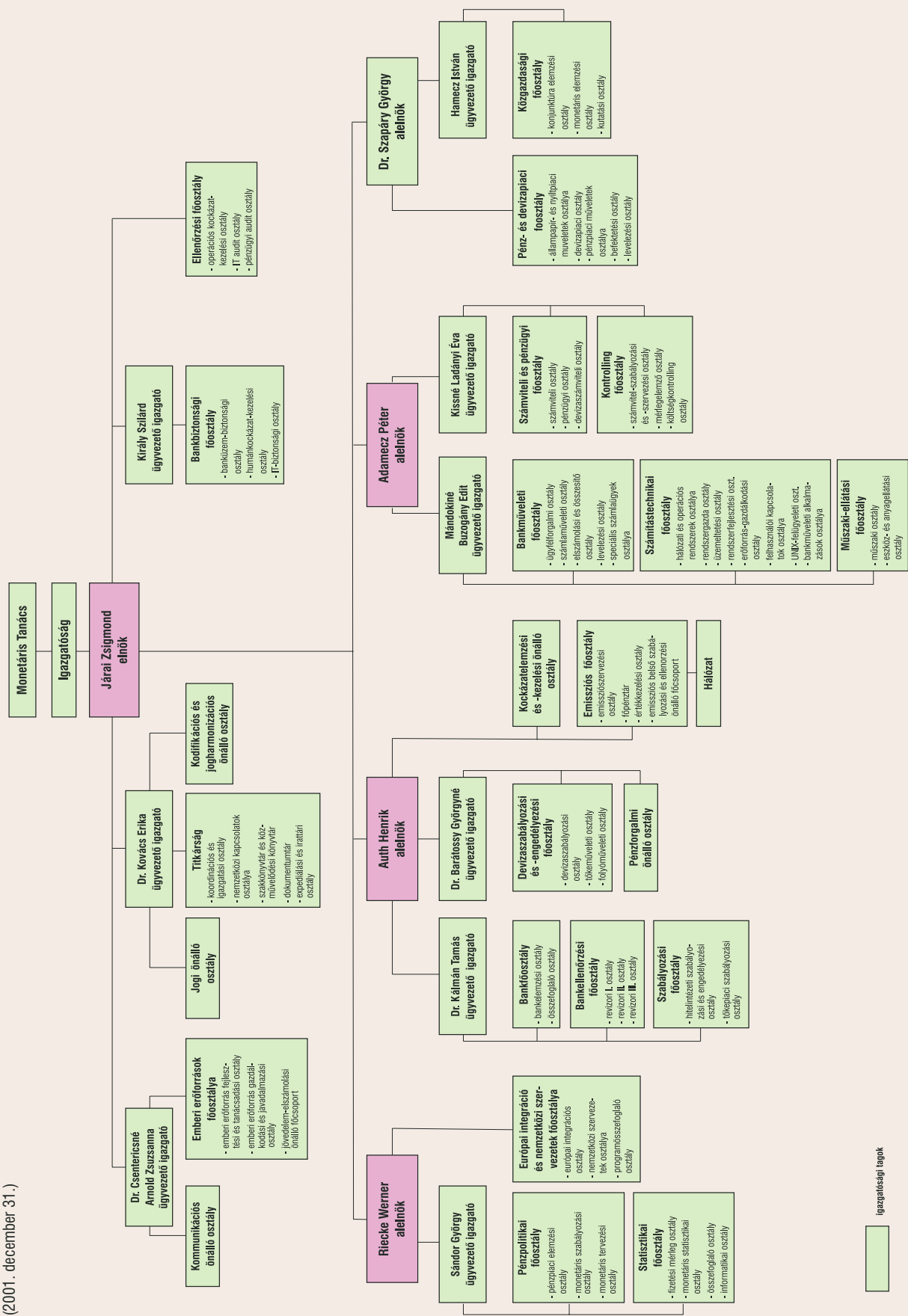
Az átalakulási folyamatot az Emberi erőforrások főosztálya saját eszközeivel támogatta. Egy új, komplex emberi erőforrás stratégia kialakításának keretében több alapvető fontosságú humán rendszer át-, illetve kidolgozása történt meg. Az egyik legjelentősebb a HAY munkaköri besorolási rendszer, amely a bank belső értékrendjének megfelelően új munkaköri struktúrát hozott létre, és a munkakörök értéke alapján a kompenzációs rendszer kialakításának alapját jelentette. A javadalmazási stratégia kidolgozása magában foglalta a szociális-jóléti szolgáltatások korszerűsítését is. 2001-ben elkészült a választható bérén kívüli juttatások rendszere, a teljesítménymenedzsment rendszer, az egyéni célkitűzések megvalósításához szükséges személyes fejlesztési célokhoz igazodó, a szervezeti és egyéni képzési igényekből kialakított éves képzési program.

A bank mint szervezet működtetésekor az egyik elsődleges szempont, hogy a stratégiai célkitűzések megvalósítása

a lehető legracionálisabb erőforrás-felhasználással történjen. Ez jelentette az átalakulások alapját.

A jegybanki és a bank működéséből adódó feladatok ellátására hivatott 1163 fős, főosztályokra (önálló osztályokra) és osztályokra tagozódó szervezet felépítését a 2001. december 31-i szervezeti ábra szemlélteti.

Magyar Nemzeti Bank szervezeti felépítése
(2001. december 31.)

III. Az MNB 2001. évi tevékenységének áttekintése (vezetői összefoglaló)

1. Monetáris politika 2001-ben

 A magyar monetáris politika 2001-es alakulásának meghatározó eseménye a monetáris politikai rendszer átalakítása volt. Ennek során az elmúlt évtizedek monetáris politikájának alapkövei, a szűk sávós árfolyamrendszer és a tőkekorlátozások is felülvizsgálatra kerültek.

Az árfolyamsáv kiszélesítésével, majd a csúszó leértékelés megszüntetésével az Európai Unió árfolyamrendszerével (ERM-II-vel) összeegyeztethető árfolyamrendszer került bevezetésre. Teljesen konvertibilissé vált a forint, megszűntek a devizaműveletekhez kapcsolódó, még fennálló korlátozások. A jegybank bevezette az inflációs célkövetés rendszerét, melynek keretében hosszabb távra (18-24 hónap) előre bejelenti az infláció mérséklődésének megcélzott ütemét. Jelentősen változott a monetáris politika kommunikációja, a negyedévente megjelenő „Jelentés az Infláció alakulásáról” című kiadvány 6-8 negyedévre előre részletes előrejelzéseket tesz közzé a gazdaság legfontosabb jellemzőinek várható alakulásáról, miközben az egyéb kiadványok megpróbálják megismertetni a közvéleménnyel a jegybank gazdaságra vonatkozó gondolkodását.

Ami a monetáris kondíciók alakulását illeti, az árfolyamsáv kiszélesítése után a forint jelentősen felértékelődött. A szélesebb sáv természetesen az árfolyam erősebb ingadozását is magával hozta. 2001-ben a jegybank irányadó kamatát hat alkalommal, összesen 200 bázisponttal csökkentette. A jegybank által közvetlenül nem befolyásolt belföldi hosszú lejáratú hozamok 2001-ben történt jelentős esése a monetáris politikába vetett bizalom növekedését mutatja, arra utal, hogy a piaci szereplők széles körben hitelesnek fogadják el a Jegybank és a Kormány által meghirdetett anti-inflációs politikát.

2001-ben teljesült a monetáris politika év végére kitűzött $7 \pm 1\%$ -os inflációs célja: a második félévben megindult gyors deflációval a fogyasztóiár-infláció értéke a májusi $10,8\%$ -os csúcsponttól decemberre $6,8\%$ -ra csökkent.

A monetáris politikai eszköztár korszerűsítése is folytatódott az év során, alapelvei az átláthatóság, a költséghatékonyság és az Európai Központi Bank eszköztárához való igazodás volt.

2. A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása

A pénzügyi stabilitás támogatása csak egészséges, hatékonyan működő pénzügyi intézményrendszerben lehetséges. A jegybanknak mindenkor aktuális és megbízható képpel kell rendelkeznie az ország pénzügyi szektorának állapotáról. A feladat magas szintű ellátása érdekében az MNB folyamatosan figyelemmel kíséri a pénzügyi szektorban lejátszódó folyamatokat, vizsgálja, hogy a pénzügyi közvetítő rendszer egésze milyen mértékben képes ellenállni a külső és belső megrázkódtatásoknak és értékeli az egyes pénzügyi közvetítői csoportok stabilitását befolyásoló tényezőket.

Az MNB 2001 folyamán is aktívan részt vett a pénzügyi közvetítőrendszerre vonatkozó szabályozási politika kialakításában, valamint a tőkepiaci törvénycsomag megalkotásában.

2001-ben kiemelt cél volt a bankok ellenőrzési lefedettségének növelése. Kiemelt feladatot jelentett a vállalati – fizetési mérleghez kapcsolódó – adatszolgáltatások ellenőrzése, mert a devizaliberalizáció után a korábban devizahatósági jogkörben figyelemmel kísért folyamatokat a statisztika eszközeivel vált szükségessé követni.

A pénzügyi közvetítő rendszer működésének minél átláthatóbbá tétele érdekében az MNB a félévente megjelenő „Jelentés a pénzügyi stabilitásról” című kiadványában teszi közzé a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásának, illetve sebezhetőségének jegybanki megítélését.

3. Fizetési rendszer

2001-ben számos fejlesztés történt annak érdekében, hogy a magyar fizetési és elszámolási rendszerek, ideértve az értékpapír-elszámolási rendszereket is, biztonságosan és hatékonyan működve szolgálják ki a pénzügyi piacokat, és megfeleljenek a nemzetközi szervezetek által meghatározott ajánlásoknak. Közülük kiemelkedik a VIBER (Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer) üzemidő meghosszabbítása, a napközbeni hitelkeret és napvégi hitel fedezetűl zárolt értékpapírok befogadási értéke kiszámítási módszerének megváltoztatása, valamint a nemzetközi elszámolások keretében a külföldi értékpapírokra vonatkozóan a DVP (szállítás fizetés ellenében) elvű elszámolás bevezetése. A 2001-ben végrehajtott jogszabályi változtatásokat, melynek során egy új kormányrendelet, és jegybanki rendelkezés született, az Európai Unió felé vállalt jogharmonizációs kötelezettségeink teljesítése, a teljes devizaliberalizáció következtében a devizaszámlák különleges státuszának megszűnése, továbbá egy egységes szerkezetű és átlátható pénzforgalmi szabályozás megteremtése iránti igény tette szükségessé.

4. Devizatartalék-kezelés, kockázatkezelés

Az MNB devizatartalék-kezelési politikáját a Monetáris Tanács határozza meg. 2001-ben a Monetáris Tanács áttekintette, hogy a tartalék nagysága összhangban van-e a sávszélesítés és devizaliberalizáció jelentette új kihívások-

kal. Úgy találta, hogy a tartalék szintje biztonságosan magas, előretekintve pedig további külső forrásbevonás nélkül is hatékonyan képes kielégíteni a tartaléktartás alapvető céljait.

A befektetési irányelvek összeállításánál az MNB által követett legfőbb szempont általában a fejlett országok központi bankjai által követett legjobb gyakorlat átvétele. Eszerint az MNB csak magas, AA-AAA minősítésű és magas likviditású értékpapírokba fektet, ami a gyakorlatban államkötvények, nagy nemzetközi pénzügyi szervezetek és kormányügynökségek kibocsátásait jelenti. Az irányelvekben 2001. évben történt legfontosabb változás, hogy a nemzetközi tendenciákkal összhangban az MNB kismértékben növelte a magas likviditású és biztonságosnak tekinthető AA hitelminősítésű értékpapírok részarányát a portfolión belül.

5. Emissziós tevékenység

 A forgalomban lévő készpénz éves átlagos növekedése 11%-ot tett ki, így év végére értéke elérte az 1129,2 milliárd forintot.

Az év folyamán fellelt forinthamisítások száma az előző évhez képest jelentősen csökkent.

Az MNB az *euró bevezetésével összefüggésben* – a Magyar Bankszövetséggel és a hitelintézetekkel együttműködésben – 2001-ben tervet dolgozott ki és valósított meg. A jegybanki ajánlás nyomán a devizaszámlát vezető hitelintézetek 2001 második félévében a tizenkét megszűnő nemzeti devizában vezetett hitel-, betét- és folyószámlákat úgy alakították át eurószámlákká, hogy ez a banki ügyfelek részére a legtöbb esetben automatikus és költségmentes volt. Megtörtént a több tízmilliárd forintra becsült, megszűnő valutákban tartott megtakarítás beváltása is. A jegybank a lakosság legszélesebb körének tájékoztatása érdekében olyan információs kampányt valósított meg, amely a bankkapcsolatokkal nem rendelkező személyeket is célba vette. Az MNB – az UNICEF Magyar Nemzeti Bizottságával együtt – jótékonyági akciót indított a megszűnő valuták értékeinek összegyűjtésére.

6. Az MNB eredménye és gazdálkodása

 A bank a 2001. évet 3,6 milliárd forint nyereséggel és 5.453 milliárd forint mérlegfőösszeggel zárta. A jegybanktörvény alapján a bank 2001. évi osztalékfizetési kötelezettsége 27,7 milliárd forint. Mivel a tárgyévi eredmény a fizetett osztalékra nem nyújtott fedezetet, ezért – a törvény alapján – a jegybank a különbözetre 24,1 milliárd forint eredménytartalékot vett igénybe.

Az MNB 2001. évi eredményét az előző évhez viszonyítva magasabb kamateredmény, alacsonyabb forintleértékelési nyereség és nominálisan szinten maradó (reálértékben 9%-kal kisebb) működési költségek jellemezték. A kamateredmény javulása a forintkamatszint csökkenésének (és ezáltal a devizakamatszintekhez való közelítésének) a következménye.

Ezzel ellentétes hatást gyakorolt az eredményre a csúszó leértékelés mértékének fokozatos csökkentése, majd 2001. október 1-jével történő megszüntetése. Ennek következtében a devizaárfolyam-nyereség csaknem egyharmadával csökkent.

A működési költségek szinten tartásában (reálértéken jelentős csökkentésében) a szervezet ésszerűsítésének megkezdéséből, valamint – a jegybanktörvény megváltozása következtében – feleslegessé váló tevékenységek megszüntetéséből származó megtakarítások fejeződnek ki.

A 2001. év során meghatározó jelentőségű árfolyamsáv-szélesítés, majd az ezt követő forint-felértékelődés az MNB mérlegében eszközoldali túlsúlyban lévő devizatételek forintértékére csökkentőleg hatott, egyúttal jelentős devizaátértékelési veszteséget is okozott. A veszteség a jegybank forrásai között az ún. kiegyenlítési tartalék negatív egyenlegében fejeződik ki.

A jegybanktörvény 17. § (4) bek. és 72. § (3) bek. alapján a devizaárfolyam-változásból eredő kiegyenlítési tartalék 250,2 milliárd forintos negatív egyenlegét a központi költségvetésnek 2002. március 31-ig kellett megtérítenie. Ennek pénzügyi elszámolása úgy valósult meg, hogy az nem érinti a költségvetésben előirányzott kiadásokat, másrészt ellentételeződik azáltal, hogy hasonló nagyságrendben csökken az állam devizában fennálló adósságának forintértéke.

IV. Beszámoló az MNB 2001. évi tevékenységéről

1. Monetáris politika 2001-ben

 A magyarországi monetáris politika 2001-es alakulásának meghatározó eseménye a monetáris politikai rendszer átalakítása volt. Ez kettős célt szolgált: az európai uniós követelményekkel való harmonizáció teljessé tételét és a hatékonyabb dezinflációt elősegítő monetáris politikai eszköz-tár kialakítása. Az új rendszer legfontosabb elemei:

- Az új jegybanktörvény az árstabilitást határozta meg a jegybank elsődleges céljaként, és megerősítette a jegybank függetlenségét.
- Az ERM-II-vel (európai árfolyammechanizmus) összeegyeztethető árfolyamrendszert vezetett be az MNB a kormányval egyetértésben. Az új, szélesebb árfolyamsáv lehetővé teszi, hogy a jegybank önálló kamatpolitikát folytasson.
- Teljesen átválthatóvá vált a forint, leépültek a devizaműveletekhez kapcsolódó, még fennálló korlátozások.
- A jegybank bevezette az inflációs célkövetés rendszerét, vagyis hosszabb távra (18-24 hónap) előre bejelenti az infláció mérséklődésének megcélzott ütemét.

Az 1995-ben bevezetett szűk sávcsúszó leértékeléses rendszerben a középárfolyam leértékelési ütemének lassú, fokozatos mérséklésén alapult a dezinfláció. Az előre bejelentett árfolyampálya kiszámíthatóságára alapozott monetáris politika eredményeképpen a hazai infláció 30%-ról 10%-ra csökkent, miközben megerősödött a gazdaság versenyképessége. 1999 közepén azonban a dezinflációs folyamat megtorpant: az infláció csaknem két éven keresztül 9-11% körüli szinten maradt. Elsődlegesen a monetáris politikától független tényezők, az energia- és az élelmiszerárak gyors növekedése vezetett a dezinfláció elakadásához. De a hosszabb időn keresztül stagnáló infláció hatására az inflációs tehetetlenség jelei is mutatkoztak, elsősorban a bérek és az inflációs várakozások alakulásában. A piaci szereplők inflációs várakozásainak beragadása megnöveli a dezinfláció költségeit, ezért szükségessé vált az új, a monetáris kondíciókat hatékonyabban szabályozó, az inflációs várakozásokat több évre eligazító monetáris rendszer meghirdetése.

Keretes írás: 1-1. A monetáris rendszer átalakításának időrendje

A monetáris rendszer átalakítása több lépésben történt.

- 2001. május 3-án a Kormány és a Jegybank az árfolyam-ingadozási sávot $\pm 15\%$ -ra kiszélesítette a középárfolyamhoz képest, miközben megtartotta a sávközép csúszó leértékelését. Az új sáv szélesség megállapításánál a hatóságok az európai ERM-II árfolyam-mechanizmusának való megfelelést is szem előtt tartották.
- 2001. június 12-én a Jegybank nyilvánosságra hozta új monetáris politikai stratégiáját, az inflációs célkitűzés rendszerét. A Jegybank a Kormánnyal egyetértésben 2002 végéig kitűzte a dezinfláció pályáját. 2001. decemberére $7 \pm 1\%$ -os, 2002. decemberére $4,5 \pm 1\%$ -os szinten határozta meg a jegybank által elérendő inflációs célt.
- Az Európai Unióhoz történő csatlakozás egyik előfeltételének eleget téve, a tőke mozgásokra vonatkozó korlátozások 2001. június 15-től megszűntek, ekkortól teljeskörű a forint átválthatósága is.
- Az új – az Európai Unió követelményeinek teljes mértékben megfelelő – jegybanktörvény 2001. július 13-án lépett hatályba.
- 2001. október elsejétől megszűnt a forint középárfolyamának csúszó leértékelése, ezzel a magyar árfolyamrendszer teljes mértékben összeegyeztethetővé vált az ERM-II rendszerrel.
- 2001. decemberében a Jegybank a Kormánnyal egyetértésben 2003. decemberére $3,5\%$ -ban jelölte ki az elérendő inflációs szintet.
- 2001. során a Kormány és a Jegybank több ízben kinyilvánította az európai Gazdasági és Monetáris Unió (GMU) részvételre vonatkozó álláspontját: úgy ítélték meg, hogy a GMU-ban való részvétel elősegíti és felgyorsítja Magyarország jövőbeli felzárkózását az Európai Unió tagállamaihoz. Ezért a gazdaságpolitika arra fog törekedni, hogy az ország a lehető leghamarabb beléphessen a GMU-ba. Ez a jegybank számára azt jelenti, hogy 2004-2005-ben a maastrichti kritériumoknak megfelelő szintre kell csökkenteni az inflációt¹.

¹ Az inflációra vonatkozó kritérium szerint a vizsgált tagország éves átlagos harmonizált fogyasztói árindexe (HICP) a konvergencia-jelentésben meghatározott egy éves periódusra legfeljebb 1,5 százalékponttal múlhatja felül a három legalacsonyabb inflációs rátát felmutató EU tagállam inflációinak ugyanezen időszakra vonatkozó számtani átlagát. 1997 óta ez a referenciaérték 1,86% és 3,32% között ingadozott.

A szűk sávós árfolyamrendszer mind az árfolyam, mind a kamatok alakításában korlátozta a jegybanki politika mozgásterét. Az árfolyamsáv kiszélesítésével enyhült a jegybanki kamatpolitika külső folyamatoknak való alárendeltsége, a forint/euró árfolyam alakulását pedig a devizapiaci kereslet-kínálat határozza meg a sávon belül.

A sáv szélesítéssel jelentősen csökkent az árfolyam rövid távú kiszámíthatósága, és az árfolyam volatilitása (ingadozása) erőteljesebbé vált. A megnövekedett árfolyamkockázat szükségessé tette a devizaliberalizáció teljeskörűvé tételét.

A hatékony eszköztár megteremtése után lehetővé vált az új, inflációs célkövetésen alapuló monetáris rendszer meghirdetése. Ennek legfontosabb eleme az inflációs céloknak a kormány és jegybank által hosszabb távra előre bejelentett pályája. A kijelölt dezinflációs pálya fokozatos, de elősegíti az euró bevezetéséhez szabott inflációs elvárás teljesítését is. A cél több évre előre történő kitűzése ugyanakkor elősegíti a gazdaság szereplőinek alkalmazkodását a változó inflációs környezethez. A fokozatosság és a kiszámíthatóság mérsékli az infláció csökkentésének reálgazdasági költségeit.

Az új rendszerben monetáris politikai lépésekre akkor kerül sor, ha a Monetáris Tanács veszélyben látja az inflációs célok jövőbeli teljesülését. Ennek megítélésében a negyedévente kiadott, másfél-két évre előretekintő inflációs előrejelzés ad segítséget. Az előrejelzés és az inflációs cél eltéréseiből a piaci szereplők következtethetnek a monetáris politika várható alakulására is, azaz a rendszer a kamat- és árfo-

lyam-várakozások orientálását is szolgálja. Az inflációs célkövetés rendszere így a várakozások széles körét befolyásoló *nominális horgony* (olyan hiteles közbülső cél, amely stabilizálja az inflációs várakozásokat) szerepét tölti be.

A jegybanki kommunikációt nehezíti ugyan, hogy a jegybanki lépések nagyjából közvetve és csak hosszabb távon fejtik ki hatásukat az inflációra, ugyanakkor könnyíti, hogy az új nominális horgony közvetlenül a jegybanki célváltozót, az inflációt fejezi ki. A jegybanki kommunikáció hatékonyabbá tétele érdekében jelentősen megváltozott a *Jelentés az infláció alakulásáról* című negyedéves kiadvány tartalma. 2001 augusztusától az MNB ebben a kiadványban közli az inflációs előrejelzést, illetve az ennek a háttérben álló feltételezéseket.

Külső környezet, kockázati megítélés

Az árfolyam- és kamatalakulásra az új monetáris politikai rendszerben is hatást gyakoroltak a külső környezet változásai. 2001-ben e külső tényezők közül kettőt kell kiemelnünk: a fejlett országokban a világméretű gazdasági lassulásra válaszként adott nagymértékű monetáris lazítást, valamint a kockázati megítélés számottevő ingadozását, amely mind a fejlett, mind a feltörekvő országokat érintette.

Az Egyesült Államokban 2000-ben megkezdődött gazdasági lassulás a 2001-es év során fokozatosan a világ más térségeire is átgyűrűzött. A lassulás globális méreteket öltött, egyaránt érintette a fejlett világ nagy gazdaságait, valamint a feltörekvő országokat. Ilyen globális méretű lassulásra évtizedek óta nem volt példa. A lassulás mérséklése érdekében a Fed (az Amerikai Egyesült Államok jegybankja) 2001 során 11 alkalommal, összesen 475 bázisponttal csökkentette irányadó kamatát. A rövid lejáratú kamatok az USA-ban ezzel 2% alá, az 1960-as évek óta nem látott alacsony szintre kerültek. Az EKB (Európai Központi Bank) kamatcsökkentése mérsékeltebb volt, az eurózóna irányadó kamata az év során 150 bázisponttal, 3,25%-ra csökkent.

A monetáris politikai reakció eredményei az USA-ban már 2001 nyár végére körvonalazódni látszottak, a lakossági fogyasztás nem veszített a dinamikájából, felsejlett egy korábbi fellendülés lehetősége és – ami a feltörekvő országok számára különösen kedvező volt – a pénzügyi piacokon javult a kockázattalállási hajlandóság. A szeptember 11-ei USA elleni terrortámadás azonban átmenetileg lehűtötte a gyors kilábalásba vetett reményeket. A bizonytalanság újra jelentős méreteket öltött és nemcsak az Egyesült Államokban, hanem világszerte. Szeptember 11. hatása drasztikus volt, azonban meglepően rövid ideig érvényesült. Novemberben, részben a gyors afganisztáni katonai sikerek hatására csökkent a bizonytalanság, az év végén pedig a kockázatosabb befektetések (így a feltörekvő piaci részvények, kötvények) megítélésében már nem lehetett nyomát találni a terrortámadás hatásának.

A korábbi évekhez hasonlóan nemcsak a fejlett, hanem az alacsonyabb befektetési kategóriába tartozó, feltörekvő országokban történtek is befolyásolták Magyarország kockázati megítélését. Nyár elején az argentin, majd a török válság hatására a forint árfolyama több ízben jelentősen gyengült. Ezek azonban átmeneti epizódoknak bizonyultak, ki-

alakulásukban feltehetően szerepe volt annak is, hogy a monetáris politika új rendszerével (széles árfolyamsáv, inflációs célkitűzés) kapcsolatban a piaci szereplők még nem rendelkeztek elegendő tapasztalattal. A decemberi argentin államcsődöt már nem követte „fertőzéses” hatás sem Magyarországon, sem a többi feltörekvő országban. Így a kockázatvállalási hajlandóság negyedik negyedévben bekövetkezett – fejlett országokból induló – javulása teljes mértékben érvényesülhetett a feltörekvő országokat érintő befektetések megítélésében.

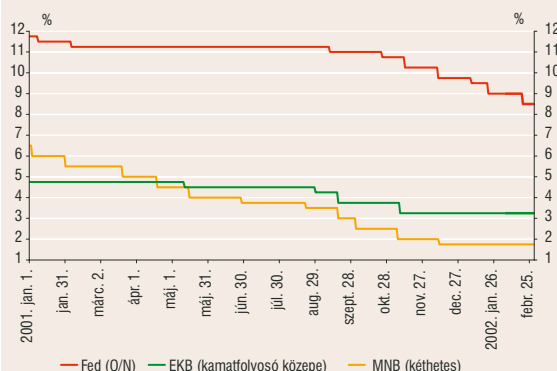
Kamatpolitika

A kamatok inflációra gyakorolt hatása Magyarországon – a vállalatok és a lakosság nemzetközi mércével mérve alacsony adósságállománya, a vállalati adósságon belül a deviza jelentős súlya miatt – jóval kisebb és lassabban jelentkezik. A jegybank kamatpolitikája elsősorban az inflációs cél teljesítését elősegítő árfolyampálya kialakítására irányul.

2001-ben a jegybank irányadó kamatát hat alkalommal, összesen 200 bázisponttal csökkentette. Ebből 50 bázispontnyi csökkentés a sávszélesítést megelőző időszakra esett. A sávszélesítést követően a forint erőteljes felértékelődésével a monetáris feltételek szigorodtak. Miután az árfolyam az MNB megítélése szerint a nyár végén már elérte a 2002 végére kitűzött inflációs cél eléréséhez szükséges szintet, az EKB ekkor kezdődő kamatcsökkentéseire a jegybank hasonló mértékű lépésekkel reagált, hogy elkerülje a forint további felértékelődését. November közepétől az EKB nem változtatott irányadó kamatán, a magyarországi befektetések után elvárt kockázati prémium azonban jelentős mértékben csökkent. A forint felértékelődését megelőzendő a jegybank ezért újra kamatcsökkentések sorozatát hajtotta végre, és folytatta 2002 első negyedévében is.

A jegybank az év során számos technikai módosítást hajtott végre forintpiaci eszköztárában. Ezeket az 1-2. számú keretes írásunkban foglaltuk össze.

Ábra 1-1. Irányadó jegybanki kamatok

Irányadó jegybanki kamatok

A jegybank által közvetlenül nem befolyásolt belföldi hosszú lejáratú hozamok alakulása a monetáris politikába vetett bizalom növekedését mutatja, arra utal, hogy a piaci szereplők széles körben hitelesnek fogadják el a jegybank és a kormány által meghirdetett antiinflációs politikát. A forintkamatok elért szintje az EU-ban jellemző reálkamatszint feltételezése mellett azt is jelenti, hogy 5 év múlva a magyar inflációs ütem lényegében már nem lesz magasabb, mint az európai országokban megfigyelhető infláció. Ugyancsak a követett gazdaságpolitika hitelességére utal a 10 éves hozam alakulása, amely 2001 végére már a monetáris unióba történő belépéshez szükséges referenciaérték alá csökkent.

Árfolyam-alakulás

A hazai inflációra a kamatoknál gyorsabb és erőteljesebb hatást gyakorol a forint árfolyama. Az árfolyam egyfelől közvetlen hatással van a fogyasztói kosár kb. 25%-át kitevő iparcikkek áralakulására, valamint egyes üzemanyagok és energiahajtók importköltségére. Emellett közvetve befolyásolja a

Keretes írás: 1-2. A Magyar Nemzeti Bank monetáris politikai eszköztárának változásai

Az MNB alapvetően három alapelvet követ az alkalmazott eszköztár kialakításakor:

- *Egyszerűség és átláthatóság*, amire a hatékonyabb monetáris politika érdekében van szükség.
- *Költséghatékonyság*, vagyis az eszköztár működtetése a lehetőségekhez képest a legalacsonyabb ráfordítással valósuljon meg.
- *Kompatibilitás*, vagyis illeszkedés az Európai Központi Bank eszköztárához.

Változások 2001 elejétől a sávszélesítésig

A három hónapos MNB-kötvény értékesítésében a jegybank a szabad aukciós formáról áttért a mennyiségi aukcióra. Ennek során az MNB a versenyző hozamajánlatok mellett a likviditási helyzet alakulása alapján meghirdetett mennyiségű kötvényt értékesít ajánlati áron. Az aukciókon a jegybank árelfogadó magatartást tanúsít, az aukción kialakuló hozammal nem kíván kamatjelzést adni. Ezzel párhuzamosan az *irányadó kéthetes jegybanki betét* esetében az MNB visszatért a szakaszos rendelkezésre állásra. A kéthetes betét elérését heti egyszeri alkalommal, fix kamaton, mennyiségi korlát nélkül biztosítja.

Az MNB megszüntette az *overnight aktív repókeretet* (egynapos futamidejű, értékpapír-fedezet melletti hitelnyújtás) és párhuzamosan az ezzel szükségtelenné váló *keretkiegészítő repó* intézményét. Így az MNB ügyfelei aktív repón keresztül mennyiségi korlát nélkül, állampapír-fedezet ellenében juthatnak jegybanki forráshoz. Az európai jegybanki gyakorlattól idegen repókeret és keretkiegészítő repó eltörlése az eszköztár egyszerűsítésén túl javítja az overnight kamatfolyosó szimmetriáját, ezáltal hozzájárulhat a pénzügyi közvetítés költségeinek mérsékléséhez, a pénzügyi piacok fejlődéséhez is. Az egynapos likviditási hitel kamatfeltételei az aktív repókeret megszűnésével egységesé váltak: az elszámolási rendszerben az MNB-nél vezetett számlák tulajdonosai a VIBER (Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer) zárása után állampapír fedezete mellett az overnight aktív repó kamatán juthatnak forráshoz.

A jegybank megszüntette a folyamatos rendelkezésre állást az *egynapos devizawappal* (deviza csereügylet), mivel az állampapírpiacon fejlődése, likviditásának javulása miatt szükségtelenné vált a jegybank devizafedezet mellett történő forrásnyújtási tevékenysége.

A kötelező tartalékráta nominális mértéke 11%-ról 7%-ra csökkent, ugyanakkor az erre fizetett kamatláb 275 bázisponttal csökkent. Ideiglenesen megmaradt viszont a különbségtétel a devizaforrásokra, illetve a forintforrásokra fizetett kamatokban: míg az előbbiekre 3,75%-os, az utóbbiakra 3,35%-os kompenzációs kamatot fizetett a jegybank.

Változások a sávszélesítés óta

A forint árfolyamsávjának 2001. május 4-ei kiszélesítését követően számos változás történt a jegybank monetáris politikai eszköztárában.

2001. júliustól az MNB 7%-ról 6%-ra mérsékelte a *kötelező tartalékráta* nominális mértékét. Ezzel egyidőben megszűnt a külföldi és a belföldi források közötti különbség; a forintforrások után elhelyezett kötelező tartalékra fizetett kamatkompenzáció kamatlába 1%-ponttal, míg a devizaforrásokra fizetett 0,5%-ponttal emelkedett, ezáltal a különböző források után képzett jegybanki tartalékra fizetett kompenzáció kamatlába egységesen 4,25% lett. A tartalékmentesség új kritériuma – az EKB-hez hasonlóan – a forrás futamideje lett: a 2 évnél rövidebb források alapvetően tartalékkötelesek, a 2 évnél hosszabb futamidejűek pedig tartalékmentesek lettek. Az augusztus 1-jétől életbe lépett változásokkal a forintpénztár állománya kikerült a tartalék-elhelyezésbe beszámítható eszközök köréből.

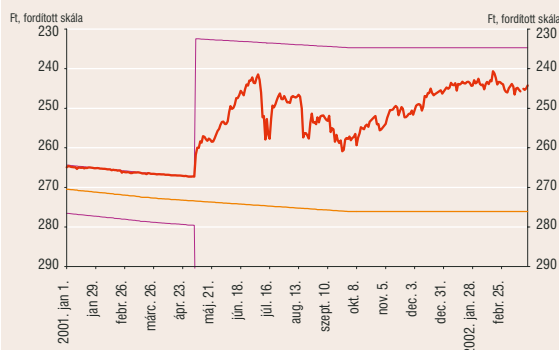
Továbbfejlesztésre került az MNB normatív *fedezetértékelési rendszere*. A fedezetérték meghatározása egységesen a pénzügyi eszköznek az üzemeltetést megelőző napon elérhető árfolyamadatokról származtatott bruttó árfolyamához kötődik. A befogadási mértékek a fedezet futamideje és a hitelügylet lejáratára függvényében változnak, oly módon, hogy alkalmazásuk esetén – a múltbeli adatok alapján – az MNB átlagosan az esetek kevesebb, mint 1%-ában kerülhessen alulfedezett állapotba. A napközbeni és napvégi hitelügyleteknél az MNB eddig névértéken fogadta be a fedezetet, ami jelentős alulfedezettségi kockázatot hordozott magában, így a jegybank a jövőben erre is kiterjeszti a fedezetértékelést.

A *Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer (VIBER) üzemideje* 2001. szeptember 17-től két és fél órával meghosszabbodott. Az intézkedésre azért került sor, mert a devizaliberalizációt követően likviditáskezelési nehézségek adódtak a fizetési rendszerben. A VIBER nyitva tartásával párhuzamosan a *jegybanki rendelkezésre állás üzemideje* is meghosszabbodott.

Az *O/N* (egynapos futamidejű) *hiteloldali rendelkezésre állás* eddig két formában is jelen volt az MNB eszköztárában: napközben óvadéki repóként, napvégén a likviditási hitel formájában pedig fedezett hitelként. A megváltozott (az aktív repóéval azonos feltételű) fedezetértékelés alkalmazásával egyidőben december 18-tól az MNB áttért az *O/N* fedezett hitel formájában történő egységes rendelkezésre állásra, ami már a nap vége előtt is igényelhető. Ezzel a lépéssel a jegybanki eszköztár részeként alkalmazott aktív oldali rendelkezésre állás és annak feltételei megfelelnek az EKB gyakorlatának.

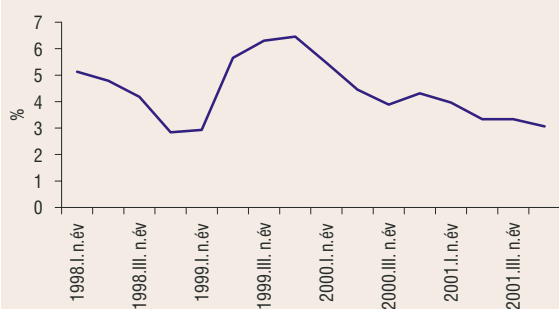
A bankközi kamatok túlzott ingadozásának csökkentése érdekében a kamatfolyosó szélessége december közepén az addigi 400 bázisponttól 300-ra csökkent. Ennek megfelelően az egynapos passzív repó kamatlábjának mérséklődése a többi instrumentumétól elmaradt, 100 bázisponttal csökkenve év végén 8,25%-ot tett ki. Az év közepétől – a korábban csak elszámolástechnikai jelentőségű – *jegybanki alapkamat* vált a monetáris politika irányadó kamatává, mértéke megegyezik a mindenkor kéthetes betét kamatlábjával.

Az MNB intervenciók határai, a sávközép és az azonnali árfolyam

A GDP negyedéves növekedési üteme

(az előző negyedévhez viszonyított évesített növekedési ütem, szezonálisan igazított adatok alapján)

piaci szolgáltatások és a feldolgozott élelmiszerek áralakulását is. Összességében a forint árfolyama a fogyasztói kosár több mint harmadában hat közvetlenül, további 20–30%-ában pedig közvetve. Az árfolyam a vállalatok egy széles körének jövedelmezőségét is befolyásolja, ami a munkapiaci alkalmazkodások révén hosszabb távon költség- és aggregált keresleti oldalon is hat az inflációra.

A sávszélesítés után a forint erőteljesen felértékelődött. A szélesebb sáv természetesen a forintárfolyam erősebb ingadozásával jár. Ahogy korábban említettük, 2001 során számos külső, a magyar gazdasági fundamentumoktól független kedvezőtlen esemény is befolyásolta a forintárfolyam alakulását (argentin, ill. török válság, USA elleni terrortámadás). A forint azonban ezekben az átmeneti gyengülési periódusokban sem gyengült vissza a sávszélesítést megelőző szintig. A sávszélesítést követő felértékelődés egy része tehát tartósan látszik, amit a piaci elemzők 2002 és 2003 végére vonatkozó árfolyam-várakozásai is igazolnak. A terrortámadás okozta mélypontot követően, 2001 utolsó negyedévében, a kockázati megítélés világszerte tapasztalt javulásával párhuzamosan a forint is jelentősen erősödött.

Reálgazdasági folyamatok

A magyar gazdaság 2001-ben előzetes adatok alapján éves szinten 3,8 százalékkal nőtt. Az év során a gazdasági növekedés üteme egyenletesen csökkent. A magyar gazdaságot az elmúlt év során több hatás is érte, amelyek közül a külső konjunktúra hanyatlása, a fiskális politika keresleti hatása, az árfolyam-ingadozási sáv kiszélesítése és az ezt követő árfolyam-erősödés, illetve a vártnál gyorsabb dezinfláció voltak a meghatározók.

A 2001-es év reálgazdasági eseményeit a *külső konjunktúra hanyatlása* határozta meg. Ennek nyomán fontosabb kereskedelmi partnereink importkereslete az előző évi 10 százalék fölötti növekedésről 2001-ben 1 százalék alá csökkent. A külső kereslet mérséklődése a második féltől erőteljesen éreztette hatását az exportdinamika fékeződésében. A feldolgozóipari cégek termelési és értékesítési kilátásaik romlására beruházásaik visszafogásával reagáltak és leépítették készleteiket. A külső lassulás hatására az ipari termelés szintje az év elejétől stagnált, ami utóbb megmutatkozott az ipari vállalkozások munkaerő iránti keresletének csökkenésében is.

Az államháztartás 2001-ben az előző évek keresletszűkítéseivel szemben jelentős élénkítést hajtott végre. A GDP 2,2%-át jelentő keresletbővítés fékezte a gazdaság növekedési ütemének külső tényezők okozta lassulását.

A *szélesebb árfolyam-ingadozási sáv* következtében várhatóan változik a vállalkozások árazási és bérezési magatartása. Az exportáló vállalatok pozícióját rontotta a felértékelődés miatti forint-exportárbevétel csökkenés. A devizaadóssággal rendelkező vállalkozások körében ugyanakkor a jövedelmezőség csökkenését enyhítette az árfolyam felértékelődése miatti költségmegtakarítás. A tartósan felértékeltebb árfolyamhoz a feldolgozóiparban viszonylag lassan alkalmazkodott a bérezési magatartás.

A 2001 második félfévben megindult *dezinflációs folyamat* nagyobb részben külső tényezők – világgpiaci dekonjunktúra miatti alacsonyabb áremelkedés, olajárcsökkenés

– és kisebb részben a monetáris politikai intézkedések következménye volt. A vártnál gyorsabb dezinflációhoz a vállalkozások lassan alkalmazkodtak, emiatt az év során magas maradt a bérinfláció. Az alkalmazkodás csak az év végi adatokban érzékelhető. A versenyszektor nominális béreinek lassú alkalmazkodása a vártnál gyorsabb dezinflációhoz magas reálbér-emelkedést okozott, ami hozzájárul a háztartások fogyasztási kiadásainak bővüléséhez.

A *minimálbér* összege 2001 januárjában 57%-kal emelkedett. A gazdaság jelentős részében az informális jövedelem nagy súlya miatt ez kisebb bérszintnövekedést jelentett, mint amit a statisztikák tükröznek, így a teljes keresletre és nemzetgazdasági szinten a vállalati szektor jövedelmezőségére gyakorolt hatása nem volt számottevő. A minimálbér-emelés, bár a gazdaság egy részében negatív hatást gyakorolt a foglalkoztatásra, a versenyszféra egészében a munkaerő-keresletre nem volt érzékelhető hatással. A minimálbér-emelés hatását a munkaerő-kínálatra nehéz elválasztani a demográfiai folyamatoktól és a nyugdíjba vonulás szabályozásától, de a 2001. évi minimálbér-emelés valószínűleg nem eredményezett makroszinten érzékelhető ösztönzést.

2001-ben az államháztartási kereslet úgy bővült, hogy a külső egyensúly nem romlott: a folyó fizetési mérleg az előző évhez képest alacsonyabb hiánnyal zárt. Ez azzal magyarázható, hogy a magánszektor finanszírozási képessége az előző évhez viszonyítva számottevően javult. A lakosság fogyasztása és beruházása a GDP arányában ugyan valamelyest gyorsabban nőtt, mint a rendelkezésre álló jövedelme, de a vállalati szektor felhalmozási kiadásainak csökkentésével a magánszektor egésze alkalmazkodott a külső konjunktúra lassulásához.

Az infláció alakulása

2001-ben teljesült a monetáris politika év végére kitűzött $7 \pm 1\%$ -os inflációs célja. A cél teljesülése a második félévben megindult erős dezinflációval magyarázható, amely során a fogyasztói árindex értéke a májusi 10,8%-os csúcsertékéről decemberre 6,8%-ra csökkent (1-1. táblázat)

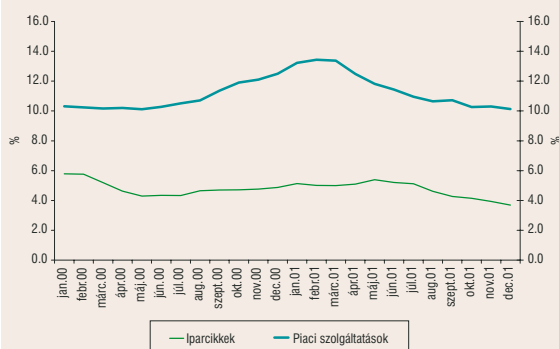
A fogyasztói árak alakulását az év során több külső és belső tényező együttesen határozta meg. Ezek közül a legjelentősebbek az élelmiszerárak, az olajárak és az importált

Táblázat: 1-1. A fogyasztói infláció és komponensei 2001-ben (százalékos változás az előző év azonos időszakához képest)

	Súlyok	I. né.	II. né.	III. né.	IV. né.	December
Élelmiszerek	19,0	16,6	19,5	13,3	11,1	9,9
<i>Feldolgozatlan</i>	5,3	17,8	20,9	7,6	7,6	4,8
<i>Feldolgozott</i>	13,7	16,2	19,0	15,8	12,3	11,9
Iparcikkek	26,8	5,0	5,2	4,7	3,9	3,7
<i>Tartós</i>	7,4	1,5	1,6	1,2	-0,1	-0,7
<i>Nem tartós</i>	19,4	6,3	6,6	6,0	5,5	5,4
Piaci szolgáltatások	20,4	13,3	11,9	10,8	10,2	10,1
Piaci energia	1,3	32,4	22,8	14,0	1,4	-0,7
Járműüzemanyag	5,0	5,3	3,3	-4,8	-13,1	-13,9
Alkohol, dohányárú	9,1	11,3	11,7	11,2	10,4	10,3
Szabályozott termékek	18,5	7,6	8,1	9,5	8,9	8,9
Fogyasztói árindex	100,0	10,3	10,5	8,7	7,2	6,8
Maginfláció*	65,2	10,2	10,5	9,3	8,2	8,1

*A KSH új, 2002-ben publikált maginflációs mutatója.

A piaci szolgáltatások és az iparcikkek inflációja
(százalékos változás az előző év azonos időszakához képest)

infláció, az inflációs várakozások és az év közepén megváltozott monetáris politika hatásai.

Az élelmiszerek – főleg a feldolgozatlanok – áralakulása tavaly erős volatilitást (ingadozást) mutatott. Az első félév magas áremelkedési üteme jórészt a 2000-ben történt sertéshúsár-emelkedés áthúzódó hatása volt. Emellett 2001. május-augusztusban egy újabb egyedi húsáremelkedés miatt a második negyedévben éves csúcsára növekedett az élelmiszer-infláció. A második féltől azonban a kedvező bázishatás és egyes feldolgozatlan élelmiszerek árcsökkenése gyors dezinflációt indított meg.

Az év elején emelkedő, illetve ezután magas szinten stagnáló világpiaci olajár, valamint a gyorsuló külföldi iparcikk-infláció is hozzájárult az első félév magas árindexeinek kialakulásához. Az év utolsó negyedében tapasztalt olajárésés hatása a benzin árának év végi csökkenésében jelentkezett, míg az importált inflációs nyomás ebben az időszakban sem enyhült, így az év második felében az iparcikkek körében jelentkező dezinfláció szinte kizárólag a forint-felértékelődés következményének mondható.

A fogyasztói árindex 10% körüli beragadásában 2000. közepétől már az inflációs várakozások tartósan magas szintje is szerepet játszott. Ennek egyik jele a magas bérnövekedési ütem, ami a piaci szolgáltatások és a feldolgozott élelmiszerek inflációjának csökkenése ellen hatott. A piaci szolgáltatások inflációja az I. negyedévben még 8 százalékponttal haladta meg az iparcikkekét, de az év második felében ez a különbség is fokozatosan csökkenni kezdett. A várakozásokban a második féltől bekövetkezett jelentős változásokat mutatja az elemzői inflációs várakozások számottevő csökkenése is.

2. A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása

Napjaink modern jegybanki felfogása szerint, a központi banknak két alapvető feladata különíthető el: a monetáris politika meghatározása és megvalósítása, valamint a pénzügyi stabilitás támogatása. A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény az EU szabályozásával összhangban teszi a pénzügyi stabilitás támogatását az MNB alapvető feladatává. Az EU alapszerződése az EKB (Európai Központi Bank) alapvető érdekeként jelölte meg a bankrendszer hatékony működésének és stabilitásának támogatását, hiszen az eurórendszer működéséhez, a monetáris politikai műveletek eredményességéhez hatékony, jól működő pénzpiacra van szükség. Az MNB elsődleges feladata – az árstabilitási cél elérése érdekében a monetáris politika kialakítása, illetve annak eredményes megvalósítása – szintén csak egészséges, hatékonyan működő pénzügyi intézményrendszerben lehetséges.

A pénzügyi stabilitás biztosításában a jegybankra különleges szerep hárul. A jegybanknak mindenkor aktuális és megbízható képpel kell rendelkeznie az ország pénzügyi szektorának állapotáról. A feladat magas szintű ellátása érdekében az MNB folyamatosan figyelemmel kíséri a pénzügyi szektorban lejátszódó folyamatokat, elemzi a potenciális makrogazdasági sokkok pénz- és tőkepiacra gyakorolt

hatását, vizsgálja, hogy a pénzügyi közvetítő rendszer egésze milyen mértékben képes ellenállni a külső és belső meg-rázkódtatásoknak, értékeli az egyes pénzügyi közvetítői csoportok stabilitását befolyásoló tényezőket, valamint részt vesz a szektorra vonatkozó szabályozási koncepciók kialakításában és a konkrét szabályok kidolgozásában.

A pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásának illetve sebezhetőségének jegybanki megítélését a félévente megjelenő „Jelentés a pénzügyi stabilitásról” című kiadványában teszi közzé a jegybank. Ezzel a pénzügyi közvetítő rendszer működésének átláthatóbbá tételét, a pénzügyi stabilitással kapcsolatos szakmai gondolkodás fejlődését kívánja támogatni.

Az MNB a stabilitásáért viselt felelősségével összhangban 2001-ben három stabilitási jelentést publikált (februárban, májusban és novemberben), továbbá több, a pénzügyi rendszer stabilitására vonatkozó tanulmányt készített el.

Az IMF FSAP (pénzügyi stabilitási program) projectje során kidolgozott módszertan felhasználásával és továbbfejlesztésével „stressz tesztek” segítségével két alkalommal – az 1999. ill. a 2000. évi auditált mérleg- és eredményadatok alapján – a jegybank vizsgálta a magyar bankszektor kitettségét a szélsőséges piaci eseményeknek. Az elektronikus bankszolgáltatások hazai helyzetének és kockázatainak elemzését az elektronikus banki szolgáltatások nemzetközi és hazai terjedése, a hagyományos banki tevékenységhez képest eltérő kockázatai indokolták. A bankok árazási gyakorlatát áttekintő tanulmány kulcskérdése az volt, hogy vajon a bankok által vállalt kockázatok milyen közvetlen folyamatokon keresztül épülnek be a banki szolgáltatások árába. Az EU-csatlakozás hatása a magyar bankrendszer fejlődésére c. tanulmány a nemzetközi tapasztalatokat feldolgozva ad betekintést a '80-as '90-es évek szabályozási és piaci folyamataiba, és kínál Magyarország számára levonható tanulságokat. „A nemzetközi pénzügyi rendszer reformja” című összefoglalóban a jegybank a meghatározó pénzügyi intézmények (IMF, Világbank) funkcióiban, a pénzügyi stabilitás erősítése érdekében történt változásokat mutatja be, valamint ismerteti a stabilitás előmozdítására létrejött új intézmények, együttműködési fórumok működését. Az MNB-ben több elemzés is készült a jegybank által kockázatosnak tartott takarékszövetkezeti szektor működési sajátosságaival és kockázataival kapcsolatban.

A jegybank 2001-ben is folyamatosan készített különböző nemzetközi intézmények (EU, OECD, EKB, IMF) megke-resésére rövid, tematikus elemzéseket a közvetítő rendszer stabilitásával kapcsolatban.

A Nemzeti Bank pénzügyi stabilitásért viselt felelősségéből fakadó feladatoknak a rendszerkockázatok részletes makroprudenciális elemzésén túlmenően szerves részét képezi a pénzügyi közvetítő rendszerre vonatkozó szabályozási politika kialakításában, valamint a konkrét jogszabályalkotási munkában való részvétel is. Az MNB 2001 folyamán is aktívan részt vett a pénzügyi közvetítőrendszerre vonatkozó törvények, rendeletek kidolgozásában. Közülük kiemelkedő jelentőségű volt az új tőkepiaci kódex megszületése. Az MNB a tőkepiaci törvénnyel kapcsolatban első-sorban az értékpapír-elszámolások és elszámolási rendszerek vonatkozásában, a rendszerstabilitás szempontjából fontos prudenciális területeken (ld. a befektetési szolgáltatások

prudenciális szabályai, a portfóliókezelési és értékpapír-kölcsönzési tevékenység garanciális szabályai, az alapok befektetési szabályai, az elszámolóházak tevékenységi és biztonsági szabályozása, hozamgarancia-szabályozás), a pénzügyi közvetítés hatékonyságát gátló indokolatlan korlátozások módosítása területén (ld. pl. befektetési alapok liberalizáltabb szabályai, értékpapír-innovációk bevezetése, értékpapír- kölcsönzési szabályok, repo-szabályozás, kibocsátási technikák bővítése), illetve az EU-direktívák pontos tartalmi harmonizációja körében véleményezte a tőkepiaci törvénytervezeteket és kezdeményezett változtatásokat. 2001-ben, az MNB aktív részvételével rendszerkockázati szempontból kiemelkedő fontosságú jogszabály-előkészítő munkálatok kezdődtek a konszolidált, csoportszintű prudenciális szabályozásról és felügyeletről, mely egyben EU jogharmonizációs előírás is.

2001-ben kiemelt cél volt a bankok ellenőrzési lefedettségének növelése, a kötelező tartalék számításának áttekintése, a pénzforgalom területén a jogszabálykövető magatartás erősítése, továbbá valamennyi intézménynél az adatszolgáltatások minőségének javítása. A jegybankon kívüli bankjegyfeldolgozás arányának növekedése miatt a pénzfeldolgozó cégek tevékenységének vizsgálata is része volt a programnak. 2001-ben összesen 403 helyszíni vizsgálat történt, amely 23 bank, 90 szövetkezeti hitelintézet, 4 befektetési vállalkozás, 4 pénzfeldolgozó, 243 pénzváltó, valamint 39 vállalat ellenőrzésére terjedt ki. A 2001. évben végrehajtott vizsgálatok a bankok összesített mérlegfőösszegének csaknem 80%-át, a szövetkezeti hitelintézetekének 40%-át érintették. 2001-ben kiemelt feladatként jelent meg a vállalati – fizetési mérleghez kapcsolódó – adatszolgáltatások ellenőrzése, mert a deviza-liberalizáció után a korábban devizahatósági jogkörben figyelemmel kísért folyamatokat a statisztika eszközeivel vált szükségessé követni. Az ellenőrzések nyomán az MNB intézkedéseket írt elő a vizsgált szervezetek számára, továbbá több esetben kezdeményezte felügyeleti pénzbírság kiszabását. A vizsgálati tapasztalatok alapján számos érvényes szabályozást pontosítottak.

A magyar pénzügyi közvetítő rendszer stabilitása szempontjából kiemelkedő jelentősége van a hitelintézeti rendszer stabilitásának, hiszen a pénzügyi közvetítő rendszer alapvetően banki jellegének megfelelően a lakossági és vállalati megtakarítások mintegy háromnegyede felett a hitelintézetek – bankok és takarékszövetkezetek – rendelkeznek. Nem elhanyagolható ugyanakkor a nem banki közvetítők tevékenységének figyelemmel kísérése sem, hiszen a pénzügyi közvetítésen belül betöltött arányuk évről évre folyamatosan nő.

A hitelintézeti rendszeren belül a bankszektor tevékenységét az MNB alapvetően stabilnak értékeli. A szektor 2001. évi teljesítménye kiemelkedően jónak mondható. A bankok az év során dinamikusabban növelték hitelállományukat, elsősorban a lakossági kihelyezéseket, de dinamikusabban nőttek a vállalkozások és a nem banki pénzügyi intézmények felé irányuló kihelyezések is. A forint intervenciós sávjának kiszélesítést követően a megnövekedett árfolyamkockázatra a bankok a kihelyezések denominációs (devizanembeli) összetételének megváltoztatásával reagáltak: hitelezési aktivitásuk erőteljesen eltolódott a forintkihelyezések irányába.

A kihelyezések bővülése együtt járt a megképzett céltartalékok és az elszámolt értékvesztés növekedésével is, ami a portfólió minőségének kismértékű romlására enged következtetni. A bankok óvatos hitelezési magatartását mutatja ugyanakkor, hogy a minősített követelések állománya első sorban a külön figyelendő kategóriában nőtt. A bankszektor jövedelmezősége tovább javult az elmúlt év folyamán, a 2001. évi adózás előtti eredmény a 2000. évinek mintegy másfélszeresét tette ki. A jövedelmezőség kedvező alakulásában – néhány egyedi tényező mellett – a hitelállomány növekedése, a növekvő kamatkülönbözet, a kötelező tartalékráta csökkentése, a jutalékbevételek bővülése, és a költségek mérsékeltebb emelkedése is szerepet játszott. A bankszektor tőkeellátottsága stabil, az éves eredmény elszámolása után a tőkemegfelelési mutató várhatóan a tavalyi szint körül fog alakulni, ami azt jelenti, hogy a bankszektor szavatoló tőkéjének növekedése lépést tart a vállalt hitelkockázatok növekedésével.

A bankszektor tevékenységével kapcsolatban potenciális kockázatot az jelenthet, hogy ha a bankok hitelezési magatartása a kedvező konjunkturális feltételek közepette nem kellőképpen óvatos, akkor az expanzív hitelezési politika a gazdasági konjunktúra esetleges megfordulása esetén veszélyeket hordozhat magában. Ezért az MNB kiemelten fontosnak tartja annak elemzését, hogy a bankok tevékenységében fellelhetőek-e a prociklikus hitelezési magatartás ismeretőjelei. A kérdés fontosságát mutatja, hogy a gazdasági növekedés ütemének 2001. évi lassulása érintette a bankok tevékenységét is: a hitelezés dinamikája az év második felében csökkent, az elszámolt értékvesztés nőtt, és a portfólió minősége kissé romlott, ez azonban megítélésünk szerint a stabilitás szempontjából egyáltalán nem veszélyes.

Az elmúlt év folyamán a szövetkezeti hitelintézetek a bankoknál dinamikusabban növelték mérlegfőösszegüket, miközben a hagyományos tevékenységet jelentő háztartási hitelezés bővülése kisebb volt a bankszektorénál. A szövetkezeti hitelintézetek jövedelmezőségének növekedése megközelítette a bankszektorét, így ez a szektor is kiemelkedően jó évet zárt 2001-ben. Bár a szövetkezeti szektor kis méreténél fogva nem jelent veszélyt a hitelintézeti rendszer egészének stabilitása szempontjából, a lakossági üzletágban betöltött komoly piaci részesedése miatt ezen intézményi kör stabilitásának növelését kiemelt fontosságú kérdésnek tartja a jegybank.

A nem banki pénzügyi intézmények közül a három pénzügyi közvetítőnek tekinthető, vagyis a lakossági, illetve vállalati megtakarításokat továbbcsatornázó intézménytípus – befektetési alapok, nyugdíjpénztárak, biztosítók – stabilitásával kapcsolatban a 2001. év nem hozott érdemi változásokat. Mindhárom intézménytípus esetében elmondható, hogy igen kockázatkerülő, konzervatív befektetési politikát folytatnak, portfóliójuk 75-85%-át az állampapírok teszik ki.

3. Fizetési rendszerek

Az MNB szerepe a fizetési rendszer működésében

A fizetési rendszerek kialakítása és fejlesztése, zökkenőmentes működésének biztosítása, valamint a pénzforgalom szabályozása az MNB alapvető feladatai közé tartozik. A jegybank határozott célja, hogy a fizetési rendszerek fejlesztése és a pénzforgalom szabályozása terén is átláthatóvá és kiszámíthatóbbá tegye a tevékenységét, a várható lépések mögötti összefüggések felvázolásával járuljon hozzá a kitűzött célok eléréséhez. 2001-ben ezen a területen jelentős változások történtek, amelyek összefüggésbe hozhatók egyrészt a hazai piaci szereplők, másrészt a különböző nemzetközi intézmények elvárásaival.

A Nemzetközi Valutaalap, akárcsak a Tízek csoportjának jegybankjai által a Nemzetközi Fizetések Bankja keretében működő Fizetési és Elszámolási Rendszerek Bizottsága egyaránt azt a követelményt fogalmazta meg a jegybankokkal szemben, hogy alakítsák ki és hozzák nyilvánosságra a fizetési rendszerekkel kapcsolatos politikájukat.

Az elvárásoknak eleget téve az MNB 2001 tavaszán nyilvánosan meghirdette a fizetési rendszerek működésével és a pénzforgalom szabályozásával kapcsolatos politikáját, amely összefoglalóan tartalmazza a jegybank alapvető céljait, a célok elérésének eszközeit és az MNB alapvető feladatait a pénzforgalom szabályozásában és a fizetési rendszerek biztonságos és hatékony működésében.

Az MNB alapvető célja, hogy a magyar fizetési és elszámolási rendszerek, ideértve az értékpapír-elszámolási rendszereket is, biztonságosan és hatékonyan működjenek, és megfeleljenek a nemzetközi szervezetek által meghatározott ajánlásoknak. Az MNB mint felvigyázó (a kifejezés az angol „oversight” fogalom megfelelője) adatokat gyűjt, elemzéseket készít, valamint ellenőrzési, szabályozási és tulajdonosi jogosítványait felhasználva befolyásolja a nem általa üzemeltetett rendszerek működését és fejlődését.

Az MNB honlapján megtalálhatók a pénzforgalomra vonatkozó jogszabályok, az MNB által üzemeltetett elszámolási rendszer (VIBER) működési szabályai, a bankközi fizetési rendszerek működéséről, valamint a bankkártya-forgalomról készült elemzések és más olyan kiadványok, amelyek bemutatják a fizetési és elszámolási rendszer működését és elősegítik annak jobb megismerését.

Fejlesztések

A devizaliberalizációt követően az év közepén ugrásszerű forgalomnövekedés következett be a VIBER-ben, döntően a külföldi bankok forintpiaci üzleti aktivitásának növekedéséből adódóan. A változás megnehezítette a résztvevő bankok likviditáskezelését, ezért az MNB módosította a rendszer működését. Ennek keretében került sor az üzemidő meghosszabbítására. Így a VIBER nyitva tartása közelít az euróövezethez tartozó tagországok jegybankjai fizetési rendszerének, a TARGET-nek a nyitva tartásához.

A liberalizáció lehetővé tette, hogy külföldi bankok is vezessenek forint-bankszámlákat, és levelező banki kapcsolata-

taikon keresztül fizetéseket teljesítsenek. Annak érdekében, hogy a VIBER tagbankok likviditáskezelését a külföldi levelezett bankok megbízásai ne zavarják meg a rendszerben, a bankközi megbízás fogalma is tisztázásra került, a megfelelő SWIFT- (nemzetközi bankközi üzenetközvetítő rendszer) üzenettípus helyett a megbízás tartalma vált a definíció alapjává.

2001. végétől megváltozott a fizetési rendszer zökkenőmentes működését segítő napközbeni hitelkeret és napvégi hitel fedezeteként zárolt értékpapírok befogadási értékének kiszámítási módszere. Az új értékelési rendszer bevezetése a KELER Rt.-vel összhangban történt, a változtatás a KELER-nél komoly fejlesztést igényelt.

Megkezdődött a VIBER távoli készenléti tartalékrendszerének kiépítése is, amely a rendszer működésének megbízhatóságát fogja javítani. A VIBER eddig is rendelkezett tartalékrendszerrel; a távoli tartalék nem várt kommunikációs és az üzemeltetés helyszínén bekövetkezett váratlan események esetén is biztosítja a rendszer működésének folyamatosságát.

A rendszerek 2001-ben is megbízhatóan működtek, a VIBER havonta átlagosan az üzemidő 97-100%-ában rendelkezésre állt.

A KELER Rt. valós idejű értékpapír-elszámolási rendszerében 2001-ben, a VIBER üzemidejének megnyújtásával párhuzamosan meghosszabbította az OTC (tőzsdén kívüli) ügyletek elszámolásának üzemidejét.

A nemzetközi elszámolásokhoz kapcsolódóan a KELER Rt. a külföldi értékpapírokra vonatkozóan is bevezette a DVP (fizetés-szállítás-ellenében) alapú elszámolást, kihasználva a luxemburgi székhelyű nemzetközi értéktárral, a Clearstream Bankkal meglévő számlakapcsolatát.

Szabályozás

Az Európai Unió 98/26 irányelve „A kiegyenlítés véglegeségéről a fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerekben” részbeni harmonizálását szolgálta a Jegybanktörvény 2001-ben történt módosítása és az új Tőkepiaci törvény elfogadása. Ezek a jogszabályok a fizetési és értékpapír-elszámolási rendszerekben a jegybank valamint az értékpapír-elszámolóház javára szóló zálogtárgyak, illetve óvadékok csődjogi védelmét biztosítják a rendszerek biztonságos és hatékony működése érdekében. A Tőkepiaci törvény a Csődtörvénnyel összhangban azokat a rendszerkockázati szempontból fontos fizetési rendszereket is meghatározza (VIBER, Bankközi Klíringrendszer, KELER értékpapír és határidős elszámolási rendszer), amelyekben az elhelyezett óvadékok mentességet élveznek csődeljárás esetén.

A pénzforgalmi szabályozás jelentős változását jelentette az elmúlt évben, hogy az eddig több kormányrendeletben található szabályokat egy új kormányrendeletben [232/2001. (XII. 10.) Korm. rend.] fogalmazták meg, és a korábbi jegybanki rendelkezés helyett is egy új [9/2001. (MK 147.) MNB rendelkezés] jelent meg, mivel a régi szerkezete és tartalma számottevő változtatásokat igényelt.

Az új szabályok megalkotását alapvetően az EU felé vállalt kötelezettségeink, a teljes devizaliberalizáció következtében a devizaszámlák különleges státuszának megszűnése, továbbá egy egységes szerkezetű és átlátható pénzforgalmi szabályozás megteremtése iránti igény tette szükségessé.

Az új kormányrendelet az Európai Unió 97/489/EK ajánlásának megfelelően tartalmazza, hogy az elektronikus fizetési eszközök birtokosai nemcsak a bejelentést követően felmerülő károk viselésétől mentesülnek, hanem a bejelentést megelőzően felmerült károkat is csak korlátozottan, legfeljebb 45 000 forintos mértékig kell vállalniuk, feltéve, hogy azok nem szándékosság vagy súlyos gondatlanság miatt keletkeztek. E szabályt azonban – a szükséges felkészülési időre tekintettel – a hitelintézeteknek csak 2002. december 1-jétől kell alkalmazni.

A kormányrendeletnek az Európai Unión belüli átutalásokról szóló külön szabályai teljes egészében a tagállamok közötti átutalásokról szóló 97/5/EK uniós irányelv rendelkezései alapján fogalmazódtak meg, hatályba lépésükre azonban csak Magyarország teljes jogú EU-tagságának elnyerésekor kerül sor.

A devizakorlátozások teljes eltörlésével megszűnt annak indokoltsága, hogy a devizaszámlák ne tartozzanak a pénzforgalmi szabályozás hatálya alá. Az új pénzforgalmi szabályok – a kormányrendelet értelmező rendelkezései szerint – elnevezéstől és pénznemtől függetlenül, minden bankszámlára kiterjednek. Figyelembe veszik azonban a nemzetközi fizetési forgalom sajátosságait, amelyek többek között az eltérő pénznemek átváltásából eredő hosszabb teljesítési határidőkben, a speciális nyomtatványok használatában és a bankszámlaszámok eltérő rendszerében nyilvánulnak meg.

Összhangban a terrorizmus és annak finanszírozása elleni fellépéssel, a pénzmosás megakadályozására elfogadott nemzetközi és hazai jogszabályi változásokkal, szigorodtak a bankszámla megnyitásánál alkalmazandó ügyfél-azonosítási szabályok. Új elemként megjelent a tényleges tulajdonos azonosításának kötelezettsége, a számlanyitáshoz használt okmányokat pedig ezentúl 10 évig kell megőrizni.

4. Devizatartalék-kezelés, kockázatkezelés

A tartalék tartásának céljai

 A Magyar Nemzeti Bank jegybanktörvényben rögzített egyik alapfeladata az ország devizatartalékainak kezelése.

A devizatartalék-kezelés alapvető céljai:

- a monetáris politika támogatása (a forint árfolyamsávon belül tartása érdekében végzett intervenció),
- tranzakciós célok (adósságkezelés támogatása, krízishelyzet kezelése),
- vagyonkezelési cél.

Az utóbbi években az ország gazdasági fejlődésével, hitelminősítésének és adósságszolgálati mutatóinak javulásával a közvetlen tranzakciós célok – adósságtörlesztés támogatása – fokozatosan háttérbe szorultak. Fontosságuk ezzel együtt nem elhanyagolható, amit az is mutat, hogy az MNB és az Állam adósságtörlesztési célú kifizetései 2001. év során mintegy 2,9 Mrd eurót tettek ki. Ez tartalmazza a tőke- és kamatkifizetéseket, illetve az előtörlesztéseket is.

A tranzakciós cél másodlagossá válásával egyidejűleg első számú tartalékkezelési céllá lépett elő a monetáris politika támogatása. Az árfolyamrendszer hitelességének egyik biztosítéka a megfelelő szintű tartalék, amely szükség esetén intervenció formájában is támogatja az inflációs célkitűzés rendszerét, illetve az EMU-ba (Európai Monetáris Unió) vezető úton a devizaárfolyamra vonatkozó maastrichti kritérium teljesülését. A monetáris politika támogatása keretében 2001. év első négy hónapjában az MNB összesen 1280,4 millió euró értékben interveniált a bankközi devizapiacra, mely összeg a tartalék növekedését eredményezte. A 2001. májusi sávszélesítés óta nem volt szükség sem a forintot erősítő, sem azt gyengítő közvetlen piaci beavatkozásra.

Bár a tartalék tartásának költségei az ország hitelminősítésének javulásával jelentős mértékben csökkentek, az MNB tisztán vagyonfelhalmozási célból változatlanul nem kíván tartalékot tartani. A fentieknek megfelelően az MNB a 2001. évben is arra törekedett, hogy az általa kezelt tartalék csak akkora mértékű legyen, amely hatékonyan támogatja a kitűzött monetáris politikát, és megfelel az adósságszolgálati követelményeknek. Az így adódó állományon az MNB a fenti célok veszélyeztetése nélkül optimalizálja a devizatartalékokon elérhető megtérülést. A tavalyi évben a kedvező tőkepiaci folyamatok hatására a tartalékkezelés az érvényesülő euró- és dollár-piaci kamatoknak megfelelő mértékben járult hozzá a devizatartalékok növekedéséhez.

Szervezeti keretek

A 2001. évben jelentkező legfontosabb változás, hogy míg korábban a devizatartalék-kezelési politikát az MNB Igazgatósága határozta meg, addig a 2001. július 1-jén életbe lépett új jegybanktörvény óta ez a feladat a Monetáris Tanácsé. A Monetáris Tanács dönt a tartalékok deviza-, kamat- és hitelkockázati szerkezetéről, jóváhagyja az engedélyezett befektetési eszközök és üzleti partnerek körét, továbbá meghatározza a devizatartalék-kezelési területek felé a befektetési irányelveknek megfelelő hozamelvárásokat (benchmarkokat). A devizatartalék-kezelési tevékenység eredményeit a Monetáris Tanács legalább negyedévente áttekinti.

Míg a stratégiai döntések színtere a Monetáris Tanács, a taktikai jellegűeké a legalább havi rendszerességgel ülésező Eszköz-forrás Bizottság (ALCO). Az ALCO dönt a devizatartalék-kezelést érintő operatív kérdésekről, mint pl. a kitűzött stratégiai benchmarktól való eltérés, a kitűzött limitek módosítása, egyúttal szoros figyelemmel kíséri a tartalékkezelési részleg tevékenységét. A napi befektetés- és likviditáskezelési feladatokat az MNB üzletkötő termében működő befektetési osztály végzi. Az itt dolgozó alapkezelők a megadott szigorú kockázati keretek között eltérhetnek az ALCO által megszabott taktikai benchmarktól. A velük szemben támasztott elvárás a benchmarkok által megtestesített hozamszint teljesítése, illetve túlteljesítése.

A teljesítmény napi szintű mérését, a kockázati limitek folyamatos betartásának ellenőrzését az üzleti területtől független kockázatkezelési egység végzi. Ez az osztály felelős továbbá a kockázatkezelési politika kidolgozásáért, a felsővezetői jelentési rendszer működtetéséért.

Befektetési politika

A klasszikus hozam-biztonság-likviditás hármas befektetési szempontrendszer kapcsolatát tekintve az MNB befektetési filozófiája: A portfólión elérhető hozam maximalizálása, a magas szintű biztonsági és a napi likviditási követelmények fenntartása mellett.

A megfelelő biztonság a központi bankra bízott tőke értékének megőrzésére vonatkozik. Tekintve a különleges felelősséget, a devizatartalékok kezelése során a központi bank csak akkora kockázatot vállalhat, amely mellett egy adott évben minimális a tőkevesztés valószínűsége. A likviditási követelmény azt jelenti, hogy a befektetéseknek intervenció vagy tranzakció célra gyakorlatilag azonnal és lényeges árfolyamvesztés nélkül likvid fizetőeszközzé átválthatónak kell lenniük. A hozam maximalizálása természetesen csak a biztonsági és likviditási követelmények által megszabott mozgástéren belül értendő. E célkitűzésnek a befektetési filozófiába foglalása tulajdonképpen az aktív portfóliókezelés választását jelenti a passzívvval szemben.

A befektetési irányelvek összeállításánál az MNB által követett legfőbb szempont általában a fejlett országok központi bankjai által követett legjobb gyakorlat átvétele. Mint minden központi bank, így az MNB által követett befektetési politika is alapvetően konzervatív. Ez azt jelenti, hogy kerüli a nagy árfolyam-ingadozást mutató papirokat, így például nem fektet részvényekbe. A választható kötvénypiaci eszközök maximális hossza 10 év, az értékpapíroktól elvárt hitelminősítés AA-AAA. A hitelminősítésen túl a likviditási követelmények is a fejlett országok, nagy nemzetközi pénzügyi szervezetek, illetve kormányügynökségek kibocsátásainak vásárlásait teszik lehetővé. A tartalékok biztonságosan magas szintje, a kötvénypiacok utóbbi években végbement nagyarányú fejlődése lehetővé tette az MNB számára, hogy 2001-ben fokozatosan növelje a megfelelően biztonságos és likvid, ugyanakkor magasabb hozamot biztosító AA minősítésű szektor arányát.

A tartalék devizaszerkezetében – a forint árfolyamának az eurókosárhoz kötése óta – meghatározó szerepet játszik az euró. Az euró nagy súlyát ezen túl indokolja az ország gazdasági integrációjának iránya, az ország devizaadósságának devizaszerkezete, valamint az, hogy az MNB számára az euró az első számú intervenció deviza. (A hazai bankközi azonnali forint-devizapiacra az euró relációban bonyolódik a forgalom 70-80 százaléka.) Az eurón kívül a tartalék kisebb részben USD-ben denominált portfólió-elemet is tartalmaz.

A tartalék portfólió szerkezetét illetően az MNB az általános központi gyakorlatnak megfelelően megkülönböztet ún. likviditási és befektetési portfóliót. A likviditási portfólió feladata a napi likviditás biztosítása, úgymint aktuális kamat- és tőketörlesztések és devizapiaci intervenciók, konkrét tranzakciók, átutalások. Ennek a résznek a lejárat szerkezete részben determinált (ütemezett kamat- és tőketörlesztések), részben viszont előre nem ismert (intervenciók). Ezen portfólió értelemszerűen alacsony kamatkockázattal és rövid távú befektetési horizonttal jellemezhető. A befektetési portfólió az a hosszabb távon stabilan tartani kívánt rész, amelyhez hangsúlyosabb hozamelvárások kapcsolódnak, mint a tartalékok likviditási részéhez. Bár az értékpapírok

gyors értékesíthetősége itt is alapkövetelmény, a kisebb valószínűségű felhasználás a piaci kilátásoktól és a hozamgörbe alakjától függően hosszabb átlagos lejáratú kihelyezéseket is lehetővé tesz. A két portfóliórész arányát optimalizálva az MNB tartalékainak 20 százalékát tartotta likviditási, 80 százalékát befektetési portfólióban.

A pénzügyi kockázatok

A jegybank a vállalt pénzügyi kockázatokkal összefüggésben két alapelvet érvényesít. Egyrészt a felvállalt kockázatoknak igazodni kell az alaptevékenység céljaihoz, másrészt a kockázatvállalást tudatosítani kell, annak mértéke legyen ismert és egy határon túl korlátozott. Az MNB ezen elvek érvényesítésére először a 2001. évre vonatkozóan alkotott önálló deviza- és hitelkockázat vállalási politikát. Ez tartalmazza mindazon alapelveket és gyakorlati útmutatásokat, amelyek betartása a tudatos és szabályozott kockázatvállalás alapvető feltétele. Emellett célként fogalmazódott meg az is, hogy a kockázatkezelési politika tartalma legyen összhangban a Bázeli Bizottság legfőbb kockázatkezelési ajánlásaiban foglalt alapelvekkel.

A bank a kockázatok közül a piaci (deviza- és kamatláb-kockázat), a hitel- és a likviditási kockázatot tekinti kiemelten fontosnak.

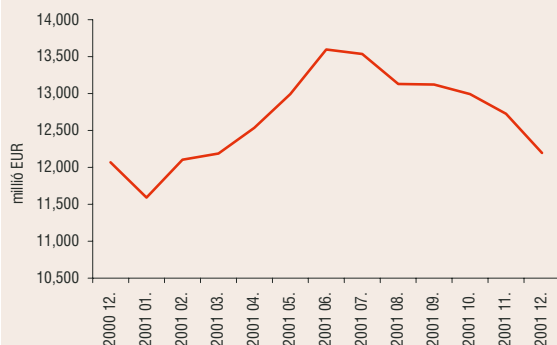
A piaci kockázatok (a piaci tényezők/árak változásából, különösen a devizaárfolyam változásából, a hozamgörbe eltolódásából származtatható kockázat) illetően az MNB konzervatív kockázatvállalási stratégiát követ. Közgazdasági értelemben az MNB-t „kockázatkerülő” magatartás jellemzi, ami azt jelenti, hogy az elfogadott kockázati szinten igyekszik az elérhető legmagasabb hozamszintet elérni. A piaci kockázat két fő komponensre bomlik: a kamatláb- és a devizakockázatra.

A kamatláb-kockázat az a potenciális veszteség, amit a kamatlábak kedvezőtlen irányú megváltozása okozhat a jegybanknak. Az MNB eszközforrás kamatstruktúráját a jegybanki sajátosságból adódó speciális tényezők határozzák meg. Az MNB kockázatvállalási politikája kívánatos átlagos hátralévő futamidőket határoz meg, az ezekről való eltérés lehetősége meghatározott limitek és eljárási rend szerint lehetséges.

A devizaárfolyam-kockázat is kiemelten kezelendő, az MNB különböző célokból kifolyóan jelentős összegű devizaállománnyal rendelkezik. A jegybank, a monetáris politikájával összhangban, a devizaárfolyam-kockázat meghatározásánál az eurót mint bázisdevizát kezeli. Ennek megfelelően minden olyan pozíció, amely nem euróban testesül meg, az MNB számára devizakockázatot jelent. A nyitott deviza-pozíción keletkező devizakockázat limitálására az MNB kívánatos devizaszerkezetet (deviza-benchmarkot) állított fel, amelytől a kockázatvállalási politika által meghatározott keretek között lehet eltérni. A tartalékok devizaszerkezete igazodik a tartozások devizaszerkezetéhez. A nettó devizapozíciót tekintve fontos cél a nem befolyásolható kockázatok minimalizálása, ami – tekintve a forint devizakosarát – az euró meghatározó súlyát jelenti.

A hitelkockázatok köre általánosan az MNB egyes követeléseinek esetleges részleges, vagy teljes vissza nem fizetéséhez kapcsolódó bizonytalanságot jelenti. A hitelkockázati

Ábra 4-1. A hivatalos devizatartalék alakulása 2001-ben

politika a piaci kockázatvállaláshoz hasonlóan konzervatív. A befektetési és kockázatvállalási filozófia egyik alapeleme, hogy a nem-teljesítésből fakadó tőkeveszteség nem elfogadható, annak kockázatát a lehető legkisebb szintre kell szorítani. A hitelkockázatok kezelése érdekében az MNB limit-rendszert működtet.

Likviditási kockázatot az MNB számára az jelent, hogy meghatározott időben milyen gyorsan áll a rendelkezésére elegendő likvid eszköz. Ezért a tartalékok befektetési portfóliója mellett az azonnali likviditás fenntartása céljából az MNB úgynevezett likviditási portfóliót is fenntart.

A tartalék nagysága

A tartalék nagysága 2001-ben 11,5 és 13,5 milliárd euró között mozgott. Az év végén 12,2 milliárd eurót tett ki, az év egészét tekintve tehát lényegében szinten maradt. A tartalék időbeli változását vizsgálva (ld. 4-1. ábra) azt látjuk, hogy az év közepéig folyamatos növekedése volt tapasztalható. Ennek egyik összetevője – mintegy 1280,4 millió euró – a május elejéig, a forint árfolyamsáv kiszélesítéséig végrehajtott sávszéli intervenció. A másik az állam 2001. júniusi 1,0 milliárd eurós kötvénykibocsátása. Az év második felében a tartalékszint süllyedése volt megfigyelhető, ebben a közép- lejáratú hiteltörlesztések, kamatkifizetések, valamint a hazai kereskedelmi bankok MNB-nél elhelyezett betétállományának mérséklődése játszották a főszerepet. A csökkenést ellensúlyozta, hogy az MNB az ÁKK (Államadósság Kezelő Központ) deviza-kamattörlesztéseinek fedezetére 2001. június végétől napi egyenlő összegekben összesen 362,5 millió eurót vásárolt a hazai devizapiacra. A második felévben tapasztalt csökkenés eredményeképp a tartalék lényegében az év eleji szintre állt vissza.

Az MNB Monetáris Tanácsa 2001. második felében, az új árfolyamrendszer tapasztalatait is figyelembe véve áttekintette, hogy a tartalék nagysága összhangban van-e a sávszélesítés és devizaliberalizáció jelentette új kihívásokkal. Úgy találta, hogy a tartalék szintje jelenleg megfelelő, előretekintve pedig további külső forrásbevonás nélkül is hatékonyan képes kielégíteni a tartaléktartás alapvető céljait. Ennek megfelelően a Monetáris Tanács 2001. november 19-i ülésén úgy határozott, hogy 2002. január 1-jétől felfüggeszti a napi egyenlő összegű devizavásárlást.

5. Emissziós tevékenység

Pénzkibocsátás

A Magyar Nemzeti Bank 2001. február 1-jén bocsátotta ki az új bankjegysorozat legmagasabb értékű címletét, a 20 000 forintos bankjegyet. Az új címlet gyártására 1999-ben, tartalékbankjegyként került sor. A 20 000 forintos bankjegy kibocsátásával a készpénzforgalom igényeihez jobban igazodó címletösszetétel alakult ki. Jelenleg a forint-bankjegysorozat – hasonlóan az euróhoz – hét címletből áll, a legkisebb és legnagyobb címletek közötti arány pedig százszoros. Emellett az MNB különböző évfordulókhöz kapcsol-

lódóan és különböző témákban – a korábbi évek gyakorlatahoz hasonlóan – emlékérmeket is kibocsátott.

A forgalomból bevont, régi típusú 500, 1000 és 5000 forintos bankjegyek elévülési határidejét a Magyar Nemzeti Bank – a lakosságot érintő veszteségek mérséklése érdekében – 2009. december 31-ig meghosszabbította. A jelenleg elévülés alatt álló három bankjegycímletből 2001 végén összesen 7,8 millió darab, több mint 9 milliárd forint értékű bankjegy volt jegybankon kívül.

Forgalomban lévő készpénz

Készpénzállomány

A forgalomban lévő készpénz értéke 2001. év végén 1129,2 milliárd forint volt, 17,3%-kal több, mint az előző év végén. Az éves átlagos növekedés 11%-ot tett ki, a növekedés üteme az elmúlt évhez viszonyítva 3 százalékponttal csökkent. A növekedési ütem csökkenése a GDP reálnövekedési ütemének és az inflációnak a mérséklődésével magyarázható. A lakossági betétek kamatszintjének változása 2001-ben nem volt jelentős hatással a forgalomban lévő készpénzállományra.

Az év közben átlagosan forgalomban lévő készpénz folyóáras GDP-hez viszonyított aránya 6,7% volt, 0,1 százalékponttal kevesebb, mint az előző évben. (Az Európai Unió tagországaiban általában 3-7% között volt ez az arány.)

A GDP és a forgalomban lévő készpénz növekedése között szoros összefüggés figyelhető meg. Az elmúlt években a folyóáras GDP évente átlagosan 2 százalékponttal nagyobb növekedést mutatott, mint a forgalomban lévő készpénz.

A forgalomban lévő készpénz értékének évközi változása a korábbi évekéhez hasonló szezonalitást mutatott, a legalacsonyabb értéket február elején, a legmagasabbat decemberben, karácsony előtt mérték. A legalacsonyabb és a legmagasabb havi értékek között – eltekintve januártól és decembertől – 23-50 milliárd forint volt a különbség. Karácsony előtt, az ünnepekkel összefüggésben megnövekedett készpénzforgalom november végéhez viszonyítva 107 milliárd forintos emelkedést jelentett. Ehhez hasonló nagyságrendű növekedés az elmúlt évek közül csak 1999-ben, a dátumváltás évében mutatkozott.

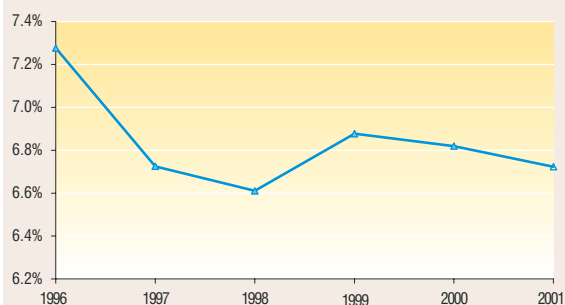
2001-ben egy lakosra átlagosan 99 224 forint összegű készpénz, 20 darab bankjegy és 165 darab érme (több mint 0,6 kg) jutott. Az elmúlt évhez képest az egy főre jutó készpénz értéke 12%-kal emelkedett, a bankjegyek száma egy darabbal, az érmék száma 18 darabbal nőtt. (2000-ben az Európai Unió tagállamaiban az egy főre jutó, forgalomban lévő bankjegyek száma megközelítette a 40 darabot, az érméé 400 darab körül alakult.)

A forgalmi készpénzállomány értékén belül a bankjegyek aránya az előző évekhez hasonlóan 98%, az érméké 2% volt.

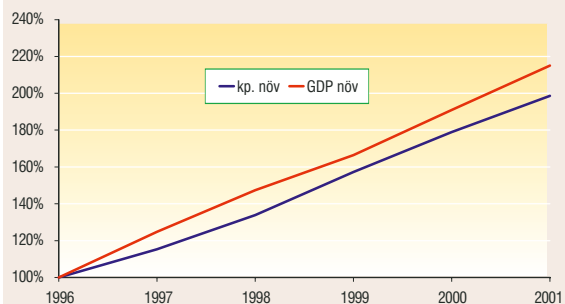
Forgalomban lévő bankjegyek

Míg az év közben átlagosan forgalomban lévő bankjegyek értéke 12,1%-kal – megközelítőleg 100 milliárd forinttal – emelkedett az elmúlt évhez viszonyítva, addig a forgalomban lévő bankjegyek átlagos darabszáma – elsősorban a 20 000 forintos ez évi kibocsátása következtében létrejött kedvezőbb címletösszetétel miatt – mindössze 5,6%-kal, 11 millió darabbal nőtt. A forgalomban lévő bankjegyek da-

Ábra 5-1. Az átlagos forgalomban lévő készpénz folyóáras GDP-hez viszonyított aránya

Ábra 5-2. A folyóáras GDP és az átlagosan forgalomban lévő készpénz növekedése 1996-os bázison

Táblázat 5-1. Forgalomban lévő készpénz az év utolsó munkanapján

	2000	2001	Változás	
	milliárd forint		%	
Bankjegyek	940,8	1105,8	165,0	117,5
Érmék	19,6	21,1	1,5	107,7
Forgalmi készpénzállomány	960,4	1126,9	166,5	117,3
Emlékpénzek	1,9	2,3	0,4	121,1
Forgalomban lévő készpénz	962,3	1129,2	166,9	117,3

Táblázat 5-2. Forgalomban lévő bankjegyek 2001. december 31-én

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
20 000 forint	9,3	185 571	4,3	16,8
10 000 forint	68,5	685 120	31,7	61,9
5000 forint	29,3	146 357	13,6	13,2
2000 forint	14,8	29 520	6,9	2,7
1000 forint	42,8	42 808	19,8	3,9
500 forint	20,3	10 177	9,4	0,9
200 forint	31,0	6 205	14,3	0,6
Összesen	216,0	1 105 758	100,0	100,0

Táblázat: 5-3. Forgalomban lévő érmék 2001. december 31-én

Címletek	Mennyiség	Érték	Megoszlás (%)	
	millió darab	millió forint	mennyiség	érték
100 forint	115,0	11 503	6,6	54,4
50 forint	60,8	3 039	3,5	14,4
20 forint	125,6	2 513	7,2	11,9
10 forint	153,8	1 538	8,8	7,3
5 forint	189,0	945	10,9	4,5
2 forint	500,1	1 000	28,7	4,7
1 forint	597,4	597	34,3	2,8
Összesen	1741,7	21 135	100,0	100,0

rabszámán és értékén belül a legmagasabb arányt továbbra is a 10 000 forintos képviselte, bár részaránya a 20 000 forintos címlet kibocsátását követően év végére jelentősen – értékét tekintve 13,5 százalékponttal, darabszámát tekintve pedig 3,3 százalékponttal – csökkent.

Forgalomban lévő érmék

A forgalomban lévő érmék darabszáma 2001 végén 170 millióval, 10,8%-kal haladta meg az elmúlt év végi értéket. A növekmény jelentős része az elmúlt évekhez hasonlóan a kis címletű érmék darabszámának átlagot meghaladó emelkedéséből származott.

A forgalomban lévő érmék értéke 1,5 milliárd forinttal (8%-kal) növekedett az elmúlt évhez viszonyítva.

2001-ben a forgalomban lévő érmék címletek szerinti megoszlásában sem a darabszámot, sem az értéket tekintve nem volt számottevő változás az elmúlt évhez viszonyítva. A kis címletű, 1 és 2 forintos érmék aránya a forgalomban lévő érmék darabszámán belül kismértékben tovább emelkedett és év végére elérte a 63%-ot, míg az értéken belüli részesedésük mindössze 7,5%-ot tett ki.

Készpénzforgalom, feldolgozási tevékenység

2001-ben a Magyar Nemzeti Bank főpénztára és a területi igazgatóságok pénztárai együttesen 3409 milliárd forint forgalmat bonyolítottak le, ami 16%-kal haladta meg a 2000. évi pénztári forgalom értékét.

A készpénzkezelési és váltási díjak 1998. évi bevezetése a hitelintézeteket készpénzellátásuk átszervezésére, a szállítások optimalizálására, az egymás közötti készpénz-kereskedelem kialakítására ösztönözte. Ennek eredményeként a díjak bevezetését követő két évben csökkent a jegybanki készpénzforgalom értéke. Ez a tendencia 2001-ben megfordult, a befizetések értéke – 1622 milliárd forint volt – 10%-kal haladta meg az elmúlt évit. A pénztárakból kiáramló készpénz értéke 1787 milliárd forint volt, 22%-kal több mint az előző évben.

A váltásokat is figyelembe véve, az ügyfelek 332 millió darab, 1612 milliárd forint értékű bankjegyet fizettek be az MNB pénztáraiba, ami a mennyiséget tekintve 2, az értéket tekintve 11%-kal volt több az elmúlt évinél.

Az MNB pénztáraiból váltással együtt 344 millió darab, 1775 milliárd forint értékű bankjegy került forgalomba. Az elmúlt évhez viszonyítva 7, illetve 21%-os növekedés mutatkozott a mennyiségi, illetve az értékadatokban. A mennyiségi és az értékmutatók eltérő növekedési ütemét mind a be-, mind a kifizetések esetében a 20 000 forintos bankjegy kibocsátása következtében kialakult kedvezőbb címletösszetétel eredményezte.

2001-ben – az elmúlt évhez hasonlóan – a forgalomban lévő bankjegyek átlagosan 1,7-szer fordultak meg a jegybank bankjegyfeldolgozó területén.

Hamisítványok

Az új forint-bankjegysorozat kibocsátásának kezdete (1997) óta 2001 volt a második olyan év, amikor a régi sorozat bankjegyei már nem vettek részt a készpénzforgalomban. A kor-

szerűen védett új sorozatnak, illetve a megfelelő időben végrehajtott fejlesztéseknek köszönhetően 2001-ben az elmúlt évhez viszonyítva megközelítőleg 40%-kal csökkent a hamisítványok száma.

1 millió darab forgalomban lévő bankjegyre a 2000. évi 34 darabbal szemben 2001-ben 20 darab hamisítvány jutott, ami európai összehasonlításban is kedvező. A hamisítványok számának csökkenésével ellentétben az esetszámok növekedtek, ami a hamisítások egyedi (nem szervezett) jellegét tükrözi.

Bár a hamisítások száma csökkent, a jegybank fontosnak tartotta a bankjegyek biztonsági elemeinek továbbfejlesztését. E munka eredményeként az 500 forintos címletre optikailag változó tulajdonságú festékkel készített, a 200 forintos bankjegyre UV-fényben fluoreszkáló nyomat került.

Az előző évhez viszonyítva a lefoglalt valutahamisítványok száma és esetszáma a valutaforgalmat nem zavaró szinten maradt.

Az euró bevezetésével kapcsolatos jegybanki intézkedések

Az MNB Igazgatósága 2001. május 11-én áttekintette az euró bevezetésével összefüggő jegybanki feladatokat, és meghatározta a jegybanki intézkedési tervet. A terv előkészítése és végrehajtása az Európai Központi Bankkal, a Magyar Bankszövetséggel és a magyar bankokkal együttműködésben történt.

A jegybanki intézkedési terv középpontjában a hitelintézetek tevékenységének befolyásolása, szabályozása, a valutával hivatásszerűen foglalkozók felkészítése és a lakosság tájékoztatása állt. A jegybank 2001 november közepétől egy hónapon át olyan reklámkampányt folytatott, amely a bankkapcsolatokkal nem rendelkező személyeket is célba vette. A reklámkampány kedvező eredményét mutatja, hogy a magyar lakosság jól tájékozott volt az euró bevezetésével kapcsolatban: 98%-a hallott az euró bevezetéséről.

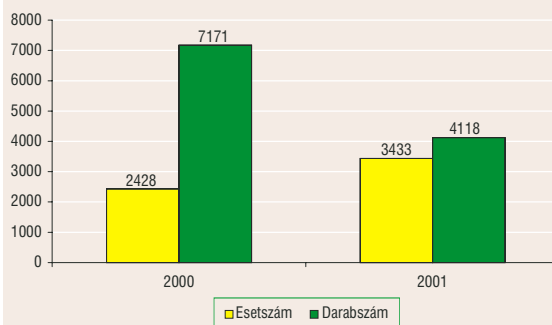
Az intézkedési terv időközi végrehajtásáról az MNB 2001 szeptemberében a magyar kormány, 2001 novemberében pedig a Magyar Országgyűlés Európai Integrációs Ügyek Bizottsága részére nyújtott írásbeli tájékoztatást.

Az MNB 2001. július 19-én iránymutatásul ajánlást bocsátott ki a megszűnő nemzeti devizákban vezetett számlák euróra történő átszámítására azt javasolva, hogy a hitelintézetek ezen számlák egyenlegeit díj-, jutalék- és költségmentesen számítsák át euróra. A hitelintézetek 2001 második felében több százezer, a tizenkét megszűnő nemzeti devizában vezetett hitel-, betét- és folyószámlát alakítottak át eurószámlává, a legtöbb esetben – az ügyfelek szempontjából – automatikusan és költségmentesen.

Az MNB 2001. szeptember 27-én jegybanki rendelkezést adott ki annak érdekében, hogy a megszűnő nemzeti valuták elfogadása és forgalmazása szabályozott keretek között történjen. A jegybank 2002. február 15-éig kötelezte a hitelintézeteket a tizenkét megszűnő nemzeti valuta bankjegyeinek átvételére. Az MNB által kiadott jegybanki rendelkezés alapján gyors ütemben folyt a több tízmilliárd forintba becsült, a megszűnő valutákban tartott megtakarítások beváltása. A lakosság nagy része ezt már 2001. év végéig megtette.

Az MNB oktatási programot dolgozott ki és valósított meg, amelynek célja az volt, hogy a valutával hivatásszerűen fog-

Ábra 5-3. Forinthamisítások eset- és darabszáma

lalkozók még a bevezetés előtt megismerjék az euróbankjegyeket és -érméket. Az MNB ennek érdekében tájékoztató füzetet állított össze az euróbankjegyek biztonsági elemeiről és az érmékkel kapcsolatos tudnivalókról. Az MNB bankjegyszakértői 11 ezer valutapénztárost, pénzváltót és egyéb szakembert készítettek fel az eurókészpénz ismeretére a 2001. októbertől december közepéig tartó 360 tanfolyamon.

Az MNB – az UNICEF Magyar Nemzeti Bizottságával együtt – jótékonyági akciót indított a megszűnő nemzeti valuták érméinek összegyűjtésére. A kezdeményezők mellett 14 hitelintézet, a Magyar Posta Rt., mintegy 50 iskola és jó néhány vállalat összesen 13 tonna érmét gyűjtött a lakosságtól 2002. február végéig. Az UNICEF az összegyűlt pénzt fele-fele arányban a magyar és nemzetközi gyermekvédő programok támogatására fordítja.

6. Statisztikai szolgálat

Törvényi szabályozás

 A 2001. évi LVIII., a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény a jegybank alapvető feladatai közé sorolja a statisztikai információk gyűjtését és közzétételét. A jegybank-törvény a továbbiakban meghatározza azon pénzügyi szolgáltatást nyújtó intézmények körét, amelyekre nézve az MNB közvetlenül adatszolgáltatást rendelhet el. A jegybank rendelkezésben szabályozza az adatszolgáltatási kötelezettségeket. Az adatgyűjtéshez és az információs rendszer működtetéséhez kapcsolódó módszertant az MNB a Központi Statisztikai Hivatallal egyeztetve alakítja ki.

A jegybanknak – feladatai ellátásához – a jegybanktörvényben meghatározottnál tágabb intézményi körtől is szükséges adatot gyűjtenie. Az ilyen jellegű adatgyűjtés az 1993. évi XLVI., a statisztikáról szóló törvény alapján, az Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP) keretében történik. Az OSAP-ot a KSH koordinálja, és évente kormányrendelet szabályozza.

Az európai uniós követelmények

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás előkészítésének egyik fontos feltétele a szervezet által ajánlott statisztikai módszerek átvétele, valamint az adat- és információszolgáltatási kötelezettségek teljesítése. Az MNB az általa összeállított statisztikákban a nemzetközi intézmények által már harmonizált módszertani alapelvek követésére törekszik. Az Európai Unióhoz csatlakozni kívánó országokra vonatkozó adatszolgáltatási elvárások teljesítésével összefüggésben az MNB az Európai Unió statisztikai hivatala, az Eurostat felé teljesít rendszeres adatszolgáltatást, 2001. szeptemberében pedig megindult és folyamatosan bővül a rendszeres adatszolgáltatás az Európai Központi Bank (EKB) felé. Az MNB 1999 elejétől fokozatosan közelíti az adatszolgáltatók jelentéseit az EKB igényeihez. A nemzetközi szervezetek által ajánlott módszertan alkalmazásában további lépést jelentett 2001-ben az egységes statisztikai szektorbontásra való áttérés, ami egyaránt vonatkozik az adatgyűjtésre és a publikálásra.

Statisztikai tevékenységek

A feldolgozott monetáris és fizetési mérleg statisztikai adatok alapján az MNB havi rendszerességgel, a publikációs naptárban fél évre előre rögzített időpontokban sajtóközleményt ad ki az MNB mérlegéről, a monetáris intézmények összevont mérlegéről és a pénzállományok alakulásáról, a nem pénzügyi vállalati, a háztartási és a bankközi forintkamatok, valamint a fizetési mérleg alakulásáról. Sajtóközlemény készül továbbá havonta a háztartások pénzügyi megtakarításainak alakulásáról, negyedévente pedig az értékpapír-állományok tulajdonosi megoszlásáról – ezek az adatok a pénzügyi számlák összeállításához is szükségesek.

A sajtóközlemények, valamint a monetáris statisztika, a fizetési mérleg-statisztika, a pénzügyi számlákhoz kapcsolódó háztartás- és értékpapír-statisztikák, ár- és árfolyam-statisztikák hosszú idősoros adatbázisai a felhasználók számára az interneten érhetők el.

A statisztikai publikációk sorában – a felhasználók igényeihez és a nemzetközi publikációs gyakorlathoz igazodva – az MNB a Havi jelentés részeként 2001-ben kétszer (az év elején és az új szektorbontásra való áttéréskor) egy átfogó, részletes módszertani fejezetet jelentetett meg, ami szintén elérhető az interneten is.

A felhasználói igények korszerűbb kiszolgálása érdekében az MNB valamennyi kiadványa, de különösen a statisztikai publikációk esetében a hangsúly a nyomtatott megjelentetés felől egyre inkább az internetes közlés irányába tolódik.

Monetáris statisztika

Az MNB által készített monetáris statisztika a monetáris intézmények (a hitelintézetek és a jegybank) mérlegadatainak feldolgozásával a bankrendszer követeléseiről és tartozásairól, azaz a hitel- és pénzállományok alakulásáról és az egyes szektorok monetáris intézményekkel szembeni nettó pozíciójának változásáról ad információt, és tevékenységének részét képezi a piaci kamatstatisztikák készítése is.

A monetáris statisztika terén 2001-ben az új szektorbontásra való áttérés mellett az EKB felé történő adatközlés beindításával szükségessé vált a mérlegstatisztikák jelentősebb átalakítása is az EKB igényei szerint. A Nemzetközi Valutaalap (IMF) által 2001-ben folytatott vizsgálat (ROSC) összességében pozitív értékelést adott az MNB monetáris statisztikai tevékenységéről.

Fizetési mérleg-statisztika

A fizetési mérleg és az ahhoz kapcsolódó állományi statisztikák a gazdaság szempontjából rezidensek (statisztikai értelemben vett belföldiek) és nem rezidensek (statisztikai értelemben vett külföldiek) közötti gazdasági műveletek, továbbá követelések és tartozások állományának, valamint azok változásának kimutatását szolgálják. 2001-ben a fizetési mérleg-statisztika területén is megtörtént az új szektorbontásra való áttérés, ami módosítást tett szükségessé az adatfeldolgozási módszerekben. További korrekciót igényelt az adatgyűjtési előírásokban és az adatfeldolgozásban a devizaliberalizációra való áttérés.

Az EKB részére történő adatszolgáltatás beindításának első szakaszában a fizetésimérleg-adatok közlése indult meg, amihez módszertani leírás is készült. Az IMF által 2001-ben végrehajtott vizsgálat a fizetésimérleg-statisztikára is kiterjedt. A vizsgálat értékelése szerint – néhány eltéréstől (a vámstatisztikai adatok beépítése, az újra befektetett jövedelmek elszámolása) eltekintve – az MNB által alkalmazott módszertan e területen megfelel a nemzetközi statisztikai szabványoknak.

Pénzügyi számlák

Az MNB – a KSH-val folyamatosan egyeztetve – statisztikai tevékenységében kiemelt stratégiai feladatnak tekinti a nemzeti számlák rendszerébe illeszkedő pénzügyi számlák összeállítását és az ehhez kapcsolódó rendszeres adatközlés beindítását. Az ehhez szükséges előkészítő munka jelentős része 2001-ben történt meg.

A háztartások pénzügyi megtakarításait bemutató statisztika a háztartások különböző pénzügyi eszközökben megtestesülő követeléseit és tartozásait, illetve azok változásának összetevőit mutatja be. A háztartások megtakarításait mérő statisztika területén is megtörtént az új szektorbontásra való áttérés, ami – a KSH-val történt egyeztetés után – a szektorhatárok módosításával is járt.

Az értékpapír-statisztika, amely az értékpapírok letétkezelőinek jelentéseire épül, az állampapírok, a befektetési jegyek és a tőzsdei részvények állományairól és azoknak a gazdaság szereplői közötti megoszlásáról ad képet. A szintén a pénzügyi számlák részét képező államháztartási számlák összeállítása 2001-ben néhány évre visszamenőleg megtörtént. Az államháztartás számláit, az állományváltozás összetevőit az MNB a „Havi jelentés” című kiadványban publikálja.

Nemzetközi adatszolgáltatás

Az MNB – helyzetéből adódóan és a nemzetközi együttműködésből fakadó elvárásokkal, tagsági kötelezettségeivel összhangban – az Eurostat és az EKB intézményein túl a következő nemzetközi szervezetek felé szolgáltat rendszeresen adatokat, információkat: Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank, Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD), Közép-európai Statisztikai Együttműködés (CESTAT). Az MNB az IMF magas szintű követelményeit (SDDS: Special Data Dissemination Standard) teljesítve szolgáltat adatot a Valutaalap számára. Az MNB 2001-ben csatlakozott a Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) adatbázisához is, de a rendszeres, teljes körű adatszolgáltatás ezen intézmény felé még nem indult meg.

Együttműködés a hazai intézményekkel

Az MNB-ben folyó statisztikai munka nélkülözhetetlenné teszi, hogy a nemzetközi intézmények mellett szoros szakmai együttműködés legyen a társintézményekkel, elsősorban a Központi Statisztikai Hivatallal, a Pénzügyminisztériummal és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletével. Ezen együttműködés keretében 2001-ben a KSH és az MNB megállapodott a maginflációs mutató számításának új módszeréről. E megállapodás értelmében a KSH számolja a maginflációt az MNB-vel egyeztetett módszertan szerint.

7. Az MNB eredménye és gazdálkodása

Az MNB eredményének alakulása tevékenységi körök szerint*

(A számviteli eredmény alábbiak szerinti megbontása referencia hozam elven történt, melynek módszertani leírására külön belső tanulmány készült.)

Az MNB a 2001. évet 3,6 milliárd forint nyereséggel és 5453 milliárd forint mérlegfőösszeggel zárta. A Magyar Nemzeti Bank pénzügyi kimutatásainak alakulását döntően a monetáris politika céljai és az elérésükhöz szükséges eszközök határozzák meg. Emellett – törvényben meghatározott feladatain belül – az ország devizatartalékainak értéknövelő kezelése is jelentős hatást gyakorol a jegybank mérlegére és eredményére.

A jegybank alapfunkciójához kapcsolódó egyik legfontosabb eredménytényező az ún. seigniorage a készpénzkibocsátás monopóliumából, valamint a kötelező tartalék előírásának jogából ered. Az ezekből származó kamatmentes, vagy nem piaci kamatozású forrásokat a jegybank különböző, magasabb kamatú eszközökbe fekteti.

A jegybanki seigniorage-nak kell fedezetet nyújtania a bank működési költségeire. A pénzkibocsátás költségével és a banküzemi költségekkel korrigált seigniorage 2001-ben 118,7 milliárd forint nyereség volt, 3,2 milliárd forinttal több, mint az előző évben. E nyereségtényező alapját képező forrásállományon belül a kamatráfordítással járó kötelező tartalék átlagos nagysága 25%-kal csökkent, és kamata 2,25%-kal mérséklődött a kötelező tartalék szabályozásának februári megváltozása miatt, míg a forgalomban lévő készpénz átlagos állománya 11%-kal növekedett.

A nem jegybanki feladatok mérleg- és eredményhatása folyamatosan csökken, melyben szerepet játszik az ilyen tevékenységek felülvizsgálata és leépítése is. Az állami szerepvállalásból eredő tevékenység 10,6 milliárd forintos költsége abból ered, hogy az MNB a hitelintézeteknek, illetve a költségvetésnek nyújtott hitelek keresztül korábban aktívan részt vett a gazdaság fejlesztési hitelekkel történő ellátásában. A forintban nyújtott hitelek zöme mögött külföldről felvett devizahitel állt. Az állami szerepvállalásból eredő állományok súlya évről évre csökken, így e tevékenység vesztesége is mérséklődik. 2001-ben ezt a folyamatot a jegybank felgyorsította azáltal, hogy megkezdte a nem jegybanki tevékenység átadását a Magyar Fejlesztési Bank részére a fennálló állományokkal együtt.

Táblázat 7-1

milliárd forintban

Sor-szám	Megnevezés	2000	2001	Változás
1	seigniorage	133.4	137.7	4.3
2	pénzkibocsátás költsége	-3.1	-4.4	-1.3
3	banküzem*	-14.8	-14.6	0.2
4	korrigált seigniorage (1+2+3)	115.5	118.7	3.2
5	állami szerepvállalásból származó tevékenység költsége	-21.0	-10.6	10.4
6	devizatartalék-kezelés és likviditás szabályozás költsége	-72.7	-88.2	-15.5
7	egyéb tételek (elsősorban kiegyenlítési tartalék, tőke)	-7.3	-16.3	-9.0
8	számviteli eredmény (4+5+6+7)	14.5	3.6	-10.9

* Az eredménykimutatás „banküzem bevételei” sorának és a „banküzem működési költségei és ráfordításai” sorának különbsége.

Az MNB által kezelt devizatartalékokat jelenleg nagyrészt piaci kamatozású forintforrások finanszírozzák, így e tevékenység 2001-ben is jelentős mértékben, 88,2 milliárd forinttal csökkentette az MNB eredményét.

A forint árfolyampályán tartása érdekében a korábbi években, illetve 2001 májusáig a jegybank sorozatosan devizapiaci intervencióra kényszerült, azaz egyre növekvő mértékben forint ellenében devizát vásárolt. Az így forintban kiáramló likviditás egy részét semlegesítenie kellett annak érdekében, hogy a pénzkinálat túlzott növekedése ne vezessen az infláció gyorsulásához vagy a fizetési mérleg egyenlegének romlásához. A túlzott forintlikviditás semlegesítése céljából a jegybank kötvényeket bocsátott ki, illetve pénzüpi betételhelyezési lehetőséget kínált a bankoknak.

Mindezek hatására az MNB mérlegébe az ország növekvő mértékű devizatartalékával szemben egyre növekvő mértékben piaci kamatozású forintforrások kerültek, így a jegybank az alacsonyabb kamatozású devizaeszközöket tartósan magasabb kamatozású forintforrásokkal kénytelen finanszírozni. A devizatartalék-kezelési és likviditás-szabályozási funkcióból (a jegybank monetáris politikájához kapcsolódóan) együttesen 88,2 milliárd forint veszteség keletkezett. (7-1. sz. táblázat 6. sor)

Az egyéb tételek (7-1. sz. táblázat 7. sor) 16,3 milliárd forintot relatív ráfordítása a nem kamatozó állományok kieső kamatbevételéből származik.

A mérlegtételeket érintő főbb intézkedések, események

A hitelintézetek kötelező tartalék szabályozásának 2001. évi módosítása az MNB mérlegét több ponton is érintette.

2001. február 1-jétől a kötelező tartalékráta mértéke 11%-ról 7%-ra csökkent. Az alacsonyabb tartalékolási szintre történő átállás során – átmenetileg – a hitelintézetek tartalék-kötelezettségéből a tartalékalap 4%-ának megfelelő összeget a jegybank által előírt értékpapírokban kellett teljesíteni. Ennek megfelelően az MNB 194,5 milliárd forintnyi államadóssági kötvényt adott el a hitelintézeteknek, illetve 33 milliárd forint értékben ötéves lejáratú kötvényt bocsátott ki.

Az állampapír-állomány csökkenésének hatására a *Költségvetéssel szembeni forintkövetelések* mérséklődtek, ezzel párhuzamosan forrásoldalon a tartalékállományt is magában foglaló *Bankszámlabetétek* állománya csökkent.

Táblázat 7-2

milliárd forint

Sor-szám	ESZKÖZÖK	2000.	2001.	Sor-szám	FORRÁSOK	2000.	2001.
1	Költségvetéssel szembeni forintkövetelés	657	389	7	Forgalomban lévő készpénz	962	1129
2	Költségvetéssel szembeni devizakövetelés	1545	1167	8	Bankszámlabetétek	558	421
3	Refinanszírozási hitelek	90	44	9	Likviditást lekötő eszközök	959	878
4	Devizatartalék	3197	3004	10	Központi költségvetés forintbetétei	171	345
5	Banküzemi és egyéb eszközök	1020	849	11	Költségvetéssel és hitelintézetekkel szembeni devizakötelezettség	526	367
				12	Külföldi és egyéb devizakötelezettségek	3118	2356
				13	Banküzemi és egyéb források (kiegyenlítési tartalék nélkül)	260	204
				14	Kiegyenlítési tartalék	-45	-247
6	Eszközök összesen (1+2+3+4+5)	6509	5453	15	Források összesen (7+8+9+10+11+12+13+14)	6509	5453

A devizataralék nagysága 2001-ben devizában kifejezve gyakorlatilag nem változott. Az állományt 2001-ben újabb devizavásárlások emelték, miután a jegybank a fel erősödő devizabeáramlás hatására 341 milliárd forint (824 millió EUR és 413,5 millió USD) *intervencióra* kényszerült. A május eleji forint intervenciós sávszélesítést követően a devizapiaci intervenció ugyan megszűnt, az államháztartás devizaadóssága törlesztéséhez kapcsolódó kamatfizetések kielégítése céljából azonban az MNB továbbra is vásárolt devizát, összesen 91,2 milliárd forint (362,5 millió EUR) értékben.

Ugyanakkor az MNB külföldi adósságának törlesztése csökkentette a devizataralék állományát, amely így – EUR-ban kifejezve – gyakorlatilag nem változott. (A forint erősödése miatt ugyanakkor az állomány forintban kifejezett értéke 193 milliárd forinttal csökkent.)

A 2001. májusi sávszélesítést követő forint-felértékelődés valamennyi deviza mérlegtételt érintette. A nettó eszközoldali devizatöbblet forintban kifejezett értékének csökkenése – a mérlegfőösszeg csökkenése mellett – a kiegyenlítési tartalék negatív egyenlegét növelte. Az új jegybanktörvény előírásainak megfelelően a központi költségvetés a *kiegyenlítési tartalék* 2001 év végére kialakuló 250,2 milliárd forintot negatív egyenlegét 2002. március 31-ig megtérítette. Ez egyrészt olyan pénzügyi elszámolás formájában valósult meg, ami nem érinti a költségvetésben előirányzott kiadásokat, másrészt ellentételeződik azáltal, hogy hasonló nagyságrendben csökken az állam devizában fennálló adósságának forintértéke.

A külföldi adósságot tartalmazó Egyéb devizakötelezett-ségek összességében 762,3 milliárd forinttal csökkentek. Ennek háttérében a forint erősödése mellett olyan adósságok törlesztése áll, amelyek nagy része a központi költségvetés hiányának finanszírozására korábban felvett adósság volt.

A hitelintézetekkel szembeni követelések állományát a törlesztéseken túl a fejlesztési célú refinanszírozási hitelek MFB-nek történő átadása is csökkentette (2001-ben 31,3 milliárd forint értékben), mely a kapcsolódó külföldi hitelek átvállalásán keresztül a külföldi kötelezettségekre is csökkentőleg hatott.

A nem jegybanki feladatok leépítésének részeként az MNB 2001-ben eladta a CW AG-t, mely által a mérlegben kimutatott befektetések állománya csökkent.

Az eredmény kialakulására ható tényezők

Az MNB mérlegállományok előzőekben bemutatott módosulása valamint a forint- és devizakamatokban bekövetkezett változások hatására az *MNB 2001. évi eredménye 3,6 milliárd forint nyereség* volt, az előző évinél 10,9 milliárd forinttal kevesebb.

Az MNB 2001-ben 31,6 milliárd forint nettó *kamat- és kamatjellegű veszteséget* realizált, ami 10,1 milliárd forinttal kedvezőbb az előző évinél. A kamateredmény javulása számos pozitív és negatív hatás eredőjeként adódott.

Összességében a kamatozó *forintállományok* átlagos kamatszintje eszközoldalon 0,9% ponttal (9,9%-ról 9,0%-ra), forrásoldalon pedig mindössze 0,2% ponttal (9,6%-ról 9,4%-

Táblázat 7-3

milliárd forint

	Megnevezés (Eredménykimutatás sora)	2000	2001	Eltérés
1	Nettó kamat- és kamatjellegű eredmény	-41.7	-31.6	10.1
2	Deviza árfolyamváltozásból származó eredmény	75.5	55.1	-20.4
3	Egyéb eredménytényezők*	-19.3	-19.9	-0.6
4	Eredmény (1+2+3)	14.5	3.6	-10.9
5	A mérlegben a banküzem egyéb forrásai között kimutatott kiegyenlítési tartalék egyenlege	-44.7	-247.3	-202.6
6	ebből: - deviza és nemesfémárfolyam változás miatt	-38.3	-250.2	-211.9
7	- devizaértékpapírok piaci értékváltozása miatt	-6.4	2.8	9.2

* Egyéb eredménytényezők: A pénzforgalom és a banküzem nettó ráfordításai, nettó céltartalékképzés és az egyéb bevételek, ráfordítások.

ra) mérséklődött. Az eltérés elsősorban a kötelező tartalék-szabályozás és a – döntően az év első felében lebonyolított – devizaintervenciók összetétel-változásra gyakorolt hatásának következménye.

A hitelintézeteknek átadott, fajlagosan magasabb kamatozású állampapírok kikerülése a mérlegből tovább csökkentette az átlagos hozamszintet. Ugyanakkor a kötelező tartalékráta csökkenés és a devizaintervenció következtében kikerülő többletlikviditás lekötése (sterilizálása) során újabb, piaci kamatozású források kerültek a mérlegbe, mérsékelve az átlagos forrásköltség csökkenését.

Természetesen az újabb intervenciók elsődleges hatása önmagában is növeli a kamatvesztéseket, hiszen ezáltal a korábbinál nagyobb deviza-eszközhányadot finanszíroznak forintforrások.

Táblázat 7-4

Sor-szám	Megnevezés	2000. év			2001. év		
		Átlag-állomány	Átlag-kamatláb	Kamat-összeg	Átlag-állomány	Átlag-kamatláb	Kamat-összeg
		Mrd Ft	%	Mrd Ft	Mrd Ft	%	Mrd Ft
1	Kamatozó forintkövetelések	824.4	9.9	81.5	527.1	9.0	47.3
2	Nem kamatozó forintkövetelések	24.6	-	-	3.5	-	-
3	Kamatozó devizakövetelések*	4690.7	5.2	243.5	4733.6	5.3	248.8
4	Nem kamatozó devizakövetelések	317.2	-	-	288.4	-	-
5	Egyéb eszközök	279.3	-	-	228.9	-	-
6	ESZKÖZÖK*	6,136.2	5.3	325.0	5,781.5	5.1	296.1
7	Kamatozó forint kötelezettségek	1,662.8	9.6	160.0	1,716.4	9.4	161.6
8	Nem kamatozó forint kötelezettségek	913.5	-	-	1,000.4	-	-
9	Kamatozó deviza kötelezettségek*	3,043.9	6.8	206.7	2,696.7	6.2	166.1
10	Nem kamatozó deviza kötelezettségek	326.8	-	-	294.3	-	-
11	Egyéb források	189.2	-	-	73.7	-	-
12	FORRÁSOK*	6,136.2	6.0	366.7	5,781.5	5.7	327.7

*A mérlegfőösszeg korrigált értéken szerepel, mert a határidős ügyleteket hozamát önmagában nem lehet értelmezni, ezért azokat fedezett ügyletekhez kapcsoltan mutatja be a táblázat.

A devizaállományok átlagos kamatszintje eszközoldalon 0,1% ponttal (5,2%-ról 5,3%-ra) nőtt, miközben forrásoldalon 0,6% ponttal (6,8%-ról 6,2%-ra) csökkent.

Forrásoldalon a hitelintézeti betétállományok gyors kicserélődése a piaci kamatszint csökkenést szinte teljes egészében realizálhatóvá tette, és ezt a pozitív hatást csak emelte a magasabb kamatozású külföldi adósságállomány egy részének törlesztése.

A devizaeszközökből származó fajlagos kamatjövedelem annak ellenére nőtt 0,1 százalékponttal, hogy a piaci devizakamatlábak csökkentek. Ennek oka, hogy a kamatok csökkenése rövidtávon az értékpapírok piaci árának növekedésén keresztül azok eladásakor a realizált eredményt javítja, így a hozam százalékban kifejezve is emelkedett. Ugyanakkor hosszabb távon (2002-re kihatóan) a kamatok csökkenése a portfólió-cserélődés hatására a kamatbevételek csökkenését eredményezi.

Az MNB tárgyévi eredményének másik fő alkotóeleme, a *devizaárfolyam-változásból származó nyereség*. Az MNB eredményében a jogszabályi előírásoknak megfelelően a forint hivatalos leértékeléséből származó árfolyamnyereség jelenik meg, amely 2001-ben 55,1 milliárd forint volt. Ez az előző évhez képest 20,4 milliárd forinttal kevesebb, mivel a csúszó leértékelés ütemének csökkentését, majd megszüntetését csak részben ellensúlyozta az euróban számított nettó devizapozíció – intervenció miatti – növekedésének hatása.

Az egyéb eredménytényezőkből következő nettó ráfordítás összege 19,9 milliárd forint, a 2000. évihez hasonló mértékű volt.

Ezen belül a *banküzem működési költségei 15,2 milliárd forintot* tettek ki, ami gyakorlatilag nominálisan az előző év szintjével egyezik meg.

Az MNB 2001. évi belső gazdálkodása

Az MNB belső gazdálkodása a jegybanktvényben előírt feladatok színvonalas ellátásához szükséges erőforrások biztosítására irányul.

Az aktív, költségghatékony gazdálkodás előtérbe helyezésének következtében 2001-ben a bank felülvizsgálta középtávú intézményi célkitűzéseit, majd kezdetét vette azok teljesítésének előkészítése és megvalósítása: a szervezet és a folyamatok racionalizálása, ezáltal átlátható, alacsony társadalmi költséggel működő banküzem kialakítása.

A felülvizsgálat következtében a 2001. évre eredetileg jóváhagyott pénzügyi tervek is módosultak.

A hosszú távú tevékenység racionalizálásán túlmenően már 2001 során is több olyan funkció megszűnt, amely nem tartozik szigorúan a jegybank jogszabályban előírt feladataihoz, illetve nem feltétlenül szükséges az alaptevékenység ellátásához. Megemlítendő ezek közül:

- a devizagazdálkodás liberalizálása kapcsán az érintett banki szakterületek megszüntetése,

Táblázat 7-5

millió forint

Megnevezés	2000. évi tény	2001. évi módosított tev	2001. évi tény	Index (2001. évi tény/2001. évi terv)	Index (2001. évi tény/2000. évi tény)
1. Személyi költségek	9 194	10 147	9 837	96,9%	107,0%
2. Banküzemi általános költségek	6 026	6 097	5 359	87,9%	88,9%
Összesen	15 220	16 244	15 196	93,5%	99,8%
<i>Változás reálértékben</i>					91,4%

- a jegybanktörvénnyel összhangban nem lévő számlavezetési szolgáltatások leépítése,
- a speciális bankügyletek felszámolása,
- a tokiói külképviselet megszüntetése.

Mindezek következtében a bank már 2001-ben is jelentős költségmegtakarítást tudott felmutatni.

Működési költségek

A 2001. évi működési költségtervet az Igazgatóság 2000. december 18-i ülésén 16 729 millió forintban hagyta jóvá, ami később a tervmódosítások során 16 244 millió forintra (485 millió forinttal) csökkent.

A 2001. évi működési költségek tényleges összege még ennél is kevesebb, 15 196 millió forint volt.

A megkezdett szervezet-átalakításnak köszönhetően a csökkenés a 2000. évhez képest jelentős, reálértékben 8,6%.

a) Személyi költségek

A 2001. évi személyi költségek (9837 millió forint) 2000-hez képest összességében 7,0%-kal növekedtek, amit – egészében vizsgálva a költségcsoport alakulását – alapvetően három tényező együttes hatása eredményezett:

- a 2001. évben végrehajtott – a költségvetési szféra és az OMT (Országos Munkaügyi Tanács) által elfogadott átlagkereset növekedés együttes figyelembe vételével megállapított – 9,5%-os átlagos alaphérfejllesztés,
- az átlagos létszám 8,5%-os csökkenése (2000. évi záró létszám: 1316 fő, 2001. évi záró létszám: 1163 fő),
- a munkaviszony megszüntetésekkel összefüggő kiadások növekedése.

A munkaerő-állomány változásán belül – a szervezeti és működési racionalizáláshoz kapcsolódó, munkáltató által kezdeményezett felmondások mellett – minőségi cserékre is sor került.

A munkaviszony megszüntetésekkel összefüggésben felmerült költségek (2001-ben 745 millió forint) egy része – a létszámcsökkentésből adódó bér megtakarítás miatt – már 2001-ben megtérült, a teljes megtérülés 2002 májusára prognosztizálható.

b) Banküzemi általános költségek

A 2001. évi banküzemi általános költségek (5359 millió forint) 2000-hez képest összességében 11,1%-kal csökkentek.

Ezen belül a 2001-ben felmerült *IT (információ-technológia) költségek* összege (953 millió forint) 11,4%-kal alacsonyabb az előző évinél. Az IT költségcsoporton belül növekedés csak a szoftverkövetési, karbantartási és licence díjaknál mutatkozik (10,9%), a szolgáltatások ár növekedése miatt. Csökkentek viszont:

- a hardver eszközök költségei a gépek javítása-karbantartása terén elért megtakarítások révén;
- az adatátviteli díjak a bérelt vonalak forgalomcsökkenésének köszönhetően;
- a hírszolgáltatási díjak a felhasználók számának szűkítése révén;

- a tanácsadói díjak a külső szakértők ritkább alkalmazása következtében.

Az *üzemeltetési és egyéb költségek* (2001-ben: 2292 millió forint) az előző évhez képest csaknem 530 millió forinttal (közel 19%-kal) csökkentek. Ennek fő okai a következők:

- az ingatlanokkal kapcsolatos költségek a központi épületek több éve megkezdett rekonstrukciójának felfüggesztése, valamint egyéb irodai és raktározási célokat szolgáló bérlemények felmondása miatt 5,4%-kal csökkentek;
- az egyéb üzemeltetési költségek közül csaknem 30%-kal csökkentek a telefon és postai költségek, és mintegy 10%-kal mérséklődtek a járművekkel kapcsolatos fenntartási költségek;
- jelentősen, mintegy 260 millió forinttal csökkentek a jogi költségek, elsősorban a CWAG végelszámolásával kapcsolatos 2000. évi jogi képviseleti és ügyvédi díjak miatt;
- a kiküldetési költségek 43,6%-kal alacsonyabbak az előző évinél, ami elsősorban a külföldi utazásoknál bevezetett szigorú takarékosági intézkedések eredménye;
- a külképviseleti költségek 33,0%-os csökkenése a tokiói képviselet év közben történt bezárásának köszönhető.

Az *értéksökkenési leírás* 2000-ben az előző évhez képest közel 12%-kal növekedett, elsősorban a közelmúltban végrehajtott informatikai fejlesztések következtében.

A 2001. évi terv hasonló mértékű növekedéssel számolt, figyelembe véve a 2001. évre eredetileg tervezett új beruházásokat is. Ezzel szemben a tárgyi eszközök és immateriális javak értéksökkenési leírásának tényleges összege (2114 millió forint) a 2000. évihez képest 1%-kal mérséklődött, alapvetően annak következtében, hogy a tervezett új beruházásoknak csak mintegy harmada valósult meg.

Beruházások

A beruházások 2001. évi tervét az Igazgatóság eredetileg 2113 millió forintban hagyta jóvá, ami az év közben végrehajtott tervmódosítások által 1400 millió forintra csökkent.

A 2001. évi fejlesztési célú kiadások tényleges összege (656 millió forint) még így is csak a felhasználásra engedélyezett keret 46,9%-át teszi ki, ami mind összegében, mind arányában lényegesen elmarad az elmúlt évek átlagától.

Ennek oka az MNB stratégiai céljainak módosulása, amelynek következtében több banküzemi területen szükségessé vált a tervezett, részben folyamatban lévő beruházások leállítás, illetve halasztása.

Az elmúlt három év (1999-2001) fejlesztési kiadásait tekintve a 7-6 táblázat.

Táblázat 7-6

millió forint

Beruházási programok megnevezése	1999		2000		2001	
	millió forint	meg- oszlás	millió forint	meg- oszlás	millió forint	meg- oszlás
1. Információ-technológia korszerűsítése	2 208	64,1%	1 130	48,6%	336	51,2%
2. Logisztikai és egyéb beruházások, beszerzések	995	28,9%	984	42,3%	277	42,2%
3. Emissziós tevékenység korszerűsítése	241	7,0%	213	9,1%	43	6,6%
Beruházási programok összesen	3 444	100,0%	2 327	100,0%	656	100,0%

Az MNB közelmúltbeli beruházásainak döntő hányada informatikai fejlesztés volt (az éves kiadások mintegy 50-60%-a évente), s ez a beruházások tekintetében visszafogottnak tekinthető 2001. év vonatkozásában is igaz.

A beruházások pénzügyi igényét tekintve az 1999. év volt kiemelkedő, elsősorban a korszerű, valós idejű, nagy biztonságú elektronikus fizetéseket lehetővé tevő – az ország pénzügyi infrastruktúrájának fejlesztése szempontjából is meghatározó – VIBER rendszer kialakítása és az MNB saját információ-technológiai fejlesztéseinek koncentrálódása következtében.

a) Az információ-technológia korszerűsítése

Az MNB törvényben rögzített feladatainak ellátásához nélkülözhetetlen a korszerű számítástechnikai infrastruktúra.

Ennek alapjai az elmúlt években végrehajtott fejlesztések révén megteremtődtek, az elavult eszközök helyett korszerű, integrált rendszerek működnek.

A 2001. évi informatikai fejlesztések – a számítástechnikai szakterület új stratégiájának kidolgozásáig, céljainak meghatározásáig – csak a nélkülözhetetlenül szükséges beruházásokra korlátozódtak.

b) Logisztikai és egyéb beruházások, beszerzések

Az informatika és az emisszió területén kívül eső kiadások jelentős része mindhárom évben a központi ingatlanok átlagmegőrzését, technológiai korszerűsítését szolgálta.

Az eredetileg jóváhagyott tervben a központi ingatlanokkal összefüggő beruházások céljára mintegy 680 millió forint szerepelt, amelynek több mint fele az épületek korábban megkezdett, szintenkénti belső felújításának folytatásához kapcsolódott.

A beruházás – a központi épületek hasznosításával és az új logisztikai központ kialakításával kapcsolatos középtávú célkitűzésekkel összhangban – leállt. Ezzel összefüggésben ugyancsak elmaradtak a kapcsolódó bankbiztonsági beruházások.

A főként pótlást célzó egyéb tárgyi eszközbeszerzésekre (pl. kisebb irodai, nyomdatechnikai és kommunikációs eszközök, gépjárművek, munka- és védőruhák) és -felújításokra fordított fejlesztési kiadások összege 130 millió forint volt.

Az eszközbeszerzési kiadásokon belül a bank 2001-ben 8 db személygépkocsit vásárolt, és ez lehetővé tette az 5 év-nél régebben üzembe helyezett, vagy 150 ezer km-nél többet futott gépkocsik cseréjét. Emellett – költségcsökkentési céllal – döntés született az MNB gépjárműparkjának mintegy 30%-os csökkentéséről.

c) Az emissziós tevékenység korszerűsítése

A tervezett program – amelynek 2001. évi előirányzata eredetileg több mint 350 millió forint volt – túlnyomórészt nem valósult meg. Az új logisztikai központ kialakítására vonatkozó döntéssel összefüggésben a meglévő háromszintes értéktárban az érmék tárolására és mozgatására tervezett logisztikai beruházás, valamint az ahhoz szervesen kapcsolódó vonalkódos rendszerek kialakítása elmaradt.

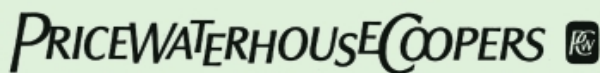
Az emissziós tevékenység korszerűsítésével kapcsolatos fejlesztési kifizetések 2001. évi összege 43 millió forint volt, amelynek 60%-a az automata érmetári rendszer átalakítását szolgálta.

Tekintettel arra, hogy a 2001. évre tervezett fejlesztési feladatok egy hányada – részben új alapokra helyezve – átütemezésre került, és mivel a meglévő technikai infrastruktúra színvonalának fenntartása (különösen informatikai téren) jelentős fejlesztési igényekkel jár, 2002-ben a 2001. évit meghaladó mértékű fejlesztések várhatóak.

B. RÉSZ

*A Magyar Nemzeti Bank 2001. évi
auditált éves beszámolója*

I. Auditori jelentés

A Magyar Nemzeti Bank
Részvényese és Igazgatósága számára

Független Könyvvizsgálói Jelentés

PricewaterhouseCoopers Kft.
1077 Budapest
Wesselényi u. 16.

1438 Budapest, P. O. Box 517
HUNGARY

Telephone: (36-1) 461-9100
Facsimile: (36-1) 461-9101
Internet: www.pwcglobal.com/hu

Elvégeztük a Magyar Nemzeti Bank (a "Jegybank") 2001. december 31-i 2001. december 31-i éves jelentése részét képező, a mérleget, eredménykimutatást és kiegészítő mellékletet magába foglaló éves beszámolója részeinek és tételeinek, valamint azok könyvelési és bizonylati alátámasztásának könyvvizsgálatát. Az éves beszámoló mérlegében az eszközök és források egyező végösszege 5 453 364 millió Ft, a tárgyévi eredmény 3 642 millió Ft nyereség és a mérleg szerinti eredmény 0 millió Ft. Az éves beszámoló elkészítése az ügyvezetés feladata. A mi feladatunk a pénzügyi kimutatás hitelesítése könyvvizsgálatunk alapján, valamint annak megítélése, hogy az éves jelentés egyéb részeiben közölt számviteli információk összhangban vannak-e a pénzügyi beszámolóban foglaltakkal. A vizsgált éves beszámoló a soron következő éves közgyűlésen történő jóváhagyás céljából készült, s mint ilyen, nem tartalmazza a közgyűlésen hozandó döntések esetleges hatásait.

Hivatkozva a 2001. február 28-án kiadott jelentésünkre közöljük, hogy az előző évre könyvvizsgálatunk alapján korlátozás nélküli záradékot adtunk ki.

A könyvvizsgálatot a Nemzetközi és a Nemzeti Könyvvizsgálói Standardok és Magyarországon a könyvvizsgálatra vonatkozó érvényes törvények és egyéb jogszabályok alapján hajtottuk végre. A fenti szabványok értelmében a könyvvizsgálat tervezése és elvégzése révén kellő bizonyosságot kell szerezni arról, hogy az éves beszámoló nem tartalmaz lényeges hibás állításokat. A könyvvizsgálat magában foglalja az éves beszámoló ténytámasztó bizonylatok mintavételen alapuló vizsgálatát. Emellett tartalmazza az alkalmazott számviteli alapelvek és az ügyvezetés lényegesebb becsléseinek, valamint az éves beszámoló bemutatásának értékelését. Az éves jelentés éves beszámolón felüli fejezeteivel kapcsolatos munkánk a fent említett területre korlátozódott, és nem tartalmazza egyéb, a Jegybank nem auditált számviteli nyilvántartásaiból levezetett információk áttekintését. Meggyőződésünk, hogy munkánk megfelelő alapot nyújt a független könyvvizsgálói jelentés megadásához.

Véleményünk szerint az éves beszámolót a jegybanki tevékenységet szabályozó 1991. évi LX. törvény, illetve az azt kiváltó 2001. évi LVIII. törvény és a jegybanki beszámolóképzési előírások (jogszabályi előírások) sajátosságai figyelembe vételével a számviteli törvényben, és az általános számviteli elvekben foglaltak szerint állították össze. Az éves beszámoló a Jegybank 2001. december 31-i vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről a jogszabályi előírásoknak megfelelő megbízható és valós képet ad.

Könyvvizsgálói jelentésünk korlátozása nélkül felhívjuk a figyelmet arra, hogy az 1991. évi LX. törvény és a Jegybank éves beszámolóképzési sajátosságait meghatározó kormányrendelet által 1999. évtől bevezetett kiegyenlítési tartalék 2001. december 31-ei egyenlege 247 349 millió Ft (2000: 44 673 millió Ft) hiányt mutatott. A saját tőke és a kiegyenlítési tartalék összesített egyenlege 206 487 millió Ft negatív (2000: 20 279 millió Ft pozitív). A beszámolási év végén a negatív egyenlegű kiegyenlítési tartalék mértékéig, a hatályos szabályok alapján, az állami költségvetésnek 250 180 millió Ft tartalék-feltöltési kötelezettsége keletkezett, amelynek 2002. március 31-ig eleget tett. A számviteli szabályozás összefoglalóját és a kiegyenlítési tartalék tekintetében a 2001. évi LVIII. törvény által 2002. január 1-től életbe lépő változtatások leírását a mellékelt beszámoló kiegészítő mellékletének 1/b pontja, a kiegyenlítési tartalék és a saját tőke számszerű alakulását a 14. és 16. pontjai tartalmazzák.

Budapest, 2002. április 22.

Tardos Ágnes
Bejegyzett könyvvizsgáló
Kamarai tagsági sz.: 002508

L. Michael Birch, OBE
Üzletvezető
PricewaterhouseCoopers Kft.
Nyilvántartásba vételi sz.: 001464

II. A Magyar Nemzeti Bank mérlege

millió forint

Kapcsolódó kiegészítő melléklet	E S Z K Ö Z Ö K (Aktívák)	2000.12.31*	2001.12.31	Változás
	1	2	3	3-2
	I. Követelések forintban	755 056	430 369	-324 687
3.	1. Központi költségvetéssel szembeni követelések	657 019	389 458	-267 561
7.	2. Hitelintézetekkel szembeni követelések	83 915	40 186	-43 729
	3. Pénzkibocsátásból, pénzforgalomból származó követelések	10 000	0	-10 000
	a) Magyar Postával szembeni követelések	10 000	0	-10 000
	b) úton lévő tételek	0	0	0
	4. Egyéb követelések	4 122	725	-3 397
	II. Követelések devizában	5 471 058	4 789 003	-682 055
9.	1. Arany- és devizataralék	3 197 343	3 004 098	-193 245
4.	2. Központi költségvetéssel szembeni devizakövetelések	1 545 359	1 166 917	-378 442
	3. Hitelintézetekkel szembeni devizakövetelések	6 427	4 202	-2 225
10.	4. Egyéb devizakövetelések	721 929	613 786	-108 143
	III. Banküzemi eszközök	28 124	24 504	-3 620
12.	1. Befektetett eszközök	25 622	23 500	-2 122
	2. Befektetett eszközök értékhelyesbitése	0	0	0
	3. Pénzeszközök	4	6	2
	4. Egyéb eszközök	2 498	998	-1 500
15.	IV. Aktív időbeli elhatárolások	255 112	209 488	-45 624
	V. E S Z K Ö Z Ö K ÖSSZESEN (I+II+III+IV)	6 509 350	5 453 364	-1 055 986
	F O R R Á S O K (Passzívák)	2000.12.31	2001.12.31	Változás
	1	2	3	3-2
	VI. Kötelezettségek forintban	2 670 272	2 791 897	121 625
5.	1. Központi költségvetés betétei	170 727	344 752	174 025
	2. Hitelintézetek betétei	1 051 042	788 716	-262 326
	3. Pénzkibocsátásból, pénzforgalomból származó kötelezettségek	963 584	1 130 314	166 730
	a) forgalomban lévő bankjegyek és érme	962 278	1 129 247	166 969
	b) úton lévő tételek	1 306	1 067	-239
	4. Egyéb betétek és kötelezettségek	484 919	528 116	43 197
	VII. Kötelezettségek devizában	3 643 616	2 722 819	-920 797
5.	1. Központi költségvetés betétei	263 687	208 057	-55 630
	2. Hitelintézetek betétei	262 090	159 238	-102 852
11.	3. Egyéb kötelezettségek devizában	3 117 839	2 355 524	-762 315
13.	VIII. Céltartalék	7	0	-7
	a) kötelezettségek után	7	0	-7
	b) egyéb	0	0	0
	IX. Banküzem egyéb forrásai	-31 376	-237 396	-206 020
14.	ebből: kiegyenlítési tartalék	-44 673	-247 349	-202 676
15.	X. Passzív időbeli elhatárolások	161 879	135 181	-26 698
16.	XI. Saját tőke	64 952	40 862	-24 090
	1. Jegyzett tőke	10 000	10 000	0
	2. Eredménytartalék	54 952	30 862	-24 090
	3. Értékelési tartalék	0	0	0
	4. Mérleg szerinti eredmény	0	0	0
	XII. F O R R Á S O K ÖSSZESEN (VI+VII+VIII+IX+X+XI)	6 509 350	5 453 364	-1 055 986
* 2001. évi szerkezetnek megfelelően				

III. A Magyar Nemzeti Bank eredménykimutatása

millió forint

Kapcsolódó kiegészítő melléklet	BEVÉTELEK	2000 év	2001 év	Eltérés
	1	2	3	3-2
18.	I. Forintban elszámolt kamat- és kamatjellegű bevételek	81 522	47 279	-34 243
	1. Központi költségvetéssel szembeni követelések kamatbevételei	71 840	40 028	-31 812
	2. Hitelintézetekkel szembeni követelések kamatbevételei	9 348	6 384	-2 964
	3. Egyéb követelések kamatbevételei	140	201	61
	4. Forintban elszámolt kamatjellegű bevételek	194	666	472
18.	II. Devizában elszámolt kamat- és kamatjellegű bevételek	622 906	548 271	-74 635
	1. Devizatartalékok utáni kamatbevételek	169 080	158 250	-10 830
	2. Központi költségvetéssel szembeni követelések kamatbevételei	117 310	93 573	-23 737
	3. Hitelintézetekkel szembeni követelések kamatbevételei	238	198	-40
	4. Egyéb követelések kamatbevételei	10 563	10 500	-63
	5. Devizában elszámolt kamatjellegű bevételek	325 715	285 750	-39 965
19.	III. Deviza árfolyamváltozásból származó bevételek	79 625	59 361	-20 264
	IV. Pénzforgalommal kapcsolatos bevételek	1 345	1 407	62
	V. Egyéb bevételek	1 698	2 131	433
	1. Forintban kapott jutalékok és díjak	207	186	-21
	2. Devizában kapott jutalékok és díjak	1 396	1 638	242
20.	3. Az előző tételekbe nem sorolt szokásos mértékű és rendkívüli bevételek	95	307	212
	VI. Céltartalék-felhasználás	10 991	21	-10 970
	VII. Értékvesztés visszairása	0	10 893	10 893
21.	VIII. Banküzem bevételei	877	853	-24
	IX. BEVÉTELEK ÖSSZESEN (I + II + III + IV + V + VI + VII + VIII)	798 964	670 216	-128 748
	RÁFORDÍTÁSOK	2000	2001	Eltérés
		2	3	3-2
18.	X. Forintban elszámolt kamat- és kamatjellegű ráfordítások	160 031	161 578	1 547
	1. Központi költségvetés betéeteinek kamatráfordításai	31 852	35 309	3 457
	2. Hitelintézeti betétek kamatráfordításai	97 627	60 972	-36 655
	3. Egyéb betétek kamatráfordításai	30 533	65 297	34 764
	4. Forintban elszámolt kamatjellegű ráfordítások	19	0	-19
18.	XI. Devizában elszámolt kamat- és kamatjellegű ráfordítások	586 080	465 558	-120 522
	1. Központi költségvetés betéeteinek kamatráfordításai	8 773	6 309	-2 464
	2. Hitelintézeti betétek kamatráfordításai	15 186	9 027	-6 159
	3. Egyéb kötelezettségek kamatráfordításai	190 641	153 551	-37 090
	4. Devizában elszámolt kamatjellegű ráfordítások	371 480	296 671	-74 809
19.	XII. Deviza árfolyamváltozásból származó ráfordítások	4 168	4 239	71
	XIII. Pénzforgalommal kapcsolatos ráfordítások	4 472	5 803	1 331
	XIV. Egyéb ráfordítások	9 929	13 479	3 550
	1. Forintban elszámolt jutalékok és költségek	68	57	-11
	2. Devizában elszámolt jutalékok és költségek	4 122	3 298	-824
20.	3. Az előző tételekbe nem sorolt szokásos mértékű és rendkívüli ráfordítások	5 739	10 124	4 385
	XV. Céltartalékképzés	4 167	14	-4 153
	XVI. Értékvesztés	0	485	485
21.	XVII. Banküzem működési költségei és ráfordításai	15 634	15 418	-216
	XVIII. RÁFORDÍTÁSOK ÖSSZESEN (X + XI + XII + XIII + XIV + XV + XVI + XVII)	784 481	666 574	-117 907
	XIX. Tárgyévi eredmény	14 483	3 642	-10 841
	XX. Eredménytartalék igénybevétele osztalékra	5 629	24 090	18 461
	XXI. Fizetett (jövőhagyott) osztalék	20 112	27 732	7 620
	XXII. Mérleg szerinti eredmény	0	0	0
	XXIII. MINDÖSSZESEN (XVIII + XIX)	798 964	670 216	-128 748

IV. Cash flow kimutatás

		millió forint
Megnevezés	2000	2001
Működési cash flow		
Osztalékfizetés előtti eredmény (+ nyereség/ - veszteség)	14 483	3 642
Elszámolt amortizáció	2 344	2 324
Céltartalék/értékvesztés képzés és felhasználás különbözete (+ képzés/ - felszabadítás)	-6 823	-5 214
Deviza és forint ügyletek miatti időbeli elhatárolás változása (+ követelés növekedés/ - csökkenés)	-20 294	18 790
Egyéb eszközök és források változása MNB kötvény és kiegyenlítési tartalék nélkül (+ nettó eszköznövekedés)	-21 651	-33 285
Fizetendő osztalék (- osztalékfizetési kötelezettség)	-20 112	-27 732
Eredménytartalék igénybevétele osztalékfizetésre	5 629	24 090
Működési cash flow összesen	-46 423	-17 385
Pénzügyi tevékenységből származó cash flow		
Forint követelések változása (- növekedés/ + csökkenés)	156 181	325 672
Forint kötelezettségek változása (egyéb források nélkül, MNB kötvénnyel) (+ növekedés/ - csökkenés)	374 385	128 924
Egyéb deviza követelések változása (- növekedés/ + csökkenés)	176 232	493 017
Deviza kötelezettségek változása (+ növekedés/ - csökkenés)	-219 699	-920 797
Kiegyenlítési tartalék változása (+ növekedés/ - csökkenés)	15 908	-202 676
Pénzügyi tevékenységből származó cash flow összesen	503 007	-175 860
Devizataralék változása (+ növekedés / - csökkenés)	456 584	-193 245

V. Kiegészítő melléklet

1. Az MNB számviteli politikája

 A Magyar Nemzeti Bank számviteli politikáját a számviteli törvény (2000. évi C. törvény), a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény (a továbbiakban: MNB tv.) és a Magyar Nemzeti Bank éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 221/2000. (XII. 19.) kormányrendelet (a továbbiakban MNBr.) keretei közt alakítja ki.

a) A jogszabályi környezet változása

A számviteli törvény és az MNBr. 2001. január 1-jével, az MNB tv. 2001. július 13-ával lépett hatályba.

Az MNB tv. rendelkezése szerint az MNB 2001. évben az 1998. és 1999. évi eredményének átlaga alapján megállapított osztalékot havi egyenlő részletben köteles fizetni.

A MNBr. rendelkezése értelmében az MNB a számviteli politikájában rögzített módon, a tulajdonos részére történő adatszolgáltatás céljából, minden negyedévben köteles eszköz és forrás-számláit, valamint eredményszámláit lezárni, és főkönyvi kivonatot készíteni.

Az éves beszámoló aláírására a jegybank elnöke jogosult: Járai Zsigmond, 1024 Budapest, Rózsahegy u. 1/b.

b) Az eszközök és források értékelése, az eredmény meghatározása

Az MNB valamennyi eszközét és forrását bekerülési értéken veszi a könyvekben nyilvántartásba. A mérlegben a devizaeszközök és -források, valamint az ezekhez kapcsolódó fedezeti ügyletek a 2001. év utolsó napján érvényes hivatalos árfolyamon (fixing) átértékelt összegben szerepelnek. A devizában fennálló követelések és kötelezettségek bekerülési értékét az árfolyamok változása miatt a napi hivatalos árfolyamra történő átértékelés módosítja.

A mérlegben a devizatartalék valós értékének kimutatása céljából a vásárolt deviza-értékpapírokat a piaci értéken kell kimutatni.

Az MNB a központi költségvetéssel szemben fennálló követeléseit, ideértve a monetáris célból tartott értékpapírokat is bekerülési értéken tartja nyilván, értékvesztést ezekre a követelésekre nem számolhat el.

A határidős ügyleteket mérlegen kívüli követelésként, illetve kötelezettséggként kell kimutatni. A mérlegben szereplő követelések, illetve kötelezettségek kockázatának csökkentése céljából kötött *fedezeti ügyletekből* eredő követelések és kötelezettségek összevont átértékelési különbözetét (az egyéb devizakövetelések vagy -kötelezettségek soron, illetve a központi költségvetéssel szembeni devizakövetelések vagy -kötelezettségek soron), valamint időarányos kamatukat (az eredménykimutatásban a kamattal ellátott bevételek, ill. ráfordítások soron) a mérlegben kell kimutatni. A nem fedezeti, *egyéb célú határidős ügyletek* esetében, az óvatosság elve alapján, az ügylet negatív piaci értékével megegyező céltartalékot kell képezni.

A devizában fennálló követeléseit és kötelezettségeit az MNB naponta átértékeli és a mérlegben az év utolsó napján érvényes hivatalos árfolyamon mutatja ki. A devizaárfolyam változásának hatására keletkező veszteségek, illetve nyereségek elszámolására a jegybank esetében sajátos törvényi előírások vonatkoznak. A napi átértékelésből származó árfolyam-különbözet két részre bontandó:

- a nyilvántartási érték és a centrumárfolyam (rögzített euro árfolyam) közötti eltérés miatti, valamint
- a centrum- és hivatalos árfolyam közötti eltérés miatti átértékelési különbözetre.

Az előbbi a tárgyévi eredményben árfolyamveszteséggként vagy -nyereséggként kell elszámolni, az utóbbi tételt, mely a forint árfolyamának centrumárfolyam körüli piaci ingadozását tük-

rözi, az MNB a mérlegében, a *devizaárfolyamváltozás miatti kiegyenlítési tartalékban* mutatja ki.

Hasonló módon a deviza-értékpapírok esetében az értékelés napján érvényes piaci érték és a nyilvántartási érték közötti különbséget a *deviza-értékpapírok kiegyenlítési tartalékában szerepel*.

A kiegyenlítési tartalékok a mérlegben a banküzem egyéb forrásai között találhatók. A hatályos MNB tv. szerint, amennyiben a kiegyenlítési tartalékok valamelyike negatív, akkor a negatív egyenleg mértékéig a központi költségvetés köteles térítést nyújtani a tárgyévét követő év március 31-éig. A kiegyenlítési tartalékok egyenlege 2002. január 1-jétől átkerül a saját tőke elemei közé.

Az új jegybanktörvény értelmében 2002-től – az EMU tagországok számviteli szabályaival való harmonizálás lépéseként – a devizaárfolyam-eredmény elszámolása, és ezzel összefüggésben a devizaárfolyam-változás miatti kiegyenlítési tartalék tartalma megváltozik. A szabályváltozást a harmonizációs cél mellett az árfolyamrendszer megváltozása is indokolja: a csúszó leértékelés megszűnésének és a forint intervenciós sávjának kiszélesítése következtében a forint árfolyamának a centrum árfolyamtól való eltérése már nem tekinthető pillanatnyi piaci ingadozásnak a centrumhoz, mint trendhez képest. Az új szabályok szerint árfolyamváltozásból származó eredményként az MNB a továbbiakban csak a pénzügyileg is realizált nyereséget, illetve veszteséget mutatja ki, míg a kiegyenlítési tartalékba a nem realizált eredmény kerül.

2. A makrogazdasági folyamatok hatása az MNB 2001. évi mérlegére és eredményére

 A Magyar Nemzeti Bank mérlegének és eredményének alakulását elsősorban a monetáris politika céljai és választott eszközei, valamint a hazai és nemzetközi gazdasági folyamatok határozzák meg.

A *forint kamatszintjének* a mérséklődése egyaránt csökkenti az MNB kamatbevételeit és ráfordításait. Mivel a kamatozó forint kötelezettségek nagy mértékben meghaladják a forint követeléseket, ezért a kamatszintcsökkenés hatása 6,1 milliárd forinttal javította az MNB eredményét.

A *forint 7%-os erősödése* miatt a devizaeszközök és források forintban kifejezett értéke csökkent. Ennek hatására a devizapozíció forintban kifejezett állománya 156,8 milliárd forinttal csökkent. A jegybanktörvény rendelkezései szerint a forint hivatalos leértékelése miatti 55,1 milliárd forint devizaárfolyam-nyereséget az eredményben kell kimutatni, míg ennek és a tényleges árfolyamváltozás hatásának a különbségét (211,9 milliárd forint veszteség) a mérlegben, a kiegyenlítési tartalék terhére kellett elszámolni. Az előző évi egyenleggel együtt így a devizaárfolyam-változásból származó kiegyenlítési tartalék hiánya 250,2 milliárd forint volt.

A *nemzetközi kamatszintek* az MNB devizatartalékában szereplő értékpapírok átlagos hátralévő futamidejéhez közeli lejáratokon 2001 nagy részében folyamatosan csökkentek, aminek hatására a deviza-értékpapírok (eladáskor vagy lejáratkor, a vételi és az eladási ár különbségeként) realizált nettó árfolyamvesztesége a 2000. évinél 35,2 milliárd forinttal alacsonyabb lett. A deviza-értékpapírok nem realizált árfolyamnyeresége (év végi állományának piaci értéke és beszerzési értéke közötti különbsége) a 2000. évinél 9,2 milliárd forinttal magasabb lett. Ez utóbbi nem az eredményben, hanem a mérlegben, a deviza-értékpapírok kiegyenlítési tartalékában jelenik meg.

3. A központi költségvetéssel szembeni forintkövetelések

millió forint

Mérleg sor	Hátralévő futamidő	Állomány		
		2000.12.31	2001.12.31	Változás
	1 éven belüli lejáratú államkötvények	0	5 053	5 053
	1-5 éven belüli lejáratú államkötvények	7 240	361	-6 879
	5 éven túli lejáratú államkötvények	360 281	166 689	-193 592
	Értékpapírok	367 521	172 103	-195 418
	1 éven belüli lejáratú hitelek	72 144	73 325	1 181
	1-5 éven belüli lejáratú hitelek	216 140	143 478	-72 662
	5 éven túli lejáratú hitelek	1 214	552	-662
	Hitelek	289 498	217 355	-72 143
I.1.	Követelések összesen	657 019	389 458	-267 561

Az államkötvények állománya amiatt csökkent, hogy a hitelintézetek kötelező tartalékráta szabályozásának módosítása során az MNB 194,5 milliárd forint értékben államadóssági kötvényt adott el a hitelintézeteknek. A költségvetési hitelek állománya az ütemezett törlesztéseknek megfelelően csökkent.

4. A központi költségvetésnek devizában nyújtott éven túli lejáratú hitelek és azok fedezeti ügyletei

A központi költségvetésnek devizában nyújtott hitelek lejárat szerkezete

millió forint

Megnevezés	Állomány		Változás
	2000.12.31	2001.12.31	
A központi költségvetésnek devizában nyújtott hitelek	1 545 359	1 166 917	-378 442
–1 éven belüli	198 618	221 096	22 478
–1-5 éves	980 157	624 377	-355 780
–5 éven túli	366 584	321 444	-45 140

A központi költségvetés devizahiteleinek állománya és a forint felértékelődése miatt csökkent.

A központi költségvetésnek devizában nyújtott hitelek és fedezeti ügyletek devizaszerkezete

millió forint

	Megnevezés	Állomány		Változás
		2000.12.31	2001.12.31	
1	A központi költségvetésnek devizában nyújtott hitelek (II.2. mérlegsor) (2+3+4)	1 545 359	1 166 917	-378 442
2	-USD devizakör	170 838	167 418	-3 420
3	-EUR devizakör	519 956	330 092	-189 864
4	-JPY	854 565	669 407	-185 158
5	Swap követelések (6+7+8)	1 698 267	1 470 772	-227 495
6	-USD devizakör	507 787	428 222	-79 565
7	-EUR devizakör	1 190 480	1 042 550	-147 930
8	-JPY	0	0	0
9	Swap kötelezettségek (10+11+12)	1 877 767	1 594 953	-282 814
10	-USD devizakör	980 655	885 131	-95 524
11	-EUR devizakör	42 547	40 415	-2 132
12	-JPY	854 565	669 407	-185 159
13	Nettó swap követelés (5-9) (VII.1. mérlegsorból)	-179 500	-124 181	55 319

5. Központi költségvetés forint- és devizabetétei

a) Központi költségvetés forintbetétei

millió forint

Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		Változás
		2000.12.31	2001.12.31	
	Éven belüli lejáratú betétek	170 727	344 752	174 025
	– Kincstári egységes számla (KESZ)	138 678	328 860	190 182
	– ÁPV Rt. betéte	32 049	15 508	-16 541
	– Államadósság Kezelő Központ Rt. betéte	0	296	296
	– Magyar Államkincstár Rt.		88	88
	Éven túli lejáratú betétek	0	0	0
VI/1	Betétek összesen	170 727	344 752	174 025

b) Központi költségvetés devizabetétei

Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		millió forint
		2000.12.31	2001.12.31	Változás
	1 éven belüli	33 671	46 334	12 663
	1-5 éves	99 264	89 254	-10 010
	5 éven túli	130 752	72 469	-58 283
VII/1	Betétek összesen	263 687	208 057	-55 630

6. A központi költségvetéssel szembeni nettó pozíció alakulása

Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		millió forint
		2000.12.31	2001.12.31	Változás
I/1-VI/1	Nettó forint pozíció	486 292	44 706	-441 586
II/2-VII/1	Nettó deviza pozíció	1 281 672	958 860	-332 812
	Összesen	1 767 964	1 003 566	-764 398

7. A hitelintézetekkel szembeni forintkövetelések

Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		millió forint
		2000.12.31	2001.12.31	Változás
	Éven belüli lejáratú követelések	2 016	7 378	5 362
	– MFB hitele		5 362	5 362
	Éven túli lejáratú követelések	85 346	35 271	-50 075
	– Devizabetét ellenében nyújtott hitel	27 017	20 942	-6 075
	– Egzisztencia hitel	15 364	224	-15 140
	– EXIM Banktól felvett refinanszírozási hitel	17 810	1 164	-16 646
	– MRP* refinanszírozási hitel	7 973	38	-7 935
	– START hitel	9 029	7 628	-1 401
	– Egyéb kiemelt célú hitelek	561	115	-446
	– Világbanki hitelek	2 600	1 530	-1 070
	– Egyéb hitelek	4 992	3 630	-1 362
	Hitelintézetekkel szembeni köv.céltartaléka	-3 447		3 447
	Hitelintézetekkel szembeni köv.értékvesztése		-2 463	-2 463
I/2	Követelések összesen	83 915	40 186	-43 729

* Munkavállalói rész tulajdonosi program

A hitelintézeteknek nyújtott hitelek között jellemzően kifutó konstrukciók szerepelnek, illetve az igénybevétel csökkenő mértékű. Hátralévő futamidő szerinti részletezésüket az alábbi tábla mutatja be.

Mérleg sor	Hátralévő futamidő	Állomány
		2001.12.31
	Éven belüli lejáratú követelések	7 378
	Éven túli lejáratú követelések	35 271
	– 1 éven belüli	11 556
	– 1-5 év	23 129
	– 5 éven túli	586
I/2	Követelések (értékvesztés nélkül) összesen	42 649

2001. november 30-án az MNB 31 milliárd forint értékű refinanszírozási hitelt a Magyar Fejlesztési Bank részére átadott. Ezzel egyidejűleg az MFB 25,6 milliárd forint értékben a hitelek forrásául szolgáló külföldi adósságot vállalt át. A fennmaradó hitelekkel kapcsolatos adósságátvállalás a külföldi hitelezőkkel szemben még folyamatban van, ez indokolja az MFB-vel szemben fennálló 5,4 milliárd forintos technikai hitelt.

8. A hitelintézetekkel szembeni nettó pozíció alakulása

millió forintban				
Mérleg sor	Megnevezés	2000.12.31	2001.12.31	Változás
I/2-VI/2	Nettó forint pozíció	-967 127	-748 530	218 597
II/3-VII/2	Nettó deviza pozíció	-255 663	-155 036	100 627
	Összesen	-1 222 790	-903 566	319 224

A forint kötelezettségek csökkenésében szerepe volt a pénzügyi betétállomány csökkenése mellett a hitelintézeti kötelező tartalék szabályozás módosításának. 2001. február 1-jétől a kötelező tartalékráta mértéke 11%-ról 7%-ra csökkent. Az alacsonyabb tartalékolási szintre történő átállás során a hitelintézetek tartalékkötelezettségéből a tartalékalap 4%-ának megfelelő összeget a jegybank által előírt értékpapírokban kellett teljesíteni.

9. A jegybanki arany- és devizatartalék

a) Állományok forintban

millió forint				
Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		Változás
		2000.12.31	2001.12.31	
	Aranykészlet	7 839	7 813	-26
	IMF szabad kvóta	74 824	112 695	37 871
	Konvertibilis valutakészlet	451	402	-49
	Devizabetét	189 736	194 040	4 304
	ebből: SDR állomány	3 327	5 726	2 399
	Deviza-értékpapírok	2 897 999	2 595 643	-302 356
	Deviza repo ügyletek állománya	26 494	93 505	67 011
II.1.	Arany- és devizatartalék összesen	3 197 343	3 004 098	-193 245

b) Állományok devizában

millió EUR			
Megnevezés	Állomány		Változás
	2000.12.31	2001.12.31	
Aranykészlet	30	32	2
IMF szabad kvóta	282	457	175
Konvertibilis valutakészlet	2	2	0
Devizabetét	716	788	72
ebből: SDR állomány	13	23	10
Deviza-értékpapírok	10 938	10 537	-401
Deviza repo ügyletek állománya	100	380	280
Arany- és devizatartalék összesen	12 068	12 196	128

A devizatartalék állományának csökkenését a forint felértékelődése okozta. Az IMF szabad kvóta állományában bekövetkezett növekedést elsősorban 120 millió SDR (43,6 milliárd HUF) IMF általi lehívása okozta. Az IMF kvóta olyan SDR követelés, amelynek egy részét devizában kellett befizetni, más részét az IMF MNB-nél vezetett forint számláján kell tartani. Az előbbi „szabad kvótának” nevezik és a devizatartalék része, mert az IMF-nek devizában ténylegesen átadásra került, míg az utóbbi az IMF kvóta „forintban befizetett része”-ként az egyéb devizakövetelések között szerepel a könyvekben. Kvótalehívásnak nevezik, ha az IMF és az érintett ország kormánya és jegybankja megállapodnak arról, hogy a kvóta szerkezetét módosítják oly módon, hogy az IMF devizára váltja betétjét.

10. Egyéb devizakövetelések

Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		millió forint
		2000.12.31	2001.12.31	Változás
	IMF kvóta forintban befizetett része	310 230	250 781	-59 449
	Külföldi hitelek és betétek összesen	18 510	6 546	-11 964
	Visszavásárolt kötvények	220 796	236 944	16 148
	Külföldi fedezeti ügyletek*	170 200	115 662	-54 538
	Egyéb	7 381	4 840	-2 542
	Értékvesztés/céltartalék	-5 188	-987	4 201
II.4.	Egyéb devizakövetelések összesen	721 929	613 786	-108 143

* A fedezeti célú határidős ügyletek ártértékelési különbözete az MNBr.-nek megfelelően nettó módon szerepel a mérlegben.

Az IMF kvóta forintban befizetett része az előző táblázatnál említett kvótalehívás, valamint a forint erősödésének hatására csökkent.

A külföldi hitelek és betétek soron szerepel a CWAG-val szembeni devizakövetelés, melynek 17,8 milliárd forintos 2000. év végi állománya a törlesztések és a devizaárfolyamváltozás következtében 2001. december 31-re 6,5 milliárd forintra csökkent.

11. Egyéb kötelezettségek devizában

a) Egyéb devizakötelezettségek időszak végi állománya

Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		millió forint
		2000.12.31	2001.12.31	Változás
	Éven belüli kötelezettségek	338 366	265 124	-73 242
	Éven túli kötelezettségek	2 779 473	2 090 400	-689 073
	– Kötvények	2 238 766	1 766 690	-472 076
	– Felvett hitelek	225 178	68 002	-157 176
	– IMF forint betéte	310 230	250 781	-59 449
	– Egyéb kötelezettségek	5 299	4 927	-372
VII.3.	Egyéb devizakötelezettségek	3 117 839	2 355 524	-762 315

Az éven belüli kötelezettségek csökkenését nagyrészt a határidős ügyletekhez kapcsolódó változó letétszámlák egyenlegcsökkenése okozta.

Az éven túli kötelezettségek között található devizakötvények állománya a törlesztések és a forint árfolyamának erősödése következtében csökkent. A felvett hitelek állományának csökkenését a külföldiektől felvett finansziális hitelek lejáratja okozta. Az IMF forint betéte a korábban említett IMF általi lehívás és a forint erősödése miatt csökkent. Az IMF forint betéte azért szerepel a számviteli szabályok szerint a devizakötelezettségek között, mert forintban vezetik, de SDR-ben denominált, ezért ártértékelődik.

b) Egyéb éven túli devizakötelezettségek lejárat szerkezete

Megnevezés	Állomány		millió forint
	2000.12.31	2001.12.31	Változás
Éven túli kötelezettségek	2 779 473	2 090 400	-689 073
–1 éven belüli	399 835	277 888	-121 947
–1-5 éves	1 606 265	1 175 828	-430 437
–5 éven túli	773 373	636 684	-136 689

c) Egyéb devizakötelezettségek devizaszerkezete

millió forint

Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		Változás
		2000.12.31	2001.12.31	
	USD	853 115	666 987	-186 128
	EUR devizakör	895 804	645 043	-250 761
	JPY	1 040 278	790 906	-249 372
	Egyéb	328 642	252 587	-76 055
VII/3	Egyéb devizakötelezettségek	3 117 839	2 355 524	-762 315

Az euro devizakör az EUR-t, az Európai Monetáris Unió tagországainak devizáit és az árfolyamkockázati szempontból ide sorolható egyéb európai devizákat (pl. GBP, CHF) tartalmazza.

12. Befektetett eszközök

A befektetett eszközök az immateriális javakon, tárgyi eszközökön és beruházásokon (10,8 milliárd forint) túl a tulajdonosi részesedéseket (12,7 milliárd forint) is tartalmazzák.

a) Az immateriális javak, tárgyi eszközök, beruházások bruttó értékének, értékcsökkenésének és nettó értékének változása

millió forint

Eszközcsoport	Bruttó érték alakulása							2001.12.31. (2+3+4+...-8)
	2000.12.31	Üzembe-helyezés	Egyéb*	Selejt	Eladás	Térítésnélk. eszközátadás	Egyéb csökk.*	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Immateriális javak</i>	4 649	596	0	10	0	0	312	4 923
Ingatlanok	9 469	71				-5	201	9 344
Berendezések	8 075	372	178	13	37	6	467	8 102
Bankjegy- és érmegyűjtemény eszközei	129		12					141
<i>MNB tárgyi eszközei összesen</i>	17 673	443	190	13	37	1	668	17 587
Beruházások	202	330	4	0	0	5	450	81
Immateriális javak, tárgyi eszközök és beruházások mindösszesen	22 524	1 369	194	23	37	6	1 430	22 591

* A beruházási számlák forgalmát, a főkönyvi számlák közötti átkönyveléseket, leltárhiányt, ill.-többletet, előző éveket érintő helyesbítéseket tartalmazza.

Megjegyzés: a táblázatban szereplő adatok kerekítés miatt nem minden esetben egyeznek meg a részadatok összegével.

millió forint

Eszközcsoport	Értékcsökkenés részletezése							
	2000.12.31.	Terv szerinti écs. leírás	Terven felüli écs. leírás	Káresemény miatti écs. leírás	Átsorolás miatti növekmény	Évközi csökkenés az állományból történő kivezetés miatt	Átsorolás miatti csökkenés	2001.12.31. (10+...+14-15-16)
1	10	11	12	13	14	15	16	17
<i>Immateriális javak</i>	2 229	1 140	0	0	0	10	12	3 347
Ingatlanok	1 772	286					106	1 952
Berendezések	6 040	897	1	0	81	46	453	6 520
Bankjegy- és érmegyűjtemény eszközei								
<i>MNB tárgyi eszközei összesen</i>	7 812	1 183	1	0	81	46	559	8 472
Beruházások	2	0	0	0	0	0	0	2
Immateriális javak, tárgyi eszközök és beruházások mindösszesen	10 043	2 323	1	0	81	56	571	11 821

millió forint

Eszközcsoport	Záró nettó érték		
	2000.12.31 (2-10)	2001.12.31 (9-17)	Változás (19-18)
1	18	19	20
<i>Immateriális javak</i>	2 420	1 576	-844
Ingatlanok	7 697	7 392	-305
Berendezések	2 035	1 582	-453
Bankjegy- és érmegyűjtemény eszközei	129	141	12
<i>MNB tárgyi eszközei összesen</i>	9 861	9 115	-746
<i>Beruházások</i>	200	79	-121
Immateriális javak, tárgyi eszközök és beruházások mindösszesen	12 481	10 770	-1 711

b) A Magyar Nemzeti Bank által alkalmazott leírási kulcsok

Megnevezés	2001.12.31.
Telekérték, irodai képzőművészeti alkotások	0,0%
Épületek, építmények	3,0%
Bérleti jog	5,0%
Irodai mechanikus és elektronikus gépek, nyomdaipari, hírközlő és híradástechnikai eszközök**, valamint egyéb gépek és gépi berendezések	14,5%
Irodai berendezések és felszerelési tárgyak, egyéb tárgyi eszközök	14,5%
Vagyoni értékű jogok	17,0%
Gépjárművek, emissziós gépek	20,0%
Számítástechnikai gépek, műszerek, szerszámok, bankbiztonsági eszközök*	33,0%
Szellemi termékek	20,0-50,0%

* kivétel: lőfegyver, lövedékálló mellény, tűzoltó palack 14,5%

**kivétel: rádiótelefon 33,0%

Az alkalmazott leírási kulcsokban nem történt változás 2000-hez képest.

c) Befektetések és a befektetésekből származó osztalékok

2001-ben az alábbi befektetésekből volt az MNB-nek vagyoni részesedése:

millió forint

Megnevezés	2001.12.31	2000.12.31	2001.12.31	2000	2001
	Tulajdoni hányad %	Könyv szerinti érték	Könyv szerinti érték	Kapott osztalék	
CWAG (millió forint, <i>millió ATS</i>)	–	262			
BIS (millió forint, <i>millió arany CHF</i>)	–	2 327	2 224	454	461
SWIFT (millió forint, <i>ezer EUR</i>)	–	0,5	0,4		
Pénzjegynyomda	100	8 927	8 927		
Magyar Pénzverő Rt.	100	505	575		9
MNB Érmekereskedelmi Rt.*		115		14	65
KELER Rt.	50	250	250		
GIRO Elszámolásforgalmi Rt.	15	91	91	91	73
Nemzetközi Bankárképző Központ Rt.	13	31	31		
Bankjóléti Kft.	100	602	602		
Budapesti Értéktőzsde	6	30	30		
Befektetések összesen:		13 140	12 731	559	608

Megjegyzés: * 2001. november 26-i cégbirósági határozat alapján történt beolvadás - a Magyar Pénzverő Rt.-be - miatti kivezetés.

2001 első félévében az MNB nettó eszközértéken eladta a végelszámolás alatt álló bécsi *Central Wechsel- und Creditbank AG-ban (CWAG)*, lévő részesedését a Magyar Követeléskezelő Rt.-nek (MKK).

A *Pénzjegynyomda Rt.* a bankjegyek mellett okmányokat, zárjegyet, értékpapírokat állít elő, elsősorban intézményi megrendelők számára.

A *Magyar Pénzverő Rt.* forgalmi pénzerméket és emlékérméket gyárt, a szabad kapacitások erejéig a nemzetközi piacon vállal bér munkát, és emellett saját érmeprogram keretében törvényes fizetőeszköznek nem minősülő nemesfém érmekeket is előállít. 2001-ben az MNB Érmekereskedelmi Rt., mely a jegybank által kibocsátott törvényes fizetőeszköznek minősülő nemesfém és nem nemesfém forgalmi érmék bel- és külföldi értékesítését végzi, beolvadt a Magyar Pénzverő Rt.-be.

Az *MNB Üdültetési és Jóléti Szolgáltató Kft.-t (Bankjóléti Kft.)* a Bank szociális és jóléti feladatok ellátására hozta létre. A Kft. az MNB-től apportálással tulajdonba vett üdülőket és sportlétesítményeket kezel.

13. Céltartalék és értékvesztés

Mérleg sor	Megnevezés	2001. évközi változások				millió forint
		2000.12.31	képzés(+)	felhasználás/visszaírás (-)	képzésből és felhasználás/visszaírásból évközi árfolyamhatás	2001.12.31
		értékvesztés/céltartalék összege				értékvesztés/céltartalék összege (3+4+5)
1	2	3	4	5	6	7
I/2	Hitelintézetekkel szembeni forintkövetelések	3 447,4	174,6	-1 159,4	0,0	2 462,6
II/3	Hitelintézetekkel szembeni devizakövetelések	5,9	0,4	-6,3	0,0	0,0
II/4	Egyéb devizakövetelések	5 188,4	309,6	-4 510,9	-68,6	987,1
III/1	Befektetett eszközök	5 514,3	0,0	-5 514,3	0,0	0,0
III/4	Egyéb eszközök	448,6	252,0	-267,2	0,0	433,4
	Forintban vállalt kötelezettségek	6,6	11,0	-17,6	0,0	0,0
	Devizában vállalt kötelezettségek	0,0	3,4	-3,4	0,0	0,0
	Mindösszesen	14 611,2	751,0	-11 479,1	-68,6	3 883,1

Az céltartalék/értékvesztés változás egyik meghatározó eleme az egyes hitelintézetekkel szembeni követelésekre képzett értékvesztés minősítés javulása miatti felszabadítása (I/2) volt 1,2 milliárd forint értékben.

Az elszámolt értékvesztés csökkenésének oka elsősorban az volt, hogy az MNB abból 6,9 milliárd forintot a CWAG eladása miatti ráfordítás fedezetére júniusban felhasznált (ebből 5,5 milliárd forint a befektetett pénzügyi eszközöket, 1,4 milliárd forint a külföldi követeléseket érintette). További 2,8 milliárd értékvesztés visszaírására egy a CWAG-tól átvett céggel szembeni követelés engedményezése miatt került sor. A forint felértékelődésének hatása a devizakövetelésekkel kapcsolatos képzést és visszaírást egyaránt 0,3 milliárd forinttal növelte. Így a nagyrészt a külföldi követeléseket tartalmazó egyéb devizakövetelések sorhoz 4,5 milliárd forintos visszaírás tartozik.

14. A kiegyenlítési tartalékok alakulása

 Az év során a forint 7%-kal értékelődött fel, ennek következtében a deviza- és nemesfém-árfolyamváltozás miatti kiegyenlítési tartalék hiánya 2001. december 31-ig 250,2 milliárd forintra nőtt, melyet a költségvetés 2002. március 31-ig megtérített.

A kiegyenlítési tartalékok változása

		millió forint		
	Megnevezés	2000.12.31	2001.12.31	Változás
1	Devizaárfolyam-változás miatt	-38 110	-249 189	-211 079
2	Nemesfém árfolyamváltozás miatt	-172	-991	-819
3	Deviza- és nemesfém árfolyamváltozás miatt (1 + 2)	-38 282	-250 180	-211 898
4	Devizaértékpapírok piaci értékváltozása miatt	-6 391	2 831	9 222
5	Kiegyenlítési tartalékok (3+4)	-44 673	-247 349	-202 676

A forint éves ártértékelődésének mértéke 2001-ben

Megnevezés	MNB hivatalos devizaközép árfolyam	Centrum árfolyam
HUF/EUR árfolyam	246,33	276,10
HUF éves ártértékelődés*	7,0%	-2,1%

* + felértékelődés / - leértékelődés

Az MNB 2001-ben a leértékelés ütemét 0,1%-kal csökkentette, majd a kormánnyal egyetértésben a forint árfolyamsávjának csúszó leértékelését 2001. október 1-jei hatállyal megszüntette. A csúszó leértékeléses árfolyamrendszer megszüntetése egy újabb lépés az Európai Unió árfolyam-mechanizmusa irányába.

A jegybank 2001. május 4-től a forintárfolyam középparítás körüli ingadozási sávját +/-15 százalékra szélesítette, mely lehetővé tette a forint hivatalos árfolyamának erősödését.

15. Aktív és passzív időbeli elhatárolások

		millió forint		
Mérleg sor	Megnevezés	Állomány		Változás
		2000.12.31	2001.12.31	
	Bankügyletek miatt	254 880	209 398	-45 482
	Belső gazdálkodás miatt	232	90	-142
IV.	Aktív időbeli elhatárolások	255 112	209 488	-45 624
	Bankügyletek miatt	161 774	135 083	-26 691
	Belső gazdálkodás miatt	105	98	-7
X.	Passzív időbeli elhatárolások	161 879	135 181	-26 698

Az aktív és passzív időbeli elhatárolások elsősorban kamat- és kamatjellegű bevételek és ráfordítások, amelyek közgazdaságilag a tárgyidőszakot érintik, de pénzügyileg csak a következő időszakban realizálódnak.

16. A saját tőke alakulása

		millió forint		
Mérleg sor	Megnevezés	2000.12.31	Évközi változás	2001.12.31
XI/1.	Jegyzett tőke	10 000		10 000
XI/2.	Eredménytartalék	54 952		30 862
	Eredménytartalék igénybevétel osztalékra		24 090	
XI/4.	Mérleg szerinti eredmény	0	0	0
XI.	Saját tőke	64 952	24 090	40 862

A Magyar Nemzeti Bankról szóló, többször módosított 1991. évi LX. törvény 78.§-a alapján az MNB 2001. évi osztalékfizetési kötelezettsége 27,7 milliárd forint. Mivel a tárgyévi eredmény a fizetett osztalékra nem nyújtott fedezetet, ezért – a törvény alapján – a jegybank a különbözetre 24 milliárd forint eredménytartalékot vett igénybe.

17. Az MNB mérleg alatti követeléseai és kötelezettségei

millió forint				
Sorsz.	Megnevezés	2000.12.31	2001.12.31	Változás
Követelés				
1	Fedezeti ügyletek (2+3+4+5)	4 509 488	3 932 500	-576 987
2	– swap ügyletek	214 430	88 775	-125 655
3	– currency swap ügyletek	3 594 433	3 091 452	-502 981
4	– kamatswap ügyletek	700 625	752 274	51 649
5	Deviza repo ügyletekből származó követelés	25 312	85 443	60 130
6	Egyéb célú határidős műveletek (7+8)	569	49 266	48 697
7	– opciós ügyletek	569	49 266	48 697
8	– egyéb határidős ügyletek	0	0	0
9	Garanciák	185 110	163 899	-21 211
10	Veszteségként leírt deviza-követelések	18 280	12 145	-6 135
11	Kötvénykölcsönzés miatti követelések	109 782	163 451	53 669
12	Hitelkeret és egyéb mérleg alatti követelések	13 001	14 001	1 000
13	ÖSSZESEN (1+5+6+9+10+11+12)	4 861 542	4 420 704	-440 838
Kötelezettség				
14	Fedezeti ügyletek (16+17+18+19)	4 519 402	3 944 336	-575 065
15	– swap ügyletek	215 043	92 092	-122 951
16	– currency swap ügyletek	3 603 734	3 099 970	-503 764
17	– kamatswap ügyletek	700 625	752 274	51 649
18	Deviza repo ügyletekből származó kötelezettség	0	22 909	22 909
19	Egyéb célú határidős műveletek (22+23)	570	24 633	24 063
20	– opciós ügyletek	570	24 633	24 063
21	– egyéb határidős ügyletek	0	0	0
22	Garanciák	175 062	160 851	-14 211
23	Feltételes kötelezettségvállalás	0	779	779
24	Rendelkezésre tartott hitelkeretek	872	407	-465
25	Egyéb mérleg alatti kötelezettségek	512	684	172
26	ÖSSZESEN (14+18+19+22+23+24+25)	4 696 417	4 153 820	-542 597

A fedezeti ügyletek (1.-4. és 14.-17. sor) a nettó devizapozíción a keresztárfolyam-ingadozások, illetve kamatláb-változások miatt felmerülő kockázatokat csökkentik és segítenek az MNB Igazgatósága által elfogadott irányadó (benchmark) devizaszerkezet kialakításában. Az MNBr. alapján fedezeti ügyletnek minősülnek továbbá az ÁKK által a devizaadósság árfolyam- és kamatláb-kockázatának fedezésére a jegybankkal kötött származékos ügyletek, valamint az ezek fedezeteként az MNB által a nemzetközi tőkepiacokon kötött ellenügyletek.

A devizaárfolyam-kockázat fedezésének fő eszközei a rövidtávú devizaswap és forward ügyletek, illetve a közép és hosszú lejáratú devizaswapok (currency swapok). Az MNB által kívánatosnak tartott kamatstruktúra beállítását célozzák a konkrét kötvénykibocsátásokhoz rendelt fedezeti célú kamatswap ügyletek.

A kamatswap ügyletek között (4. és 17. sor) a jegybanknak az ÁKK-val kötött ügyletei is szerepelnek, melyek a devizaadósság kamatkockázatának csökkentésére szolgálnak, és ezeket az MNB a tőkepiacon ellenügylettel fedezi.

A repo ügyleteket (5. és 18. sor) hitel/betét ügyletként kell elszámolni és az ügyletkez tartozó jövőbeli értékpapír-követelést vagy -kötelezettséget a mérleg alatti tételek között kell nyilvántartani.

Az MNB legnagyobb értékpapír-számlavezetőivel kötvénykölcsönzési keretmegállapodást köt (11. sor). A kölcsönadott értékpapírok a devizatartalék részét képezik, és hozamuk annak hozamát növeli.

A feltételes kötelezettségvállalás (23. sor) a CWAG eladásához kapcsoló, a végelszámolás további eredményétől függő garanciális kötelezettséget takarja.

18. Az MNB jövedelem-tulajdonosonkénti nettó kamateredményének alakulása

a) Nettó forint és deviza kamat- és kamatjellegű eredmény

Er.kim.sora	Megnevezés	2000	2001	Változás
(I/1 + II/2) - (X/1 + XI/1)	Központi költségvetés	148 525	91 983	-56 542
(I/3 + II/1 + II/4) - (X/3 + XI/3)	Hitelintézetek	-103 227	-63 417	39 810
(I/2 + II/3) - (X/2 + XI/2)	Egyéb	-41 390	-49 897	-8 507
	Nettó kamateredmény	3 908	-21 331	-25 239
I/4	Forint kamatjellegű bevételek	194	666	472
	Deviza-értékpapírok	3 489	19 133	15 644
	Külföldön kibocsátott kötvények	431	430	-1
	Fedezeti és egyéb célú határidős ügyletek *	321 780	266 187	-55 593
	Egyéb	15	0	-15
I/4 + II/5	Kamatjellegű bevételek	325 909	286 416	-39 493
X/4	Forint kamatjellegű ráfordítások	19	0	-19
	Deviza-értékpapírok	43 514	23 929	-19 585
	Külföldön kibocsátott kötvények	1 132	1 242	110
	Fedezeti és egyéb célú határidős ügyletek *	326 834	271 500	-55 334
	Egyéb	0	0	0
X/4 + XI/4	Kamatjellegű ráfordítások	371 499	296 671	-74 828
	Nettó forint kamatjellegű	175	666	491
	Deviza-értékpapírok	-40 025	-4 796	35 229
	Külföldön kibocsátott kötvények	-701	-812	-111
	Határidős ügyletek *	-5 054	-5 313	-259
	Egyéb	15	0	-15
	Nettó kamatjellegű eredmény	-45 590	-10 255	35 335
(I + II) - (X + XI)	Nettó kamat- és kamatjellegű eredmény összesen	-41 682	-31 586	10 096

A kamatjellegű eredmény tartalmazza:

- a határidős ügyletek devizaárfolyam-változáshoz nem kapcsolható bevételeinek és ráfordításainak egyenlegét,
- a deviza-értékpapírok beszerzési árának és eladási árának különbözetét, illetve – lejáratig tartott papírok esetén – beszerzési árának és névértékének különbségét, valamint
- az MNB által külföldön kibocsátott és később visszavásárolt kötvények névértékének és beszerzési értékének időarányos különbözetét.

b) A kamatjellegű eredményben megjelenő fedezeti és egyéb célú határidős ügyletek eredményének részletezése

Sorszám	Megnevezés	2000	2001	Változás
1	Fedezeti és egyéb célú határidős ügyletekből származó bevételek (2 + 3 + 4)	321 780	266 187	-55 592
2	– éven túli lejáratú swapok	302 210	265 301	-36 909
3	– rövid swapok	1 647	220	-1 427
4	– határidős ügyletek árfolyamnyeresége	17 530	188	-17 342
5	– egyéb ügyletek	392	478	85
6	Fedezeti és egyéb célú határidős ügyletekből származó ráfordítások (7 + 8 + 9)	326 834	271 500	-55 334
7	– éven túli lejáratú swapok	304 881	266 627	-38 254
8	– rövid swapok	10 749	4 331	-6 417
9	– határidős ügyletek árfolyamvesztése	9 186	0	-9 186
10	– egyéb ügyletek	2 018	541	-1 477
11	Fedezeti és egyéb célú határidős ügyletek nettó eredménye (1-6)	-5 054	-5 312	-258
12	– éven túli lejáratú swapok (2-7)	-2 672	-1 326	1 346
13	– rövid swapok (3-8)	-9 101	-4 111	4 990
14	– határidős ügyletek árfolyamnyeresége* (4-9)	8 345	188	-8 156
15	– egyéb ügyletek (5-10)	-1 626	-64	1 562

*2000-ben a határidős ügyletek nettó árfolyamnyereségének döntő részét egyes fedezeti ügyletek technikai lezárásából és újraindításából keletkezett egyszeri nyeresége teszi ki. A technikai lezárásokra kockázatcsökkentési célból került sor.

19. A devizaállományok ártértékeléséből származó eredmény összetevői

				milliárd forint
	Megnevezés	2000.	2001.	
*	Átlagos nettó devizapozíció	1681,9	2030,2	
*	A centrum árfolyam leértékelése (%)	3,9%	2,1%	
*	Eltérés a sáv közepétől (%)	-2,04%	-10,78%	
1	Hivatalos árfolyamon számított ártértékelési különbözet	66,6	-156,2	
2	Korrektció a sávközepétől való eltérés miatt	9,0	211,9	
3	Ártértékelési eredmény (III.1. - XII.1.) (1+2)	75,6	55,7	
4	Konverziós eredmény (III.2. - XII.2.)	-0,2	-0,6	
5	Árfolyamváltozásból származó eredmény (3+4)	75,4	55,1	
6	A deviza- és nemesfém-árfolyamváltozás miatti kiegyenlítési tartalék változása	-9,0	-211,9	

A *-gal jelzett sorok tájékoztatásul szolgálnak

¹ Az átlagos nettó devizapozíció és hivatalos leértékelés szorzata eltér az ártértékelési különbözettől a forint árfolyamának sávon belüli ingadozása, valamint a nettó deviza pozíció ingadozása miatt.

A devizaárfolyam-változásból származó eredmény tartalmazza a forint árfolyamváltozásának és a devizák keresztárfolyam-változásának hatását. A konverziós árfolyameredmény az azonnali (spot) konverziókból, illetve a lezárt nem fedezeti célú határidős ügyletekből származik. Ezt elemzési célból célszerű nettó módon a devizaállományok ártértékelődéséből származó eredménnyel együtt kezelni, mert technikai okok miatt az elkülönítés üzletileg nem értelmezhető.

A forint árfolyamváltozásából származó teljes veszteség 2001-ben 156,2 milliárd forint volt (táblázat 1. sor). Ebből a centrum és a hivatalos árfolyam eltérése miatti – MNBtv. szerinti – korrektció a hivatalos árfolyam centrumtól való - a sávszélesítés miatti - távolodása következtében 211,9 milliárd forint volt. Ennek megfelelően az eredményben 55,7 milliárd forint árfolyamnyereség jelent meg (táblázat 3. sor). A 0,6 milliárd forintos veszteséget mutató konverziós eredménnyel együtt az árfolyamváltozásból származó eredmény 55,1 milliárd forint nyereség volt.

20. Az előző tételekbe nem sorolt szokásos mértékű és rendkívüli eredmény részletezése

				millió forint
Sorszám	Megnevezés	2000	2001	Változás
	Az előző tételekbe nem sorolt szokásos mértékű és rendkívüli bevételek			
1	Befektetett pénzügyi eszközök miatt	36	306	270
2	Egyéb eredményhelyesbítés	24	0	-24
3	Szokásos mértékű meghaladó egyéb bevétel	35	1	-34
4	Összesen (1+2+3)	95	307	212
	Az előző tételekbe nem sorolt szokásos mértékű és rendkívüli ráfordítások			
5	Szokásos mértékű meghaladó hitelezési és egyéb veszteség	5 515	2 673	-2 842
6	Befektetett pénzügyi eszközök miatt	35	6 481	6 446
7	Végleges pénzáttétel	0	919	919
8	Szokásos mértékű meghaladó egyéb ráfordítás	189	51	-138
9	Összesen (5+6+7+8)	5 739	10 124	4 385

A 2001. évi rendkívüli eredmény elemei a következők:

- A rendkívüli bevételekből 236 millió forint a CWAG eladásából származik, a többi a Magyar Pénzverő Rt.-ben lévő részesedés növekedésével függ össze az Érmekereskedelmi Rt. beolvadása miatt.
- A hitelezési veszteségek között egy 2,7 milliárd forintos követelés leírása szerepelt a követelés engedményezése miatt, amire fedezetet nyújtott a korábban megképzett értékvesztés.
- A befektetett pénzügyi eszközök miatti rendkívüli ráfordítás döntően a CWAG eladásával összefüggésben keletkezett, a tulajdonosi részesedés kivezetése és az alárendelt kölcsöntőke hitelezési veszteséggé történő leírása miatt. Az - összesen 6,4 milliárd forintot kitevő - rendkívüli

ráfordításra fedezetett nyújtott a korábbi években képzett értékvesztés visszairása. Ezen a soron jelent meg továbbá az MNB Érmekereskedelmi Rt.-ben fennálló részesedésének beolvadás miatti kivezetése (115 millió forint).

- A végleges pénzátadás során döntően a CWAG saját forráshiányának megszüntetése jelent meg.

21. A banküzemi bevételek és ráfordítások alakulása

Er.kimut. sora	Megnevezés	millió forint		
		2000*	2001	Változás
	Részesedések osztaléka	559	608	49
	Eszköz- és készletértékesítés bevétele	164	121	-43
	Export értékesítés árbevétele	5	7	2
	Közvetített szolgáltatás bevétele	0	47	47
	Kiszámlázott szolgáltatások bevétele	113	52	-61
	Egyéb bevételek	35	12	-23
	Rendkívüli bevételek	1	6	5
VIII.	Banküzem bevételei összesen	877	853	-24
	Anyagjellegű ráfordítás összesen	4 078	3 441	-641
	Személyi jellegű ráfordítás összesen	9 194	9 837	643
	Értékcsökkenési leírás	2 330	2 323	-7
	Saját előállítású eszközök aktivált értékének átvezetése	-37	-39	-2
	Egyéb tevékenység önköltségének átvezetése	-345	-366	-21
	Banküzem működési költségei összesen	15 220	15 196	-24
	Eszközök és készletek miatti ráfordítás	182	155	-27
	Kiszámlázott szolgáltatások ráfordításai	104	44	-60
	Eredményt terhelő adók	70	23	-47
	Térítés nélkül átadott eszközök	52	0	-52
	Egyéb ráfordítás	6	0	-6
	Banküzem működési ráfordításai összesen	414	222	-192
XVII.	Banküzem működési költségei és ráfordításai mindösszesen	15 634	15 418	-216

* 2001 évi szekezetnek megfelelően

Megjegyzés: a táblázatban szereplő adatok kerekítés miatt nem minden esetben egyeznek meg a részadatok összegével.

A banküzem 2001. évi működési költségei (15,2 milliárd forint) 24 millió forinttal alacsonyabbak a 2000. évi költség szintnél, ami reálértékben közel 9%-os csökkenést jelent. Ez az eredeti terv felülvizsgálata (csökkentése), a hatékonyabb és takarékosabb gazdálkodás mellett a folyamatok egyszerűsítésének, a párhuzamosságok megszüntetésének és a felesleges intézményi elemek leépítésének eredménye, összhangban a Bank középtávú intézményi célkitűzéseivel. Mindezen intézkedések az évközben megkezdett létszám racionalizálás egyszeri többletköltségei (pl. végkielégítések, felmondási illetmények) ellenére is összességében reálértékű csökkentést eredményeztek. A már végrehajtott, illetve a közeljövőben várható – a létszámot és az infrastruktúrát érintő – intézkedések költségcsökkentő hatása teljes egészében várhatóan a következő évtől jelentkezik.

22. A létszám és bérköltség adatainak változása és a vezető tisztségviselők javadalmazása

millió forint

Megnevezés	2000	2001	Változás (%)
Állományba tartozók bérköltsége	5 302	5 287	-0,3
Egyéb bérköltség*	202	539	166,8
Kifizetett bérköltség	5 504	5 826	5,9
Korrektációs tételek összesen	-53	26	
- 2002. évben kifizetett időbeni elhatárolás	0	26	
- 2001-ben a számviteli törvény változása miatt	-53	0	
Bérköltség	5 451	5 852	7,4
Személyi jellegű egyéb kifizetések	1 317	1 483	12,6
Bérráulékok	2 426	2 502	3,1
Személyi jellegű ráfordítás összesen	9 194	9 837	7,0

* Egyéb bérköltség tartalmazza: a felmondási illetményre és szabadságmegváltásra, valamint az állományba nem tartozók és nem MNB-s alkalmazottak részére kifizetett összegeket

Megnevezés	2000	2001	Változás (%)
Munkavállalók átlagos statisztikai létszáma (fő)	1 361	1 246	-8,5

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK JAVADALMAZÁSA

Testület	Tiszteletdíj
Igazgatóság 2001. január 1 - július 12. között	9 677 752 Ft
Felügyelőbizottság 2001. január 1 - július 12. között	14 599 800 Ft

2001. július 13.-tól ilyen jogcímen a vezető tisztségviselőknek jövedelme nem volt.

A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐK HITELEI

Testület	Hitelek összege	Fennálló egyenleg 2001. december 31-én	Legutolsó lejárat	Kamat mértéke
Igazgatóság	66 590 572 Ft	64 014 529 Ft	2016	Változó kamatozású (amelynek mértéke 2001. december 31-én a jegybanki alapkamat + 1% pont.)

Az MNB korábbi vezető tisztségviselőivel: igazgatósági, felügyelőbizottsági tagjaival szembeni nyugdíjfizetési kötelezettség nincs.

C. RÉSZ

Függelékek

A Magyar Nemzeti Bank 2002. május 8-án tartott évi rendes közgyűlésének 1/2002. (V. 8.) számú határozata

- I. A Magyar Nemzeti Bank 2002. évi rendes közgyűlése
- a 2001. évi üzletéről szóló auditált éves beszámolót elfogadja;
 - a 2001. évi üzleti jelentést elfogadja;
 - a Magyar Nemzeti Bank

A. 2001. december 31-i mérlegének főösszegét
5 453 364 millió forintban,
azaz: Ötbillió-négyszázötvenhárommilliárd-háromszázhatvannégymillió forintban,

B. 2001. évi, tárgyévi eredményét
3 642 millió forintban,
azaz: Hárommilliárd-hatszáznegyvenkettőmillió forintban
állapította meg.

II. A közgyűlés az MNB 2001. évi jövedelem elszámolásával kapcsolatos rendezést a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény 65.§-a alapján a következők szerint hagyja jóvá:

A. 2001. évben a Magyar Nemzeti Banknak az alapítóval szembeni osztalékelszámolás miatti kötelezettsége
27 732 millió forint,
azaz: Huszonhétmilliárd-hétszázharminckettőmillió forint,

B. 2001. évben az MNB által befizetett osztalékkelőleg
27 732 millió forint,
azaz: Huszonhétmilliárd-hétszázharminckettőmillió forint,
így az alapító és az MNB között további követelés és kötelezettség nincs.

III. A közgyűlés a Magyar Nemzeti Bank éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségeinek sajátosságairól szóló 221/2000. (XII. 19.) Korm. rend. 20. §-ában foglalt rendelkezés alapján az MNB éves beszámolójának közzétételének módjáról és formájáról a következőképpen rendelkezik:

A Magyar Nemzeti Bank a 2001. évi beszámolóját az üzleti jelentést is tartalmazó Éves Jelentésben teszi közzé az MNB Internetes honlapján. Az Éves Jelentést az elektronikus közzététel mellett a Bank korlátozott példányszámban nyomtatott változatban is megjelenteti.

Az MNB vezető tisztségviselői

Az MNB vezető tisztségviselői 2001. december 31-én

A Monetáris Tanács tagjai

Járαι Zsigmond
a Magyar Nemzeti Bank elnöke
az Igazgatóság és a Monetáris Tanács elnöke
(2001. 03. 02-től)
(2001. 07. 12-ig a Jegybanktanács elnöke)

Auth Henrik
alelnök
(2001. 07. 02-től)
(2001. 07. 12-ig a Jegybanktanács tagjai)

Adamecz Péter
alelnök
(2001. 07. 02-től)

Dr. Szapáry György
alelnök
(2001. 02. 21-től)
(2001. 07. 12-ig a Jegybanktanács tagjai)

Riecke Werner
alelnök
(1998. 01. 15-től)

Dr. Kádár Béla
a Monetáris Tanács
külső tagja
(2001. 07. 12-ig a Jegybanktanács külső tagjai)

Dr. Oblath Gábor
a Monetáris Tanács
külső tagja
(2001. 07. 12-ig a Jegybanktanács külső tagjai)

Dr. Káro Tamás
a Monetáris Tanács
külső tagja
(2001. 09. 25-től)

A Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatói 2001. december 31-én:

Barátossy Györgyné, a Devizasabályozási- és engedélyezési főosztályt és a Pénzforgalmi önálló osztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Dr. Csentericsné Arnold Zsuzsanna, az Emberi erőforrások főosztályát vezető, és a Kommunikációs önálló osztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Garancsi György, a tulajdonosi jogok gyakorlásához kapcsolódó feladatok ellátásáért felelős ügyvezető igazgató

Hamecz István, a Közgazdasági főosztályt vezető ügyvezető igazgató

Dr. Kálmán Tamás, a Bankfőosztályt, a Bankellenőrzési főosztályt és a Szabályozási főosztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Király Szilárd, a Bankbiztonsági főosztályt vezető ügyvezető igazgató

Kissné Ladányi Éva, a Számviteli és pénzügyi főosztályt és a Kontrolling főosztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Dr. Kovács Erika, a Titkárságot, a Jogi önálló osztályt és a Kodifikációs és jogharmonizációs önálló osztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Mándokiné Buzogány Edit, a Bankműveleti főosztályt, a Számítástechnikai főosztályt és a Műszaki-ellátási főosztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Sándor György, a Pénzpolitikai főosztályt és a Statisztikai főosztályt felügyelő ügyvezető igazgató

A Magyar Nemzeti Bank vezetői 2001. január-február hónapban

A Jegybanktanács tagjai

Dr. Surányi György
a Magyar Nemzeti Bank elnöke
a Jegybanktanács és az Igazgatóság elnöke
(2002. 02. 28-ig)

Riecke Werner
alelnök

Dr. Szapáry György
alelnök
(2001. február 21-től)

Dr. Kádár Béla
a Jegybanktanács
külső tagja

Dr. Kornai János
a Jegybanktanács
külső tagja
(2001. június 21-ig)

Dr. Száz János
a Jegybanktanács
külső tagja
(2001. február 20-ig)

A Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatói 2001. január 1-jén:

Dr. Farkas Ádám, a Pénz -és devizapiaci főosztályt, a Bankműveleti főosztályt, a Speciális bankügyletek főosztályát, a Nemzetközi tőkepiaci főosztályt és a Kockázatelemzési- és kezelési önálló osztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Dr. Gálszécsy András, a Bankbiztonsági főosztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Dr. Kajdi József, a Titkárságot vezető ügyvezető igazgató

Karvalits Ferenc, a Bankfőosztályt, a Bankellenőrzési főosztályt, a Devizasabályozási- és engedélyezési főosztályt, és a Szabályozási főosztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Kissné Ladányi Éva, a Számviteli és pénzügyi főosztályt és a Kontrolling főosztályt felügyelő ügyvezető igazgató

Kovács Álmos, a Jogi főosztályt, valamint a Végh Attila és Kissné Ladányi Éva ügyvezető igazgatók által közvetlenül felügyelt területeket felügyelő ügyvezető igazgató

Neményi Judit, a Közgadassági és kutatási főosztályt vezető ügyvezető igazgató

Dr. Török László, az Emissziós főosztályt, a Pénzforgalmi önálló osztályt és az MNB hálózatát felügyelő ügyvezető igazgató

Végh Attila, a Számítástechnikai főosztályt és az Intézményfejlesztési önálló osztályt felügyelő ügyvezető igazgató

